

А.А.ПАЎЛЮКАВЕЦ

❁ МОВА ❁
ЭСПЕРАНТА

А.А.ПАЎЛЮКАВЕЦ

 МОВА
ЭСПЕРАНТА
ПРАКТЫЧНЫ ДАПАМОЖНІК

МІНСК
«НАВУКА І ТЭХНІКА»
1992

ББК 81.8
П21

Эсперанто — международный вспомогательный язык, предназначенный для активных межнациональных контактов, языкового взаимопонимания. Предлагаемое пособие впервые издается в Белоруссии.

Рекомендуется для изучения языка эсперанто как в секциях, кружках, так и самостоятельно.

Р э ц е н з е н т

намеснік старшыні па вучэбнай
і навуковай рабоце Балгарскага саюза эсперантыстаў,
канд. тэхн. навук Кірыл Вэлкаў

Паўлюкавец А. А.

П21 Мова эсперанта: Практ. дапам.— Мн.: Навука
і тэхніка, 1992.—160 с.
ISBN 5-343-00763-5.

Павлюкавец А. А. Язык эсперанто: Практ. пособие.

Эсперанта — міжнародная дапаможная мова, прызначаная для актыўных міжнацыянальных кантактаў, моўнага ўзаема-разумення. Прапануемы дапаможнік упершыню выдаецца на Беларусі.

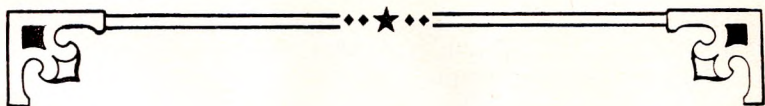
Рэкамендуецца для вывучэння мовы эсперанта як у секцыях, гуртках, так і самастойна.

П $\frac{4602020500-060}{М 316(03)-92}$ 115—91

ББК 81.8

ISBN 5-343-00763-5

© А. А. Паўлюкавец,
1992

АД АЎТАРА

Штодзень, раніцай ці вечарам, беручы ў рукі газету, праглядваю перш-наперш рэкламу. І ў ёй, трэба адзначыць, даволі часта сустракаю такія аб'яцанні: «Незалежна ад вашых здольнасцей вы заговорыце па-англійску праз 2,5 месяца!» І калі б не быў рэалістам у жыцці, я б горка шкадаваў: «І чаму я, небарака, змарнаваў ажно пяць гадоў на вывучэнне французскай і англійскай моў у Мінскім інстытуце замежных моў, калі на гэта мне хапіла б усяго пяць месяцаў на звычайных курсах, на якія так гасцінна, хоць і не надта танна запрашаюць на кожным кроку?!»

І, сапраўды, прачытае іншы раз чалавек такую рэкламу і клюне, падумаўшы: «А чаму б і не паспрабаваць? Не багі ж гаршкі абпальваюць!» І, магчыма, паспрабуе. Можа, тыдзень, можа, месяц. А можа, і ўвесь тэрмін неяк выцягне. І, магчыма, заговорыць. Толькі заговорыць далёка не кожны жадаючы, ды і то ў межах, вызначаных праграмай, тэматыкі, граматычнага і слоўнікавага мінімуму, што нават не дае падстаў сцвярджаць: *I speak English* (я размаўляю па-англійску). І справа тут не ў здольнасцях чалавека, а перш за ўсё ў незвычайнай цяжкасці вывучэння моў наогул.

І тым не менш ёсць шмат людзей, якія вельмі хацелі б валодаць хаця б адной замежнай мовай. Але ж так не стае часу! Ды і тыя ж курсы не кожнаму дасягальныя. І вось тут хочацца параіць: вывучайце міжнародную дапаможную мову эсперанта! Мільёны людзей ва ўсім свеце вывучаюць гэтую надзвычай простую, надзвычай лёгкую для вывучэння і даволі мілагучную мову. І яшчэ мільёны выкарыстоўваюць яе ў сваім паўсядзённым жыцці як хобі, як любімы занятак, лістуючыся з эсперантыстамі краін, якія іх асабліва цікавяць. Вельмі часта, вывучыўшы эсперанта, яны на гэтым не спыняюцца, а пачынаюць вывучаць якую-небудзь замежную мову, бо веданне эсперанта аблягчае вывучэнне той жа англійскай

або нямецкай мовы, і асабліва моў раманскай групы: французскай, іспанскай, італьянскай.

Прапануючы вам кнігу «Мова эсперанта. Практычны дапаможнік», хачу адзначыць, што такая кніга на беларускай мове выдаецца ўпершыню. Яна можа быць выкарыстана для вывучэння эсперанта як самастойна, так і ў секцыях ці гуртках.

У першым раздзеле «Эсперанта на Беларусі» чытач даведаецца аб распаўсюджанні эсперанта на Беларусі з пачатку існавання мовы і да апошняга часу.

Другі раздзел кнігі — асноўны. У ім граматыка эсперанта выкладзена даступнай нават школьніку мовай. Усе правілы падзелены на параграфы і пункты, што з'яўляецца дадатковай зручнасцю пры карыстанні кнігай.

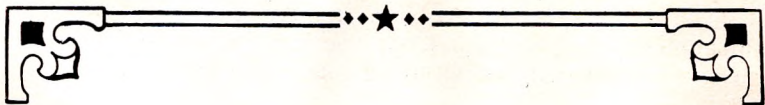
Трэці раздзел «Вучэбныя практыкаванні і тэксты» вызначае характар кнігі: яна не з'яўляецца падручнікам, а толькі дапаможнікам. Асобам, якія вывучаюць мову эсперанта самастойна, рэкамендую працаваць з практыкаваннямі і тэкстамі метадам зваротнага перакладу: спачатку перакладаецца тэкст з эсперанта на беларускую мову, а потым (лепш на наступны дзень) з беларускай на эсперанта і правяраецца правільнасць вашага перакладу па кнізе. Пажадана, каб гэтак выконвалася адно і тое ж практыкаванне па некалькі разоў. Такім чынам лягчэй будучь запамінацца словы і засвойвацца граматычныя правілы на практыцы.

У чацвёртым раздзеле пададзены паэтычныя творы беларускіх эсперантыстаў і творы беларускіх паэтаў у перакладзе на мову эсперанта, большасць з якіх нідзе раней не друкавалася.

Апошні раздзел у кнізе — эсперанта-беларускі слоўнік, у якім пададзены словы для актыўнага засваення.

Хочацца пажадаць усім, хто возьме ў рукі гэты дапаможнік з мэтай вывучэння міжнароднай мовы эсперанта, поспехаў.

Р а з д з е л І

ЭСПЕРАНТА НА БЕЛАРУСІ

У ліпені 1887 года ў Варшаве выйшла кніга «Міжнародная мова. Прадмова і поўны падручнік. Для рускіх». Аўтар палічыў за лепшае выдаць кнігу пад псеўданімам «доктар Эсперанта». Само слова «эсперанто» ў перакладзе з новай мовы азначала «чалавек, які спадзяецца». Гэтым псеўданімам доктар-акуліст з Беластока Людовік Лазар Заменгоф выказаў сваё спадзяванне, што яго мова прыдасца для міжнародных зносін і будзе карыснай простаму люду, які не ў стане вывучыць некалькі замежных моў, каб мець зносіны (размаўляць ці ліставацца) з чужаземцамі. І трэба адзначыць, што спадзяванні аўтара міжнароднай мовы эсперанта спраўдзіліся: зараз мільёны і мільёны людзей ва ўсіх краінах свету выкарыстоўваюць мову Заменгофа для сваіх патрэб ці вывучаюць яе.

Аднак шлях да міжнароднага прызнання карысці новай мовы быў у эсперанта нялёгкі. Распаўсюджванне яе ішло даволі марудна. У тым жа 1887 годзе аўтар выдаў свой падручнік на нямецкай, французскай і польскай мовах, а ў наступным, 1888 годзе, — на англійскай. У гэтым жа годзе быў створаны і першы клуб эсперантыстаў, аматараў мовы эсперанта, у Нюрнбергу (Германія), а ў 1889 годзе ў гэтым жа горадзе пачало выходзіць і першае перыядычнае выданне на эсперанта «La Esperantisto».

У Расіі першая група эсперантыстаў узнікла ў Маскве ў 1889 годзе, а ў 1891 годзе была створана першая афіцыйная суполка эсперантыстаў «Espergo» («Надзея») у Пецярбурзе. Але ў Расіі заўсёды панавала моцная цензура і ствараць такія суполкі было амаль немагчыма. А пасля апублікавання ў часопісе «La Esperantisto» артыкулаў Льва Талстога царская цензура наогул забараніла распаўсюджванне гэтага часопіса ў Расіі, як «служашчага органам лжеучения» графа Льва

Талстога. Зразумела, што пад тайным наглядом паліцыі апынуліся і эсперантысты краіны. Аднак, нягледзячы на гэта, эсперанта заваёўвала ўсё новых і новых прыхільнікаў.

Аднымі з першых эсперантыстаў на Беларусі можна лічыць таленавітага даследчыка прыроды Уладзіслава Дыбоўскага (1838—1910) і яго брата Бенядзікта. Яны нават сабралі вялікую на свой час бібліятэку выданняў на мове эсперанта.

Аднак больш шырокае распаўсюджванне мова эсперанта набывае ў Расіі і на Беларусі на пачатку нашага стагоддзя. Менавіта ў гэты час эсперанта пачынаюць вывучаць І. М. Фёдараў (1904), які пасля становіцца вядомым беларускім дзіцячым пісьменнікам Янкам Маўрам, Д. І. Выгодскі (Гомель, 1903), які потым стаў вядомым пісьменнікам і перакладчыкам з іспанскай і партугальскай моў, З. Х. Жылуновіч (1905—1906), больш вядомы як беларускі пісьменнік Цішка Гартны.

Прыкладна ў гэты ж час эсперанта пачынаюць вывучаць Э. В. Палсемен з мястэчка Холмеч каля Рэчыцы, браты з Рэчыцы М. А. Мнухін (1904) і Г. А. Мнухін (1911), якія сталі прапагандыстамі мовы эсперанта. А Георгій Дзешкін, які вывучыў эсперанта ў 1908 годзе, быў адным з арганізатараў суполкі эсперантыстаў у Вільні ў 1909 годзе. Праўда, група эсперантыстаў у Вільні існавала і намнога раней, яшчэ ў 1892 годзе, але арганізацыйна яна не была аб'яднана і праз некаторы час распалася. З цягам часу Георгій Дзешкін стаў вядомым сярод эсперантыстаў не толькі як актыўны прапагандыст мовы эсперанта, але і як паэт, які піша вершы на мове эсперанта. Яго вершы публікаваліся ў часопісах, выходзілі асобнымі кніжкамі.

У 1913 годзе пачаў вывучаць мову эсперанта Гірш Бранзбург, які жыў тады ў Віцебску. Тут да гэтага часу ўжо існавала невялікая група эсперантыстаў, якія час ад часу збіраліся на кватэры ў доктара Урбановіча.

Яксна новы штуршок развіццю руху эсперантыстаў даюць падзеі 1917—1918 гадоў. Увесь народ як быццам абудзіўся ад летаргічнага сну. Палітычная актыўнасць простага народа, асабліва моладзі, прага да ведаў аказалі найбольшы ўплыў і на развіццё руху эсперантыстаў. У рух уліваюцца свежыя, больш актыўныя сілы. А дзейнасць эсперантыстаў набывае новыя формы. Яны цяпер не толькі прапагандуюць мову эсперанта, але і

пачынаюць яе выкладанне на курсах і ў гуртках. Ужо ў 1919 годзе Э. В. Палсемен выкладае мову эсперанта ў школах Чэрвеня, а Грыгаровіч становіцца актыўным арганізатарам эсперанта-курсаў у Віцебску. Тут жа, у Віцебску, пачынае сваю дзейнасць і Е. М. Флейс як кіраўнік эсперанта-курсаў (1919—1921). І менавіта ў Віцебску праходзіць прыфрантавы з'езд эсперантыстаў, у якім прымаюць удзел эсперантысты з розных куткоў Беларусі і Смаленшчыны.

Яшчэ раней, у 1918 годзе, у Гомелі ствараецца група эсперантыстаў, у якую ўвайшлі А. Г. Юдзіцкі, Секірштэйн і інш. У гэтай групе пачынаў вывучаць эсперанта Змітрок Снежка, які пасля стане фігурай № 2 у беларускім руху эсперантыстаў даваеннага часу.

2—5 чэрвеня 1921 года ў Петраградзе адбыўся III Усерасійскі з'езд эсперантыстаў, які быў адначасова аб'яўлены і I з'ездам Саюза эсперантыстаў савецкіх краін (СЭСК), які пасля быў перайменаваны ў Саюз эсперантыстаў Савецкіх Рэспублік (СЭСР). У Цэнтральны Камітэт СЭСК быў абраны і эсперантыст з Віцебска Б. Шабер.

У 1923 годзе СЭСК выдаў першую сваю адрасную кнігу, у якой былі зарэгістраваны суполка эсперантыстаў у Віцебску (кіраўнік Б. Шабер), суполка «Verda Lumo» («Зялёнае святло») у сяле Магільна (кіраўнік Ст. Пустошка), група эсперантыстаў у Кублічах на чале з М. Н. Смірновым, суполкі эсперантыстаў у Гомелі, Рэчыцы (кіраўнік М. А. Мнухін) і Новазыбкаве (кіраўнік Р. І. Берэнштэйн). У Мінску працавала гарадская суполка эсперантыстаў (кіраўнік Зм. Снежка) і студэнцкі гурток эсперантыстаў пры Дзяржуніверсітэце. Былі таксама суполкі эсперантыстаў у Бабруйску (кіраўнік Е. Валкоўскі), Чэрвені (кіраўнік Е. Велітоўскі), Заслаўі (кіраўнік Р. Белавус).

У студзені 1924 года ў Мінску ствараецца Цэнтральнае Бюро Беларускай арганізацыі СЭСР, старшынёй якога становіцца Ян Клыс, а сакратаром Змітрок Снежка. Пачалася актыўная работа гэтых двух таварышаў на ніве развіцця эсперанта-руху на Беларусі. Ужо да I Усебеларускай канферэнцыі СЭСР, якая адбылася 28—29 мая 1925 года ў Мінску, у БССР налічвалася 37 гурткоў эсперантыстаў: у Мінску, Віцебску, Гомелі, Рэчыцы, Слуцку, Талочыне, Жлобіне, Смілавічах і ў іншых месцах. К гэтаму часу ў рух эсперантыстаў прыйшлі новыя мала-

дыя энергічныя людзі, як, напрыклад, М. П. Мандрык (1921) і Б. Берын (1923) у Рэчыцы, Г. Бранзбург у Віцебску (у 1923—1924 гг. арганізоўвае курсы эсперанта для медыцынскіх работнікаў).

У Мінску ў 1924 годзе праводзіцца вялікая работа па арганізацыі курсаў і гурткоў па вывучэнню мовы эсперанта. Возьмем хроніку за адзін месяц гэтага года:

8 лістапада — арганізацыйны сход з дакладамі аб эсперанта ў Цэнтральным клубе ЛКСМБ імя КіМа. Прысутнічала 170 чалавек, запісалася на курсы 50 чалавек.

16 лістапада — урачысты сход ячэйкі эсперантыстаў Белдзяржуніверсітэта. З дакладамі выступілі намеснік рэктара універсітэта С. З. Куценбоген (Пралетарыят і міжнародная мова) і прафесар В. Іваноўскі (Эсперанта і навука). Прысутнічала 300 чалавек.

20 лістапада — арганізацыйны сход у цэнтральным клубе ЦСПСБ імя Прафінтэрна. З дакладамі выступілі Кукелка і Самрыштэйн. Прысутнічала 200 чалавек. Запісалася на курсы 35 чалавек.

23 лістапада — даклад Яна Клыса ў цэнтральным партыйным клубе імя Карла Маркса.

У гэты час эсперанта на Беларусі была настолькі папулярнай мовай, што за яе вывучэнне браліся нават цэлыя калектывы. Часопіс «Международный язык» паведамляе сваім чытачам: «Віцебск. Ячэйка камуністычнага саюза моладзі пры станцыі Віцебск вырашыла вывучаць мову эсперанта».

На пачатак 1925 года ў Мінску існавала ячэйка эсперантыстаў пры БДУ (80 чал.), польскім педтэхнікуме (50 чал.), пры ЦК прафсаюзаў (45 чал.), існавалі ячэйкі эсперантыстаў пры цэнтральным партыйным клубе, цэнтральным камсамольскім клубе, цэнтральным яўрэйскім клубе, працаваў гарадскі камітэт эсперантыстаў, які налічваў 25 актывістаў. Працуе акруговы камітэт эсперантыстаў у Бабруйску і там жа ячэйка ў клубе імя Парыжскай Камуны (25 чал.). У Бабруйску працуюць агульнагарадскія курсы эсперанта, а ў Гомелі — 2 групы курсаў для дарослых (100 чал.) і адна для дзяцей і падлеткаў (35 чал.), працуюць курсы па вывучэнню эсперанта ў Новабеліцы пры рабочым клубе, ў Новазыбкаве (кіраўнік Кушняроў), у Віцебску і ў іншых гарадах і мястэчках. Вялікую дапамогу ў прапагандзе эсперанта аказвае друк. Для больш актыўнага выкарыстання друку

ў Мінску ствараецца Беларускае эсперанцкае газетна-інфармацыйнае бюро. Толькі за год работы гэтага бюро ў беларускім друку надрукавана больш як 400 нататак і артыкулаў пра мову эсперанта ці пра мерапрыемствы эсперантыстаў. Гэтыя матэрыялы ахвотна друкуюць газеты «Савецкая Беларусь», «Звязда», «Мэот» (на польскай мове), «Вэкэр» (на яўрэйскай мове) і інш.

У 1924 годзе Цэнтральнае Бюро Беларускай арганізацыі СЭСР для сувязі з месцамі пачынае выпускаць «Інфармацыйныя лісты», што, зразумела, спрыяла аб'яднанню эсперантыстаў у цэласную арганізацыю за мінімальна кароткі тэрмін. Ужо на I канферэнцыі Беларускай арганізацыі СЭСР 28—29 мая 1925 г. прысутнічала 400 дэлегатаў і гасцей. Аўтарытэт Беларускай арганізацыі СЭСР і яе Цэнтральнага Бюро расце. Ужо на другім з'ездзе СЭСР, які адбыўся 26—30 ліпеня 1925 года ў Маскве, было канстатавана: па колькасці эсперантыстаў — членаў СЭСР Мінск знаходзіцца на другім месцы пасля Масквы. За Мінскам ідуць Ташкент, Уфа і Ленінград.

У гэты час не толькі пашыраецца сетка гурткоў і курсаў, на якіх мову эсперанта вывучаюць толькі ў 1925 годзе больш як 2000 чалавек, але становіцца больш разнастайнай і грамадская работа аб'яднанняў эсперантыстаў. Асаблівую папулярнасць і падтрымку партыйных і камсамольскіх камітэтаў набывае міжнародная рабочая сувязь (міжрабсувязь). Партыйныя і камсамольскія камітэты усё больш прыцягваюць для работы ў гэтай справе эсперантыстаў на прадпрыемствы і ў арганізацыі. Мінскія эсперантысты Зм. Снежка і П. Кірушын у часопісе «Международный язык» вядуць спецыяльную рубрыку «Каляндар эсперкара (эсперантыста-карэспандэнта)», а СЭСР выдае лістоўкі «Vergo pri Sovetio» («Праўда аб Савецкім Саюзе»). Дзесяткі тысяч гэтых лістовак было пераслана за мяжу на працягу 1926—1935 гадоў у калектыўным і індывідуальным парадку. А ў 1934 годзе Беларускае камітэт СЭСР пачаў выпускаць і свой ПЭК-бюлетэнь «Soveta Blankrusio».

Вялікую ўвагу міжрабсувязі ўдзяляе і друк. Плённа працуе на гэтай ніве актыўны эсперантыст і рэдактар газеты «Беларуская вёска», а потым старшыня радыёкамітэта ў Мінску Р. Шукевіч-Трацякоў. Газета мае спецыяльную рубрыку «Сярод эсперантыстаў», ахвотна друкуе лісты і допісы замежных эсперкараў. Якое значэнне надавалася ім у той час, можна зразумець хоць бы па

такой публікацыі: «Шырокае распаўсюджанне атрымала перапіска рабочых Беларусі са сваімі замежнымі братамі па класу. З пачатку забастоўкі шахцёраў Англіі ў розныя гарады гэтай краіны мінскія эсперантысты накіравалі каля 20 пісьмаў, у якіх віталі барацьбу замежных пралетарыяў з капіталам. У адказ яны атрымалі каля 60 пісьмаў, у якіх англійскія шахцёры расказвалі аб сваім цяжкім матэрыяльным становішчы, барацьбе з буржуазіяй за свае правы, выказвалі падзяку за дапамогу. Англійскі рабочы Тэйлар, напрыклад, пісаў: «Сардэчнае дзякуй рабочым СССР і асабліва вашай Беларусі за тую дапамогу, якую вы аказваеце нам і нашым сем'ям. Не аслабляйце пакуль што вашай дапамогі. Прыйдзе час — і мы аддзячым вас за яе. Пішыце пісьмы: яны падтрымліваюць у нас бадзёрасць, умацоўваюць наш баявы дух. Няхай не забываюць нас вашы эсперантысты» (Савецкая Беларусь. 1926. 8 верас.).

Шырока карыстаецца паслугамі эсперкараў і павятовы друк. Так, часопіс «Международный язык» у № 4 за 1931 год допісам Ф. Буранкова паведамляе: «Сувязь з рабочымі Германіі і Польшчы ўстанавілі эсперантысты Лепеля. Частка атрыманых пісем выкарыстана ў мясцовым друку».

Лепшыя эсперкары рэспублікі ўзнагароджваліся ганаровымі граматамі і грашовымі прэміямі партыйнымі, камсамольскімі камітэтамі, адміністрацыяй прадпрыемстваў і арганізацый. Аб іх пісаў друк. У 1930 годзе эсперантыст з Мінска П. М. Кірушын выдаў у Маскве брашуру «Міжнародная рабочая сувязь на эсперанта», у якой расказаў аб лепшых эсперкарах краіны. За 10 год існавання Беларускага камітэта СЭСР (1924—1933) за мяжу адпраўлена 23 133 лісты, апублікавана 1234 артыкулы аб дасягненнях БССР у замежным друку, 1300 артыкулаў у заводска-фабрычным друку замежных краін. За гэты ж час атрымана 19 317 лістоў ад замежных эсперантыстаў, з іх 5786 апублікавана ў беларускім друку: у часопісах «Полымя», «Узвышша», «Маладняк», «Беларуская работніца і сялянка», у газетах «Звязда», «Савецкая Беларусь», «Беларуская вёска», «Калгаснік Беларусі», «Рабочий» і ў іншых выданнях.

Шырока выкарыстоўваецца міжнародная рабочая сувязь на эсперанта і для паслуг вытворчасці. Зм. Снежка ў часопісе «Международный язык» (1931. № 3) змясціў артыкул «Дзелімся вопытам прымянення эсперанта на службу тэхніцы», у якім на прыкладах Мінскага дрэва-

апрацоўчага завода і металургічнага завода «Энергія» паказвае, што пры дапамозе эсперанта рабочыя могуць атрымаць неабходныя чарцяжы і падрабязнае апісанне новых тэхналогій.

Міжнародная рабочая сувязь праз дзесяцігоддзі прайшла праверку на трываласць. У 30-я гады беларускія рабочыя калектывы пачалі абмен сцягамі з рабочымі калектывамі заводаў і фабрык замежжа. А аб тым, як гэтыя сцягі зберагаліся рабочымі-эсперантыстамі (напрыклад, Германіі), расказалі беларускія часопісы ў сваіх публікацыях ужо пасля вайны (Іванчанка Г. Пад сцягам еднасці. Беларусь. 1976. № 2; Нікалаеў А. Сімвал непаспяхнай дружбы. Вячэрні Мінск. 1977. 30 крас. і шмат іншых).

Вялікае значэнне для агітацыі за эсперанта мелі і прыезды на Беларусь прагрэсіўных эсперантыстаў з-за мяжы.

У 1926 годзе Мінск наведалі муж і жонка Міхалічка з Аўстрыі. Яны пабывалі на прадпрыемствах Мінска, у Мінскім польскім педтэхнікуме, у цэнтральным доме адпачынку. На адным са сходаў у рабочым клубе Міхалічка заявіла: «Калі б я не ведала, што знаходжуся ў СССР, я б па аднаму гэтаму цэнтральнаму рабочаму клубу сказала, што знаходжуся ў краіне, дзе ўлада належыць рабочаму класу». Прыезду Міхалічкаў вялікую ўвагу надало Беларускае радыё, гутаркі з імі друкаваліся ў часопісе «Беларуская работніца і сялянка», у газетах «Савецкая Беларусь», «Беларуская вёска», «Чырвоная змена», што спрыяла ўзнікненню цікавасці насельніцтва да мовы эсперанта.

У 1927 годзе на святкаванні 10-й гадавіны Кастрычніцкай рэвалюцыі быў запрошаны Эйнара Адамсон з Гётэборга (Швецыя). Э. Адамсон застаўся вельмі задаволены сваёй паездкай па краіне Саветаў і выдаў у 1928 годзе кнігу сваіх уражанняў «Пад чырвоным штандарам» на мове эсперанта. У кнізе Беларусі прысвечаны асобны раздзел «У Мінску, сталіцы Беларускай Сацыялістычнай Рэспублікі».

Цікавасць да мовы эсперанта сярод беларускіх пісьменнікаў выклікаў прыезд у Мінск японскага пісьменніка-эсперантыста Акіта Удзюку. У часопісе «Международный язык» (1933. № 4) нават былі апублікаваны выказванні Я. Коласа, Я. Купалы, Зм. Бядулі, П. Галавача, Ц. Гартнага, Р. Кобеца і А. Кучара аб эсперанта.

Беларускія эсперантысты актыўна прапагандавалі беларускую літаратуру. У замежных часопісах на мове эсперанта друкаваліся артыкулы аб паасобных беларускіх пісьменніках і аб беларускай літаратуры наогул. Былі перакладзены паасобныя творы Я. Коласа, Я. Купалы, А. Александровіча, П. Галавача, Ц. Гартнага, Р. Кобеца і інш.

Прапагандзе беларускай літаратуры пры дапамозе эсперанта садзейнічала і беларускае радыё. А пачала мінская радыёстанцыя свае перадачы на эсперанта ў лютым 1926 года з урокаў міжнароднай мовы (45 мінут па панядзелках) і раз на месяц перадачы на мове эсперанта па пісьмах замежных эсперкараў. Курс эсперанта па радыё вёў І. М. Фёдараў (Янка Маўр). Перадачы для замежных слухачоў паступова пачасціліся і сталі праводзіцца двойчы на тыдзень. Адказнай за перадачы стала Фіра Каганоўская, а выканаўцам рэвалюцыйных і беларускіх народных песень на мове эсперанта — вядучы саліст Беларускага радыёкамітэта Н. Пігулеўскі. Ужо ў 1935 годзе замежныя эсперантысты мелі магчымасць слухаць беларускае радыё на мове эсперанта дзесяць разоў на месяц, яго эсперкарамі сталі 542 эсперантысты з 48 краін свету. Пра перадачы беларускага радыё на эсперанта згадвае Кандрат Крапіва ў адным са сваіх аповяданняў.

У 20—30-я гады СЭСР вёў вялікую выдавецкую дзейнасць. У Маскве выдаваліся часопісы «Международный язык» і «Sur posteno» («На пасту»), кнігі па гісторыі інтэрлінгвістыкі і эсперанта, па тэорыі міжнароднай мовы, падручнікі і слоўнікі па эсперанта. У гэтым напрамку вялася работа і на Беларусі. Як паведамляе часопіс «Полымя» (1929. № 3), «Супрацоўнік Беларускай акадэміі навук Міхалевіч склаў эсперанцка-беларускі слоўнік, у які ўвайшло звыш 15 тысяч слоў». Пазней М. Кац падрыхтаваў «Вялікі яўрэйска-эсперанцкі слоўнік, а Зм. Снежка склаў эсперанцка-беларускі і беларуска-эсперанцкі слоўнікі, падрыхтаваў да друку падручнік эсперанта на беларускай мове, пераклад п'есы «Гута» Р. Кобеца на мову эсперанта. Аднак выдаць гэтыя кніжкі не паспелі, і лёс іх невядомы.

Актыўнасць беларускіх эсперантыстаў, як, дарэчы, і эсперантыстаў у іншых рэспубліках, не ўсім была даспадобы. І самыя актыўныя з іх у 1936 годзе неяк адразу сталі «шпіёнамі і ворагамі народа» і не па сваёй волі

апынуліся далёка ад Беларусі. Толькі адзінкі змаглі вярнуцца на Беларусь пасля смерці «бацькі народаў».

У Заходняй Беларусі рух эсперантыстаў развіваецца ў лучнасці з Польскім саюзам эсперантыстаў, але адчувае на сабе вялікі ўплыў беларускіх палітычных і грамадскіх арганізацый. Менавіта ў Заходняй Беларусі да эсперанта далучыліся беларускія паэты Максім Танк і Сяргей Новік-П'яюн. Так, напрыклад, у сваёй кнізе «Лісткі календара» (Мн., 1970) Максім Танк згадвае: «Каля Замкавай гары сустрэў Уладака. Пазнаёміўся я з ім яшчэ ў Віленскім студэнцкім гуртку эсперантыстаў, куды мы разам з ім хадзілі, каб стаць сапраўднымі інтэрнацыяналістамі. Мы тады лічылі, што нацыянальныя мовы з'яўляюцца перашкодай на гэтым шляху, бо які ты ў чорта інтэрнацыяналіст, калі прызнаеш толькі сваю мову і змушаеш на ёй гаварыць іншых» (С. 28—29).

У Вільні ў той час існавала некалькі суполак эсперантыстаў. Была нават вуліца Заменгофа, аб якой Максім Танк згадвае ў вышэй названай кнізе: «На бруднай, шумнай вуліцы Заменгофа купіў у кіёску «Ілюстраваны кур'ер цодзенны» — газету, заўсёды поўную сенсацыйных навін з усяго свету» (С. 115).

Цікава распавядае аб распаўсюджванні эсперанта ў Польшчы (а значыць, і ў Заходняй Беларусі) Алег Лойка ў сваёй прадмове да кнігі Сяргея Новіка-П'яюна «Заўсёды з песняй»: «Але мы не ўсё расказалі яшчэ пра юнака з Лявонавіч, закінутага ў высылку на Памор'е. Ён не хацеў заставацца адзінокам. Ён шукаў шырокага, вялікага свету і захапіўся эсперанта — захапіўся ім не толькі як модай міжваенных дзесяцігоддзяў, але як міжнароднай мовай, якую вывучалі вязні Лукішак, на якой перастукваліся ахвяры фашысцкіх засценкаў не толькі ў Польшчы».

Расказваючы аб эсперанта-руху ў Заходняй Беларусі, нельга не прыгадаць Л. К. Шапіру, члена нелегальнай КПЗБ, які, вывучыўшы ў 1923 годзе эсперанта, разгарнуў прапаганду мовы эсперанта сярод членаў партыі і прагрэсіўнай часткі насельніцтва Заходняй Беларусі. Ён стварыў вакол сябе моцны актыў эсперантыстаў, які займаўся агітацыяй за эсперанта, наладжваў выкладанне міжнароднай мовы ў гуртках, выдаваў лістоўкі. Асуджаны польскімі ўладамі за рэвалюцыйную дзейнасць, Л. К. Шапіра сабраў у турме групу камуністаў-эсперантыстаў, кіраваў гуртком па вывучэнню мовы эсперанта, выдаваў рукапісны часопіс «Ruĝverda stelo» («Чырвона-зялёная зорка»).

Нямала зрабіў для развіцця эсперанта-руху ў Заходняй Беларусі Ф. Стэцкевіч, адказны рэдактар часопіса «Летапіс Таварыства беларускай школы». Яго артыкулы пра эсперанта з'яўляліся ў шмат якіх польска-і беларускамоўных перыядычных выданнях Польшчы. Займаўся ён таксама і перакладам з беларускай, польскай і рускай моў.

У Беластоку на ніве эсперанта плённа працаваў Якаў Шапіра. Былі суполкі эсперантыстаў таксама ў Брэсце, Баранавічах, Пінску і ў іншых гарадах. І што яшчэ характэрна: нярэдка можна было сустрэць эсперантыста і ў заходнебеларускіх вёсках.

Пасля вайны ўзнаўленне руху эсперантыстаў у нашай краіне, і ў тым ліку на Беларусі, пачынаецца ў 1955 годзе. Ініцыятарамі аднаўлення выступілі П. М. Кірушын, дацэнт Мінскага педінстытута імя М. Горкага, і І. М. Фёдраў (Янка Маўр).

Ужо ў 1956 годзе у шматтыражках БДУ, БПІ у рэспубліканскай маладзёжнай газеце «Знамя юности» (1956. 26 кастр.) з'яўляюцца першыя артыкулы аб эсперанта С. Гольдштэйна, Н. Васілеўскага і В. Мацкевіча, арганізоўваюцца гурткі. На першыя курсы эсперанта ў БДУ, напрыклад, запісалася 250 чалавек.

19 студзеня 1957 года ў Мінску ствараецца ініцыятыўная група, якая абрала часовае бюро з 5 чалавек: М. П. Кірушын (старшыня), Н. Л. Васілеўскі (сакратар), М. І. Бранцаў, С. М. Гольдштэйн, З. О. Зімак. Вырашана праводзіць штотыднёвыя сходы па суботах у Палацы культуры Белсаўпрофа.

Газета «Літаратура і мастацтва» ў нумары ад 9 студзеня 1957 года паведамляе, што ў Мінску працуюць гурткі па вывучэнню эсперанта ў БДУ, БПІ, Інстытуце народнай гаспадаркі, Інстытуце мовазнаўства АН БССР. Выкладаюць мову эсперанта ў гуртках дацэнт С. Гольдштэйн, пенсіянер М. Бранцаў, супрацоўнік Інстытута знешніх зносін К. Рыўкін, студэнт БДУ З. Зімак. Арганізаваны гурткі таксама ў Маладзечна, Паставах, Барысаве, Оршы, Мазыры, Любані.

Цікавасць грамадскасці Мінска ў гэтым годзе выклікала арганізаваная эсперантыстамі выстаўка дзіцячага малюнка з Бельгіі. Аб ёй пісалі газеты «Звязда», «Чырвоная змена», «Беларускі ўніверсітэт». Вялікую цікавасць чытачоў горада і вёскі выклікаў артыкул Янкі Маўра «Эсперанто» ў часопісе «Беларусь» (1957. № 5).

Ініцыятыўная група эсперантыстаў атрымала тады сотні лістоў з пытаннямі: дзе дастаць падручнікі і слоўнікі па мове эсперанта? Ці ёсць завочныя курсы па вывучэнню эсперанта?

8 студзеня 1957 года ў памяшканні Беларускага інстытута народнай гаспадаркі імя Куйбышава адбыўся рэспубліканскі сход эсперантыстаў, які прыняў рашэнне аб стварэнні Саюза эсперантыстаў Беларусі, прыняў Статут Саюза, выбраў Цэнтральнае Бюро і рэвізійную камісію, аб чым паведаміла «Звязда» (1957. 11 снеж.). У Цэнтральнае Бюро былі абраны Янка Маўр (ганаровы старшыня), П. М. Кірушын (старшыня), Б. Чачотка (сакратар), В. Д. Сташонак (кіраўнік секцыі міжнароднай сувязі), С. М. Гольдштэйн (кіраўнік секцыі прапаганды эсперанта), З. О. Зімак, М. І. Бранцаў, Б. Элькінд, Ч. І. Цяўлоўскі.

У студзені 1958 года ЦБ СЭБ накіравала пісьмо ў Савет Міністраў БССР з просьбай аб рэгістрацыі Саюза і тлумачальную даведку. Адтуль матэрыялы былі перасланы ў ЦК КПБ. Адказу, аднак, беларускія эсперантысты не дачакаліся і па сённяшні дзень.

Аднак, нягледзячы на гэта, ЦБ працягвае сваю работу. З'яўляюцца новыя гурткі па вывучэнню эсперанта ў Магілёве, Віцебску, Полацку, Горках, Чэрвені, Старых Дарогах, Гомелі, Рэчыцы, Глуску, Ліпску.

У снежні 1958 года з ЦБ выведзены З. Зімак і Ч. Цяўлоўскі і кааптаваны больш працавітыя таварышы: М. П. Мандрык (Мінск), М. А. Мнухін (Рэчыца), М. А. Кавальскі (Віцебск) і Н. З. Назарэнка (Магілёў). 29 лістапада 1959 года М. П. Мандрык выбіраецца намеснікам старшыні Саюза эсперантыстаў Беларусі.

З кастрычніка 1958 года пачынае працаваць гурток эсперантыстаў пры Мінскім педінстытуце замежных моў, якім кіруе выкладчык гэтага істытута С. Станкевіч.

У 60-х гадах пры дамах і палацах культуры з'яўляюцца клубы па інтарэсах як новая форма культурна-масавай работы. Першым клубам эсперантыстаў на Беларусі стаў студэнцкі клуб «Амікесо» («Дружба»), арганізаваны пры Мінскім педінстытуце замежных моў у кастрычніку 1964 года. Аб рабоце клуба расказаў А. Крэпіч у сваім артыкуле ў газеце «Беларускі ўніверсітэт» (1967. 13 кастр.).

У 1967 годзе савет клуба «Амікесо» вырашыў правесці работу клуба пад дэвізам «Беларускую літаратуру замежнаму чытачу», аднак вынікі аказаліся невялікія: перакла-

даліся толькі творы прозы: апавяданні ці ўрыўкі з больш буйных твораў. Таму ў 1974 годзе было вырашана правесці конкурс на пераклад беларускай паэзіі, які прынёс большы плён. У конкурсе прынялі ўдзел Пятрас Чэляускас і Ангеле Юдзіцкене з Літвы, Клара Рабіновіч з Украіны, Н. Даноўскі з Латвіі, Р. Грыншпан з Узбекістана і шмат іншых вядомых эсперантыстаў. Было падрыхтавана тры выпускі «Беларускіх паэтычных сшыткаў» (па 30 экз. машынапісу кожны). Пазней большасць з гэтых перакладаў была надрукавана ў часопісах Балгарыі, Чэхаславакіі, Венгрыі, ГДР.

У кастрычніку 1967 года пры Палацы Белсавпрафа быў створаны інтэрнацыянальны клуб «Эсперанта» — другі клуб эсперантыстаў у Мінску, які хутка наладзіў сувязі з эсперанта-клубамі Прыбалтыкі, Расіі, Украіны і іншых рэспублік нашай краіны, а таксама з эсперантысцкімі арганізацыямі Балгарыі, Венгрыі, Чэха-Славакіі, Польшчы, ГДР, Японіі і іншых краін (Советская Беларусія. 1968. 1 верас.). Першым старшынёй клуба стаў Б. Чачотка. Гасцямі клуба былі эсперантысты з Патсдама: старшыня рабочага эсперанта-гуртка Ана Шэфс і ветэран эсперанта-руху ў ГДР Карл Мюллер. А члены Мінскага клуба В. Р. Шышко (старшыня клуба) і М. А. Шашэўская (сакратар клуба) былі гасцямі эсперантыстаў ГДР.

Беларускія эсперантысты прымалі таксама ўдзел у міжнародных кангрэсах эсперантыстаў: у 63-м сусветным кангрэсе эсперантыстаў, які адбыўся ў Варне (Балгарыя) — В. Мацюшкоў, В. Шышко і М. Шашэўская (1978), у 68-м кангрэсе (Будапешт, 1983) — В. Баціеўскі, В. Мацюшкоў і М. Шашэўская.

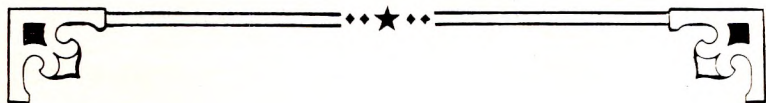
У сакавіку 1979 года адбылася ўстаноўчая канферэнцыя Асацыяцыі савецкіх эсперантыстаў у Маскве. У праўленне новай усесаюзнай арганізацыі эсперантыстаў былі абраны і мінскі эсперантыст В. Р. Шышко.

Асабліва актывізавалася работа клуба «Эсперанта» з пачатку 80-х гадоў, калі было вырашана знайсці магчымасці арганізаваць эсперанта-клубы ў абласных цэнтрах. Былі арганізаваны завочныя курсы эсперанта. І ўжо ў лістападзе 1981 года ў Брэсце пачынае работу клуб эсперантыстаў «Цытадэль» (старшыня клуба Віктар Ярашэвіч). У снежні 1982 года пачынае работу клуб эсперантыстаў «Vekiĝo» («Абуджэнне») у Віцебску (старшыня клуба Н. Манцэвіч), пазней з'яўляюцца клуб эсперантыстаў у Магілёве «Перамога» (старшыня

клуба Н. М. Елісеева), эсперанта-клуб «Espero» («Надзея») у Гродна (старшыня клуба А. Д. Котава), клуб эсперантыстаў «Konkordo» («Згода») у Гомелі, а таксама эсперанта-клубы ў Лідзе (старшыня клуба Б. Ф. Кішкель) і ў Ваўкавыску (старшыня М. П. Стаўбунік). Новыя эсперанта-клубы з'яўляюцца і ў Мінску, гэта эсперанта-клуб «Verda Lumo» («Зялёнае святло») пры ДOME культуры ВА «Прамбудмантаж» і эсперанта-клуб «Bonveno» («Сардэчна запрашаем») пры ДOME культуры ўпраўлення бытавога абслугоўвання г. Мінска.

У 80-х гадах эсперантысты Мінска правялі шмат масавых мерапрыемстваў: вечар, прысвечаны 100-годдзю з дня нараджэння Янкі Маўра (14 мая 1983 г.), вечар, прысвечаны 60-годдзю арганізаванага руху эсперантыстаў на Беларусі ў снежні 1983 года, вечар, прысвечаны 40-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, і інш. Да вечароў рыхтуюцца канцэрты мастацкай самадзейнасці, у якіх прымаюць удзел і артысты Мінскага тэатра музкамедыі Кастусь Лосеў, Ніна Рэвінская, Алег Цівуноў, Ніна Белавусава і Мікалай Адамовіч. З эсперантыстамі супрацоўнічаюць і прымаюць удзел у іх мерапрыемствах і маладыя беларускія кампазітары Аркадзь Гураў і Аляксандр Арэхаў. Яны пішуць музыку на словы беларускіх паэтаў-эсперантыстаў. Трэба назваць і беларускіх паэтаў-эсперантыстаў: Уладзімір Данілаў (Мазыр), Леанарда Волкава (Гродна), Людміла Сільнова, Ігар Белякоўскі і Ала Фрыдман (Мінск).

Р а з д з е л І І

ПРАКТЫЧНАЯ ГРАМАТЫКА МОВЫ ЭСПЕРАНТА

1. Алфавіт

Літара	Назва літары	Адпавядае беларускай	Літара	Назва літары	Адпавядае беларускай
A a	а	а	K k	ко	к
B b	бо	б	L l	ло	л
C c	цо	ц	M m	мо	м
Ĉ ĉ	чо	ч	N n	но	н
D d	до	д	O o	о	о
E e	э	э	P p	по	п
F f	фо	ф	R r	ро	р
G g	го		S s	со	с
Ĝ ĝ	джо	дж	Ŝ ŝ	шо	ш
H h	го	г	T t	то	т
Ĥ ĥ	хо	х	U u	у	у
I i	і	і	Ŭ ŭ	ўо	ў
J j	йо	й	V v	во	в
Ĵ ĵ	жо	ж	Z z	зо	з

2. Вымаўленне

2.1. У эсперанта 28 гукаў і 28 літар, з якіх складаецца алфавіт. Кожная літара адпавядае толькі аднаму гуку і чытаецца аднолькава ў любым спалучэнні літар.

2.2. Галосныя ў эсперанта вымаўляюцца як адпаведныя галосныя ў беларускай мове пад націскам, вельмі выразна. Трэба пазбягаць змякчэння зычных перад галосным *i*.

2.3. Гук [g] адпавядае гуку [г] у рускай мове, напрыклад, у словах *гость, гол*. Для беларускай мовы гук гэты не характэрны, хоць і сустракаецца ў некаторых словах (*мазгі, ганак, бразгаць*).

2.4. Гук [h] адпавядае беларускаму [г], напрыклад, у словах *госць, годзе*.

2.5. Гук [l] вымаўляецца як гук сярэдні паміж беларускімі [л] і [ль]. Для правільнага вымаўлення эсперанцкага [l] кончык языка павінен дакранацца верхняга паднябення, крыху вышэй альвеолаў, у той час як пры вымаўленні беларускага [л] кончык языка знаходзіцца ля верхніх зубоў.

2.6. Гукі [d] і [t] перад [i] не змякчаюцца, а сам гук [i] вымаўляецца больш напружана, як бы набліжаючыся да [ы].

2.7. Усе астатнія зычныя вымаўляюцца як адпаведныя ім беларускія. Аднак трэба пазбягаць выразнага аглушэння ці азванчэння і асабліва змякчэння зычных.

2.8. Націск у эсперанта заўсёды падае на перадапошні склад: *Be-lo-ru-'si-o, re-vo-lu-'ci-o, ma-ni-fes-ta-'ci-o*.

3. Правілы напісання

3.1. Правілы напісання ў эсперанта даволі простыя. Усе словы пішуцца так, як чуюцца.

3.2. Перанос слова робіцца адвольна.

3.3. Пэўную цяжкасць мае напісанне ўласных імёнаў, якія звычайна пішуцца ў нацыянальнай транскрыпцыі. Рэкамендуецца, праўда, даваць побач з нацыянальным напісаннем у дужках прыблізнае эсперанцкае гучанне слова, напрыклад: *Shakespeare (Šekspir)*, *Mickiewicz (Mickevič)*.

3.4. Пры перадачы ўласных імёнаў у нацыянальнай транскрыпцыі могуць сустракацца таксама літары *q, x, y, w*: *Marx (Marks)*, *Henry Becque (Anri' Bek)*.

3.5. Знак апострафа ў канцы слова паказвае, што націск у слове стаіць на апошнім складзе: *Rousseau (Ruso')*, *Daudet (Dode')*. У некаторых выданнях, аднак, замест апострафа выкарыстоўваюцца іншыя сродкі, напрыклад знакі: ! ці: (клічнік ці двухкроп'е): *Rousseau (Ruso!) — Rousseau (Ruso:)*.

4. Назоўнік

4.1. Усе назоўнікі маюць адзіны канчатак: **-o**: *adreso, advokato, agrotekniko, matematiko, baleto, demokratio*.

4.2. Назоўнікі ў эсперанта не маюць граматычнай катэгорыі рода. Параўнайце: *бацька — patro, маці — patrino, дзіця — infano*.

4.3. Уласныя імёны часта могуць ужывацца як у нацыянальнай, так і ў эсперантызаванай форме: *Viktor — Viktoro, Nino — Nina, Varsovio — Warszawa*. Аднак не рэкамендуецца злоўжываць выкарыстаннем эсперантызаванай формы ўласных імёнаў. Гэта датычыцца ў першую чаргу малавядомых геаграфічных назваў, жаночых імёнаў, а таксама і спецыфічных мужчынскіх імёнаў: *Erich Maria Remarque (Erih Maria Remark')*.

4.4. Канчатак **-o** можа скарачацца. У такім выпадку на пісьме ён замяняецца апострафам. Гэтае правіла часцей выкарыстоўваецца ў паэзіі: *Ho mia kor'! Ne batu maltrankvile! — Сэрца маё! Не біся так трывожна!* (Л. Заменгоф)

5. Прыметнік

5.1. Усе прыметнікі маюць адзіны канчатак: **-a**: *bona — добры, добрая, добрае*.

5.2. Множны лік назоўнікаў і прыметнікаў утвараецца пры дапамозе дадатковага канчатка **-j**: *bona amiko — добры сябар, bona j amiko j — добрыя сябры*.

5.3. Ступені параўнання прыметнікаў утвараюцца даволі проста: вышэйшая ступень, напрыклад, пры дапамозе слоў **pli... ol...** — больш... чым... ці **malpli... ol...** — менш... чым... *Nikolao estas pli bela ol Viktoro.* — Мікалай прыгажэйшы за Віктара (чым Віктар). *Tiu ĉi libro estas pli interesa.* — Гэтая кніга цікавейшая.

5.4. Найвышэйшая ступень утвараецца пры дапамозе слоў **la plej... el...** — найбольш (самы)... з... ці **la malplej... el...** — найменш (самы не-)... з... *Minsk estas la plej bela urbo de Belorusio.* — Мінск — найпрыгажэйшы горад Беларусі. *Vi estas la malplej interesa el ĉiuj miaj amikoj.* — Ты самы нецікавы з усіх маіх сяброў.

6. Скланенне назоўнікаў і прыметнікаў

6.1. У эсперанта толькі два склоны: агульны (назоўны) і вінавальны, які ўтвараецца пры дапамозе дадатковага канчатка **-n**:

агульны	<i>nova amiko</i>	<i>interesa libro</i>
	<i>novy сябар</i>	<i>цікавая кніга</i>
вінавальны	<i>novan amikon</i>	<i>interesan libron</i>
	<i>новага сябра</i>	<i>цікавую кнігу</i>

6.2. Усе астатнія склоны перадаюцца пры дапамозе прыназоўнікаў, якія ў такіх выпадках вельмі часта не перакладаюцца.

6.3. Родны склон перадаецца пры дапамозе прыназоўніка **de**(ад):

ŝlosilo de loĝejo — ключ ад кватэры

libro de amiko — кніга сябра

6.4. Родны склон можа перадавацца прыназоўнікам **da**, калі гаворыцца аб колькасці чаго-небудзь:

botelo da lakto — бутэлька малака,

але

botelo de lakto — бутэлька ад (з-над) малака

6.5. Давальны склон перадаецца пры дапамозе прыназоўніка **al** (к, да):

al amiko — сябру, да сябра

al Nikolao — Міколу

6.6. Творны склон перадаецца пры дапамозе прыназоўнікаў **per** (праз, пры дапамозе) перад неадушаўлёнымі назоўнікамі і **de** перад адушаўлёнымі назоўнікамі:

per kraĵono — алоўкам

aĉetita de patro — куплены бацькам

6.7. Месны склон перадаецца пры дапамозе розных прыназоўнікаў:

en domo — у доме

sur tablo — на стала

pri libro — аб кнізе і г. д.

7. Вінавальны склон і яго ўжыванне

7.1. У эсперанта вінавальны склон ужываецца значна часцей, чым у беларускай мове, што прадстаўляе пэўныя цяжкасці для пачынаючых.

7.2. Вінавальны склон у эсперанта ўжываецца для паказу даты і працягласці: *la kvinan de oktobro* — пятага кастрычніка, *tutan nokton* — усю ноч.

7.3. Вінавальны склон выкарыстоўваецца і для паказу напрамку пасля прыназоўнікаў **en**, **sur**, **sub** і некаторых іншых:

en ŝranko — у шафе (дзе?)

en ŝrankon — у шафу (куды?)

sur papero — на папери (дзе?)
sur paperon — на паперу (куды?)

7.4. Вінавальны склон выкарыстоўваецца для паказу кошту, меры ці вагі: *La tablo estas uni metron larĝa kaj tri metrojn longa.*— Стол адзін метр у шырыню і тры метры ў даўжыню.

7.5. Пасля некаторых дзеясловаў, якія ў эсперанта могуць быць як пераходнымі, так і непераходнымі, могуць быць выкарыстаны як выразы з вінавальным склонам без прыназоўніка, так і выразы з агульным (назоўным) склонам з прыназоўнікам: *mi dankas vin* ці *mi dankas al vi*— дзякую вам, *helpi min!* ці *helpi al mi* — дапамажыце мне!

7.6. Вінавальны склон ніколі не ўжываецца пасля прыназоўнікаў *al* і *ĝis*:

ĝis Moskvo — да Масквы
al Moskvo — у Маскву
але
en Moskvon — у Маскву

7.7. Прыназоўнік, які стаіць перад назоўнікам у вінавальным склоне, можа быць апушчаны: *La knabo iras en arbaron.*— Хлопчык ідзе ў лес.— *La knabo iras arbaron.*

7.8. У беларускай мове ў адмоўных сказах вінавальны склон замяняецца на родны, напрыклад: *Я бачу кнігу* (каго, што?), але: *Я не бачу кнігі* (каго, чаго?). У эсперанта такая замена не дапускаецца. Параўнайце: *Mi vidas libron, sed mi ne vidas kajeron.*— Я бачу кнігу, але я не бачу сшытка.

7.9. Калі ў сказе выкарыстаны побач два назоўнікі ў якасці прамога дапаўнення, то ў вінавальным склоне ставіцца толькі першы з іх: *Mi lernas la internacian lingvon Esperanto.*— Я вывучаю міжнародную мову эсперанта.

7.10. Вінавальны склон ужываецца ў сказах тыпу: «*Bona mateno!*» (добрай раніцы!), «*Bona nokto!*» (дабранач!), у якіх маецца на ўвазе скарачэнне слоў «жадаю вам». Да гэтага тыпу прымыкаюць па аналогіі і прывітальныя сказы тыпу: «*Saluto!*» (прывітанне!), «*Bonveno!*» (сардэчна запрашаем!) і інш.

7.11. І напаследак хочацца засцерагчы пачынаючых вывучаць міжнародную мову эсперанта ад тых прыкрых памылак, якія робяць пачаткоўцы толькі таму, што ў роднай мове формы назоўнага і вінавальнага склонаў для неадушаўлёных назоўнікаў часта супадаюць: *Jen estas*

nova libro. Mi vidas novan libron.— Вось новая кніга. Я бачу новую кнігу. Але: *Jen staras nova domo. Mi vidas novan domon.*— Вось стаіць новы дом. Я бачу (каго, што?) новы дом.

8. Артыкль

8.1. Граматычная катэгорыя артыкля, якой няма ў беларускай мове, добра вядома нам са школы: усе мы вывучаем замежныя мовы. Але ў адрозненне ад англійскай, французскай ці нямецкай моў, у эсперанта толькі адзін артыкль. Гэта артыкль *la*. Для вывучаючых эсперанта артыкль *la* стварае пэўныя цяжкасці пры яго ўжыванні. Вось асноўныя правілы ўжывання артыкля ў эсперанта:

8.2. Артыкль *la* выкарыстоўваецца тады, калі аб асобе, прадмеце ці з'яве раней ужо гаварылася: *Jen estas tablo. La tablo estas bela.*— Вось стол. Стол прыгожы (менавіта той стол, аб якім мы казалі ў першым сказе).

8.3. Артыкль ужываецца, калі мова ідзе аб прадмеце ці з'яве адзінай у сваім родзе: *la Suno* — Сонца, *la Luno* — Луна.

8.4. Калі дадзенае слова далей азначаецца ў тэксце: *La libro, kiun mi legas, estas interesa.*— Кніга, якую я чытаю, цікавая.

8.5. Калі назоўнік апускаецца, артыкль ставіцца перад словам, якое азначае апушчаны назоўнік (прыметнікам, парадкавым лічэбнікам, прыналежным займеннікам): *Mi prenos vian libron, kaj vi prenu la mian.*— Я вазьму тваю кнігу, а ты вазьмі маю.

8.6. Артыкль ставіцца перад азначэннямі да ўласных імёнаў: *Petro la Unua* — Пётр I, *la blua Danubo* — блакітны Дунай, *la Balta maro* — Балтыйскае мора.

8.7. Артыкль ставіцца пры паказе даты і часу: *Je la sesa horo.*— А шостаў гадзіне. *En la jaro 1991.*— У 1991 годзе. *La 5-an de septembro* — 5-га верасня.

8.8. Артыкль ставіцца таксама перад назвай цэлага роду рэчаў ці асоб: *La hundo estas amiko de la homo.*— Сабака — сябар чалавека.

8.9. Артыкль можа стаяць таксама і перад імёнамі ўласнымі, калі яны пераходзяць у агульныя: *Ankai hodiau estas Oblomovoj.*— І сёння ёсць Абломавы.

8.10. У паэтычнай мове артыкль можа быць выкарыстаны і ў скарачанай форме з апострафам: *vundoj de l'koro* — раны сэрца.

8.11. Але трэба пазбягаць скарачэння артыкля ў тых выпадках, калі гэта стварае цяжкасці для вымаўлення, напрыклад у словазлучэннях тыпу: *per la krajono — алоўкам*.

8.12. У цэлым радзе выпадкаў артыкль ужываць нельга. Так, артыкль не ўжываецца, калі гаворка ідзе аб прадмеце, з'яве ці асобе, аб якой раней не ўпаміналася, аб якой нам нічога невядома, ці калі мы абыякавыя да выбару якога-небудзь прадмета: *Donu al mi krajonon! — Дай мне аловак! (які-небудзь)*. *Jen estas elefanto. — Вось — слон*.

8.13. Артыкль не ўжываецца перад імёнамі ўласнымі: *Moskvo, Viktoro, Volski*.

8.14. Артыкль таксама не ўжываецца перад тытуламі і званнямі, якія папярэднічаюць уласным імёнам: *Doktoro Zamenhof*.

8.15. Артыкль не ўжываецца ў зваротах: *Amiko, veni al mi! — Сябра, прыйдзі ка мне!*

8.16. Артыкль не ўжываецца таксама перад назвамі месяцаў і дзён тыдня: *Lundo estas malfacila tago. — Панядзелак — дзень цяжкі*.

8.17. Артыкль не ўжываецца пасля прыназоўніка **da**: *peco da rano — кавалак хлеба*.

8.18. Нельга ўжываць артыкль, калі назоўніку папярэднічае колькасны лічэбнік, указальны, прыналежны, адмоўны ці які іншы займеннік: *Mi renkontis mian amikon. — Я сустрэў свайго сябра*. *Nikolao donis al mi du librojn. — Мікола даў мне дзве кнігі*.

8.19. Артыкль не ўжываецца, калі гаворка ідзе аб агульных з'явах, пра рэчывы ці поры года: *Ĉi-jare somero estis varma. — У гэтым годзе лета было цёплае*. *Ŝtonoj estas uzataj en konstruado. — Каменне выкарыстоўваецца ў будоўлі*.

8.20. Звычайна (але не абавязкова) артыкль не ўжываецца ў назвах кніг: *Antologio de belorusa poezio. — Анталогія беларускай паэзіі*.

8.21. Артыкль не ўжываецца перад назоўнікам, які з'яўляецца часткай выказніка: *Mi estos instristo. — Я буду настаўнікам*.

9. Прыслоўе

9.1. Усе прыслоўі падзяляюцца на вытворныя і невытворныя.

9.2. Вытворныя прыслоўі маюць адзіны канчатак **-e**: *bone* — добры, *bone* — добра; *bela* — прыгожы, *bele* — прыгожа; *ипи* — адзін, *ипие* — на-першае, *упершыню*.

9.3. Невытворныя прыслоўі канчаткаў не маюць. Да іх адносяцца словы, якія выражаюць абставіны, у якіх праходзіць дзеянне:

<i>ankorai</i> — яшчэ	<i>balдай</i> — скоро, хутка
<i>almenai</i> — прынамсі	<i>eĉ</i> — нат, нават
<i>arepai</i> — ледзь толькі	<i>for</i> — прэч
<i>ĵat</i> — ужо	<i>nun</i> — цяпер
<i>ĵen</i> — вось	<i>preskai</i> — амаль
<i>ĵus</i> — толькі што	<i>pli</i> — далей
<i>hierai</i> — учора	<i>tre</i> — вельмі
<i>hodiai</i> — сёння	<i>tro</i> — надта
<i>torgai</i> — заўтра	<i>tuj</i> — адразу, зараз-жа

9.4. Ад невытворных прыслоўяў могуць быць утвораны прыметнікі: *nuna* — цяперашні, *plua* — далейшы.

9.5. Ступені параўнання прыслоўяў утвараюцца па тых самых правілах, як і для прыметнікаў: *bone* — добра, *pli bone* — лепш, *plej bone* — найлепш.

10. Займеннік

10.1. Асабовыя займеннікі

	Адзіночны лік	Множны лік
1-я асоба	<i>mi</i> — я	<i>ni</i> — мы
2-я асоба	<i>ci</i> — ты	<i>vi</i> — вы
3-я асоба	<i>li</i> — ён	<i>ili</i> — яны
	<i>ŝi</i> — яна	
	<i>ĝi</i> — ён, яна, яно	

10.2. Займеннік **ci** ў сучаснай мове ўжываецца надзвычай рэдка, звычайна каб падкрэсліць інтымнасць, фамільярнасць ці знявагу. Замест яго звычайна выкарыстоўваюць займеннік **vi**: *vi parolas* — ты гаворыш (вы гаворыце).

10.3. Займеннік **ĝi** ўжываецца для замены назоўнікаў неадусаўлёных ці тых адушаўлёных назоўнікаў, якія не адлюстроўваюць полу асобы ці істоты: *Infano ne ploras, ĝi dormas.* — Дзіця не плача, яно спіць. *Kion faras urso vintre? Ĝi dormas.* — Што робіць мядзьведзь зімой? Ён спіць.

10.4. Пры дапамозе канчатка **-a** ад асабовых займен-

нікаў утвараюцца прыналежаўня займеннікі: *tia* — мой, мая, маё; *tiaj* — мае; *via* — твой, твая, тваё, ваш, ваша; *vij* — твае, вашыя.

10.5. Ёсць істотная розніца ва ўжыванні прыналежаўных займеннікаў у эсперанта і ў беларускай мове. Параўнайце: *Mi donas al vi tian libron.* — Я даю вам **сваю** кнігу. *Vi donas al mi vian libron.* — Вы даеце мне **сваю** кнігу. *Ni donas al vi niajn librojn.* — Мы даём вам **свае** кнігі. Але: *Li donas al mi sian libron.* — Ён дае мне **сваю** кнігу. *Li donas al mi lian libron.* — Ён дае мне яго (кагосьці іншага) кнігу.

10.6. Займеннік **si** перакладаецца на беларускую мову толькі ў вінавальным склоне ці з прыназоўнікам: *Li vidas sin en speguleto.* — Ён бачыць сябе ў люстэрку. *Li prenas al si tian libron.* — Ён бярэ сабе маю кнігу.

10.7. Безасабовы займеннік **oni** выкарыстоўваецца ў тых выпадках, калі не пазначана дзеючая асоба: *oni diras — гавораць, oni skribas — пішуць, oni informas — паведамляюць, onidiroj — чуткі.*

10.8. Займеннік **met** не змяняецца ні па ліках, ні па склонах і перакладаецца словам сам: *mi met* — я сам, *ŝi met* — яна сама, *lin met* — яго самога.

11. Таблічныя займеннікі і займеннікавыя прыслоўі

11.1. У эсперанта ёсць шэраг займеннікаў і займеннікавых прыслоўяў, якія звычайна называюцца таблічнымі, таму што іх можна аб'яднаць у табліцу, якая, дарэчы, значна аблягчае запамінанне гэтых слоў.

11.2. Неазначальныя і збіральныя займеннікі і займеннікавыя прыслоўі могуць мець некалькі варыянтаў перакладу: *ia* — якісьці, які-небудзь, нейкі, *iu* — хтосьці, хто-небудзь, нехта; *ĉies* — усякага, кожнага.

11.3. З неазначальнымі і пыталымі займеннікамі і займеннікавымі прыслоўямі можа выкарыстоўвацца слоўца **ajn**: *ia ajn, kia ajn* — які б ні, *ial ajn, kial ajn* — чаму б ні.

11.4. З указальнымі займеннікамі і займеннікавымі прыслоўямі можа выкарыстоўвацца слоўца **ĉi**, якое надае значэнне блізкасці ці набліжэння: *tiu* — той, *ĉi tiu* ці *tii ĉi* — гэты, *tie* — там, *ĉi tie* ці *tie ĉi* — тут.

11.5. Займеннікі і займеннікавыя прыслоўі могуць ужывацца з прыназоўнікамі: *tiam* — тады, *de tiam* — з той пары, *kie* — дзе, *de kie* — адкуль, *kui* — хто, *al kui* — каму.

11.6. Прымаючы канчаткі назоўніка ці прыметніка, займеннікі і займеннікавыя прыслоўі могуць ператварацца ў назоўнікі і прыметнікі: *kial* — чаму, *kialo* — прычына, *ĉi tie* — тут, *ĉi-tiea* — тутэйшы.

	неазначальныя	пытальныя	указальныя	збіральныя	адмоўныя
асоба	iu	kiu	tiu	ĉiu	neniu
	хтосьці	хто	той	кожны	ніхто
рэч	io	kio	tio	ĉio	nenio
	штосьці	што	тое	усё	нішто
якасць	ia	kia	tia	ĉia	penia
	якісьці	які	такі	усякі	ніякі
прына- лежнасць	ies	kies	ties	ĉies	penies
	чыйсьці	чый	таго	усякага	нічый
час	iam	kiam	tiam	ĉiam	peniam
	калісьці	калі	тады	заўсёды	ніколі
прычына	ial	kial	tial	ĉjal	penial
	чамусьці	чаму	таму	па ўсяму	нічаму
месца	ie	kie	tie	ĉie	penie
	дзеьці	дзе	там	усюды	нідзе
напрамак	ien	kien	tien	ĉien	penien
	кудысьці	куды	туды	паўсюль	нікуды
спосаб	iel	kiel	tiel	ĉiel	peniel
дзеяння	як-небудзь	як	так	усяк	ніяк
колькасць	iom	kiom	tiom	ĉiom	peniom
	колькі- небудзь	колькі	столькі	колькі хочаш	ніколькі

11.7. Пры ўжыванні ў сказе адмоўнага займенніка ці займеннікавага прыслоўя часціца *ne* не ўжываецца: *Neniu volis morti* — Ніхто не хацеў паміраць.

11.8. Займеннік *kiu* выкарыстоўваецца часта ў значэнні «каторы, які»: *Kiu el vi povas tion fari?* — Хто з вас можа гэта зрабіць? *Kiu el ili estis ĉe vi?* — Каторы з іх быў у вас? *Kiun libron vi volas aĉeti?* — Якую кнігу ты хочаш купіць? (каторую з прапанаваных) *Kian libron vi volas aĉeti?* — Якую кнігу ты хочаш купіць? (танную ці даражэйшую, тоўстую ці сярэдніх памераў і г. д.)

12. Дзеяслоў

12.1. Інфінітыў, ці неазначальная форма дзеяслова, мае адзіны канчатак *-i*: *labori* — працаваць, *legi* — чытаць.

12.2. Усе дзеясловы цяперашняга часу абвеснага ладу

маюць адзін агульны канчатак **-as**: *mi legas* — я чытаю, *ili legas* — яны чытаюць, *ni kantas* — мы спяваем.

12.3. Паказчыкам прошлага часу з'яўляецца канчатак **-is**: *mi laboris* — я працаваў.

12.4. Каб паставіць дзеяслоў у будучым часе, трэба карыстацца канчаткам **-os**: *Mi tuj vespermanĝos kaj poste laboros.*— *Зараз я навячэраю, а потым буду працаваць.*

З а ў в а г а: Ні ў якім разе нельга ўтвараць будучы час пры дапамозе дзеяслова *быць*, як у беларускай мове, г. зн. нельга сказаць: *mi estos labori.*

12.5. Умоўны лад утвараецца пры дапамозе канчатка **-us**: *Mi volonte laborus kun vi.*— *Я ахвотна працаваў бы з табой.*

12.6. Загадны лад утвараецца пры дапамозе канчатка **-u**: *laboru!* — *працуй! працуйце!* *Ni kantu!* — *спяём!* *Li ĝirozu!* — *Хай яны адначнуць!* *Ŝi tem ĵargu!* — *Хай яна сама зробіць!* *Ni voĉdonu al Ignatoviĉ!* — *Галасуйма за Ігнатовіча!*

12.7. Загадны лад у эсперанта шырока выкарыстоўваецца ў лозунгах: *Vivi Belorusio, lando de pasataj kaj laboremaj homoj!* — *Няхай жыве Беларусь, краіна міралюбівых і працавітых людзей!*

12.8. У форме загаднага ладу дзеясловы таксама ўжываюцца ў даданных сказах пасля злучніка **ke**, калі ў галоўным сказе выказваецца загад, пажаданне ці просьба: *Mi volas, ke vi matenmanĝi kun mi.*— *Я хачу, каб ты паснедай са мной.* Але: *Li diris, ke vi matenmanĝis kun li.*— *Ён сказаў, што ты паснедай з ім.*

12.9. Дзеяслоў ужываецца ў загадным ладзе таксама пасля злучніка *por ke* (каб, для таго каб): *Mi ĵaris ĉion, kion mi rovis, por ke vi restu kontenta.*— *Я зрабіў усё, што мог, каб толькі ты застаўся задаволены.* *Mi ŝlōsis la loĝejon, por ke neniu ŝtelu ion.*— *Я замкнуў кватэру, каб ніхто не ўкраў чаго-небудзь.*

12.10. Пасля слова *bonvolu* дзеяслоў ставіцца ў інфінітыве: *Bonvolu helpi min!* — *Калі ласка, дапамажы мне!*

12.11. Параўнаем тры сказы: 1. *Віктар — студэнт.* 2. *Андрэй быў студэнтам.* 3. *Мікола будзе студэнтам.* Адразу ж заўважаем, што ў першым з іх адсутнічае дзеяслоў *быць* у цяперашнім часе. Гэта так называемая звязка *ёсць*, якая звычайна апускаецца ў беларускай мове, але ў эсперанта гэтага рабіць нельга, таму на эсперанта гэтыя тры сказы будуць гучаць так: 1. *Viktoro*

estas studento. 2. Andreo estis studento. 3. Nikolao estos studento.

12.12. У беларускай мове дзеяслоў мае два трыванні — незакончанае і закончанае, напрыклад: *вучыць* — *вывучыць*. Граматычнай катэгорыі трывання ў эсперанта няма. Напрыклад, слова *preni* перакладаецца *браць, узяць*. Гэту асаблівасць эсперанта на пачатку вывучэння можна ўспрыняць як недахоп мовы, нават як беднасць яе моўных магчымасцей. Але гэта не так. Падкрэсліць, калі гэта неабходна, закончанасць ці незакончанасць дзеяння можна іншымі сродкамі. Мяркуйце самі: *vidi* — *бачыць, ekvidi* — *убачыць, vidadi* — *бачыць часта, lerni* — *вучыць, finlerni* — *вывучыць*.

13. Займеннікавыя дзеясловы

13.1. Беларускім зваротным дзеясловам у эсперанта часта адпавядаюць займеннікавыя дзеясловы: *я падымаюся* — *mi levas min, я галюся* — *mi razas min*.

13.2. Аднак займеннікавыя дзеясловы ўжываюцца толькі тады, калі дзеючая асоба сама выконвае дзеянне. Калі ж дзеючая асоба ці прадмет з'яўляюцца толькі аб'ектам дзеяння, тады ўжываюцца дзеясловы з суфіксам *-ig-*: *я прасынаюся* — *mi vekigas, сонца падымаецца* — *la suno levigas*.

13.3. Для многіх жа зваротных у беларускай мове дзеясловаў мы знаходзім у эсперанта звычайныя дзеясловы: *усміхацца* — *rideti, спяшацца* — *rapiditi, абурацца* — *indigni*.

13.4. Займеннікі, якія з'яўляюцца часткай займеннікавых дзеясловаў, змяняюцца адпаведна дзеючай асобе:

mi lavas min — я ўмываюся

vi lavas vin — ты ўмываешся

li lavas sin — ён умываецца

але:

li lavas lin — ён мае яго (кагосьці другога)

ŝi lavas sin — яна ўмываецца

але:

ŝi lavas ŝin — яна мае яе (кагосьці другога)

ni lavas nin — мы ўмываемся

vi lavas vin — вы ўмываецеся

ili lavas sin — яны ўмываюцца

але:

ili lavas ilin — яны мыюць іх (кагосьці другіх)

14. Дзеепрыметнік

14.1. У беларускай мове дзеепрыметнікі бываюць незалежнага і залежнага стану. У эсперанта яны падзяляюцца на актыўныя (незалежнага стану) і пасіўныя (залежнага стану). Усе дзеепрыметнікі ў эсперанта маюць адзіны канчатак **-a** і скланяюцца як прыметнікі.

14.2. Актыўныя дзеепрыметнікі ўтвараюцца пры дапамозе суфіксаў **-ant-** для цяперашняга часу, **-int-** для прошлага часу і **-ont-** для будучага часу: *la leganta knabo* — хлопчык, які чытае — *la knabo, kiu legas*; *la leginta knabo* — хлопчык, які чытаў — *la knabo, kiu legis*; *la legonta knabo* — хлопчык, які будзе чытаць — *la knabo, kiu legos*.

14.3. Актыўныя дзеепрыметнікі выкарыстоўваюцца ў эсперанта даволі шырока, а іх пераклад на беларускую мову складае пэўныя цяжкасці з-за адсутнасці адпаведных граматычных форм у беларускай мове. Калі ў беларускай мове нельга знайсці адпаведнікаў, можна перакласці даданым сказам: *malsaniĝinta virino* — захварэўшая жанчына, *maturiĝinta junulo* — узмужнелы юнак, але: *ĉi tie loĝanta homo* — чалавек, які тут пражывае.

14.4. Пасіўныя дзеепрыметнікі ўтвараюцца пры дапамозе суфіксаў **-at-** для цяперашняга часу, **-it-** для прошлага часу і **-ot-** для будучага часу: *la legata libro* — кніга, якую чытаюць, *la legita libro* — (пра)чытаная кніга, *la legota libro* — кніга, якую будуць чытаць.

14.5. Пасіўныя дзеепрыметнікі цяперашняга і будучага часу звычайна перакладаюцца даданымі сказамі.

14.6. Ад дзеепрыметнікаў пры дапамозе канчатка **-e-** могуць утварацца дзеепрыслоўі, а пры дапамозе канчатка **-o** — назоўнікі: *legante* — чытаючы, *leginte* — прачытаўшы, *legonte* — прачытаўшы (у будучым), *leganto* — чытач, *leginto* — чытач быўшы, *legonto* — чытач будучы, *dirite* — жарите — сказана — зроблена, *delegito* — дэлегат.

15. Складаныя формы дзеяслова

15.1. У эсперанта, як і ва ўсіх заходнееўрапейскіх мовах, вельмі шырока выкарыстоўваюцца складаныя формы дзеясловаў для больш дакладнага вызначэння часу аднаго дзеяння ў суадносінах да другога. Складаныя формы дзеяслова ўтвараюцца пры дапамозе дзеепрыметнікаў і дапаможнага дзеяслова *esti* ў адпаведным часе. Выкарыстанне складаных форм дзеяслова для паказу часу ў эспе-

ранта вельмі лагічнае і не стварае дадатковых цяжкасцей пры вывучэнні мовы. Гэта бачна з ніжэй пададзеных прыкладаў:

1. *La patro venas kaj vidas, ke la filo estas leganta la libron.*— Бацька прыходзіць і бачыць (менавіта ў гэты момант), што сын чытае кнігу.

2. *La patro venas kaj vidas, ke la filo estas leginta la libron.*— Бацька прыходзіць і бачыць, што сын (толькі што) чытаў кнігу (чытаў перад прыходам бацькі).

3. *La patro venas kaj vidas, ke la filo estas legonta la libron.*— Бацька прыходзіць і бачыць, што сын толькі збіраецца чытаць кнігу.

4. *La patro venis kaj ekvidis, ke la filo estis leganta la libron.*— Бацька прыйшоў і ўбачыў, што сын чытаў (менавіта ў час прыходу бацькі) кнігу.

5. *La patro venis kaj ekvidis, ke la filo estis leginta la libron.*— Бацька прыйшоў і ўбачыў, што сын чытаў (перад яго прыходам) кнігу.

6. *La patro venis kaj ekvidis, ke la filo estis legonta la libron.*— Бацька прыйшоў і ўбачыў, што сын толькі збіраўся чытаць кнігу.

7. *Kiam vi venos, vi ekvidos, ke li estos leganta la libron.*— Калі ты прыйдзеш, то ўбачыш, што ён будзе (менавіта ў гэты час) чытаць кнігу.

8. *Kiam vi venos, vi ekvidos, ke li estos leginta la libron.*— Калі ты прыйдзеш, ты ўбачыш, што ён прачытае (або: будзе чытаўшым) кнігу.

9. *Kiam vi venos, vi ekvidos, ke li estos legonta la libron.*— Калі ты прыйдзеш, ты ўбачыш, што ён толькі будзе збірацца чытаць кнігу.

10. *Se mi havus ĉi tiun libron, mi nun estus leganta ĝin.*— Калі б я меў гэту кнігу, я б яе зараз чытаў.

11. *Se mi havus ĉi tiun libron, mi ĝin jam estus leginta.*— Калі б я меў гэту кнігу, я б яе ўжо прачытаў.

12. *Se vi donus ĉi tiun libron al mi, mi ĝin volonte estus legonta.*— Калі б ты даў мне гэту кнігу, я б яе ахвотна прачытаў (у будучым).

13. *Mi deziras, ke vi estu leganta nun ĉi tiun libron!*— Я хачу, каб ты зараз чытаў гэту кнігу!

14. *Mi deziris, ke vi jam estu leginta ĉi tiun libron.*— Я хацеў, каб ты ўжо прачытаў гэту кнігу.

15. *Mi deziras, ke vi nepre estu legonta ĉi tiun libron!*— Я хачу, каб ты абавязкова прачытаў (у будучым) гэту кнігу!

15.2. У эсперанта пасля шэрагу дзеясловаў (напрыклад, *vidi* — бачыць, *audi* — чуць, *ŝajni* — здавацца, *kredi* — верыць і інш.) можа быць выкарыстаны інфінітыў замест даданага сказа. У гэтых выпадках можа ўжывацца складаная форма інфінітыва:

1. *Mi vidas, ke li legas. Mi vidas, ke li estas leganta. Mi vidas lin legi. Mi vidas lin esti leganta.*— Я бачу, што ён чытае.

2. *Mi vidas, ke li estas leginta. Mi vidas lin esti leginta.*— Я бачу, што ён чытаў.

3. *Mi vidas, ke li estas legonta. Mi vidas lin esti legonta.*— Я бачу, што ён будзе чытаць.

15.3. У эсперанта дапускаюцца таксама выпадкі, калі дапаможны дзеяслоў *esti* можа быць выкарыстаны ў іншым часе, чым іншыя дзеясловы ў сказе ці ў сэнсавай групе сказаў:

1. *Mi vidas, ke li estis leganta la libron.*— Я бачу, што ён чытаў (але не дачытаў) кнігу.

2. *Mi vidas ke li estis legonta la libron.*— Я бачу, што ён збіраўся чытаць кнігу.

3. *Mi vidas, ke li estos leganta la libron.*— Я бачу, што ён будзе чытаць кнігу.

4. *Mi vidas, ke li estos leginta la libron.*— Я бачу, што ён прачытае кнігу.

15.4. Вышэй пададзеныя прыклады паказваюць магчымасці эсперанта выражаць розныя адценні думкі, аднак злоўжываць пры выкарыстанні складаных формаў часу дзеясловаў не варта, тым больш што ў гутарковай мове час дзеяння звычайна ўдакладняецца рознымі дапаможнымі словамі.

15.5. Часцей у мове эсперанта, як у гутарковай, так і ў літаратурнай, выкарыстоўваюцца складаныя формы дзеяслова ў пасіўных канструкцыях, якія адпавядаюць беларускім дзеясловам залежнага стану. Утвараюцца гэтыя канструкцыі пры дапамозе дзеяслова *esti* і пасіўнага дзееспрыметніка (дзееспрыметніка залежнага стану):

1. *La domo estas konstruata.*— Дом будуюцца.

2. *La domo estas konstruita.*— Дом пабудаваны.

3. *La domo estas konstruota.*— Дом будзе пабудаваны.

4. *Hieraŭ la domo estis konstruata.*— Учора дом будавалася.

5. *Oni diris al mi, ke la domo estis konstruita.*— Мне сказалі, што дом пабудаваны (да таго, як мне сказалі).

6. *Oni diris al mi, ke la domo estis konstruota.*— Мне сказали, што дом будзе будавацца (але яшчэ не пачалі).

7. *Morgaŭ la domo estos konstruata.*— Заўтра дом будуць будаваць.

8. *Morgaŭ la domo estos konstruita.*— Заўтра дом будзе пабудаваны.

9. *Morgaŭ la domo estos konstruota.*— Заўтра будуць пачынаць (будуць збірацца) будаваць дом.

10. *Se ni havus la monon, la domo estus konstruata.*— Калі б мы мелі грошы, дом будаваўся б.

11. *Se ni havus la monon, la domo estus konstruita.*— Калі б мы мелі грошы, дом быў бы пабудаваны.

12. *Se ni havus la monon, la domo estus konstruota.*— Калі б мы мелі грошы, можна было б пачынаць будаваць дом.

13. *Mi volas, ke la domo estu konstruata.*— Я хачу, каб дом будаваўся.

14. *Mi volas, ke la domo estu konstruita.*— Я хачу, каб дом быў пабудаваны.

15. *Mi volas, ke la domo estu konstruota.*— Я хачу, каб дом (калі-небудзь у будучым) пабудавалі.

15.6. У пасіўных канструкцыях могуць выкарыстоўвацца толькі пераходныя дзеясловы.

16. Пераходныя і непераходныя дзеясловы

16.1. Пераходныя дзеясловы патрабуюць прамога дапаўнення, якое перадаецца словам у вінавальным склоне: *Nikolao legas revuon kaj mi legas ĵurnalon.*— Мікола чытае часопіс, а я чытаю газету.

16.2. Непераходныя дзеясловы патрабуюць ускоснага дапаўнення: *Mi veturas per autobuso.*— Я еду на аўтобусе.

16.3. Большасць дзеясловаў бываюць або пераходнымі або непераходнымі, але ёсць таксама і дзеясловы, якія адначасова могуць быць і пераходнымі і непераходнымі. Ніжэй пададзеныя дзеясловы найбольш ужывальныя з іх:
adiaŭi: *Mi adiaŭas la patrinon. Mi adiaŭas al la patrino.*— Я развітваюся з маці;

aplaŭdi: *Ĉiuj aplaudas la preleganton. Ĉiuj aplaudas al la preleganto.*— Усе апладзіруюць прамоўцу;

danki: *Mi dankas vin! Mi dankas al vi* — Я дзякую вам;

helpi: *Mi volas helpi vin. Mi volas helpi al vi.*— Я хачу дапамагчы вам;

ĉeesti: *Vi devas ĉeesti la konferencon. Vi devas ĉeesti en la konferenco.*— Вы павінны прысутнічаць на канферэнцыі;

kredi: *Vi povas kredi min. Vi povas kredi al mi.*— Вы можаце верыць мне;

partopreni: *Mi volonte partoprenos la vesperon. Mi volonte partoprenos en la vespero.*— Я ахвотна буду ўдзельнічаць у вечары;

respondi: *Hodiaŭ mi respondas vian leteron. Hodiaŭ mi respondas al via letero.*— Сёння я адказваю на ваша пісьмо;

simili: *Via filo similas vin. Via filo similas al vi.*— Ваш сын падобны на вас;

suferi: *Li suferas strangan malsanon. Li suferas pro stranga malsano.*— Ён пакутуе ад дзіўнай хваробы.

16.4. Некаторыя дзеясловы могуць быць пераходнымі ў беларускай мове, але пераходнымі ў эсперанта:

admiri: *Mi admiras vian laboreton.*— Я захапляюся вашай працавітасцю;

ĉasi: *Ĉasi lupojn estas danĝere.*— Паляваць на вайкоў небяспечна;

gvidi: *Nikolao gvidas la rondeton de komencantaj gesperantistoj.*— Мікола кіруе гуртком пачынаючых эсперантыстаў;

ĝui: *Viktoro ĝuas la legadon de la nova romano.*— Віктар цешыцца чытаннем новага рамана;

interŝanĝi: *Ni povas interŝanĝi poŝtkartojn kaj poŝtmarkojn.*— Мы можам абменьвацца паштоўкамі і маркамі;

invadi: *Malatika armeo invadis nian landon.*— Варожая армія ўварвалася ў нашу краіну;

koncerni: *Ĉi tio ne koncernas la aĵeron.*— Гэта справы не датычыцца;

kosti: *Ĉi tio povas kosti vivon al vi.*— Гэта можа каштаваць вам жыцця;

rafi: *Ĉasisto rafis lupon.*— Паляўнічы стрэліў у вайку;

posedi: *Por bone ekposedi la lingvon Esperanto, oni devas ĝin lerni ĉiutage.*— Каб добра авалодаць мовай эсперанта, трэба яе вучыць штодзённа;

regi: *Vi devas regi viajn sentojn.*— Вы павінны валодаць сваімі пачуццямі;

rifuzi: *Mi devas rifuzi vian proponon.*— Я павінен адмовіцца ад вашай прапановы;

timi: *Mi timas ĉi tiun malfacilan vojaĝon.*— Я баюся гэтага цяжкага падарожжа.

17. Безасабовыя дзеясловы

17.1. У эсперанта, як і ў беларускай мове, ёсць пэўная колькасць дзеясловаў, якія ўжываюцца самастойна, утвараючы асобныя сказы: *Pluvas.* — *Ідзе дождж*; *Neĝas.* — *Ідзе снег*; *Najlas.* — *Ідзе град*; *Tondras.* — *Грыміць гром*. Такія дзеясловы называюцца безасабовымі.

17.2. Аднак у адрозненне ад беларускай мовы ў эсперанта могуць ужывацца і безасабовыя выразы, якія звычайна складаюцца з дапаможнага дзеяслова *esti* ў любым часе і прыслоўя, прычым сам дзеяслоў, калі ён стаіць у цяперашнім часе, не перакладаецца: *estas varme* — *цёпла*, але: *estis varme* — *было цёпла*, *estos varme* — *будзе цёпла*.

18. Лічэбнік

18.1. Колькасныя лічэбнікі: 0 — *nulo*, 1 — *uni*, 2 — *du*, 3 — *tri*, 4 — *kvar*, 5 — *kvin*, 6 — *ses*, 7 — *sep*, 8 — *ok*, 9 — *naŭ*, 10 — *dek*, 100 — *cent*, 1000 — *mil*.

18.2. Астатнія колькасныя лічэбнікі ўтвараюцца пры дапамозе простага словаскладання: 11 — *dekuni*, 12 — *dekdu*, 13 — *dektri*, 20 — *dudek*, 24 — *dudek kvar*, 25 — *dudek kvin*, 26 — *dudek ses*, 178 — *cent sepdek ok*, 396 — *tricent naŭdek ses*, 1992 — *mil naŭcent naŭdek du*.

18.3. Колькасныя лічэбнікі не скланяюцца і не маюць множнага ліку, за выключэннем тых лічэбнікаў, якія набылі канчаток назоўніка: *nulo*, *miliono*, *miliardo* і інш. і лічэбніка *uni*, які мае форму множнага ліку *unuj* — *адны*.

18.4. Парадкавыя лічэбнікі ўтвараюцца ад колькасных пры дапамозе канчатка **-a**: *unua* — *першы*, *dua* — *другі*, *tria* — *трэці*, *dekkvara* — *чатырнаццаты*, *dudeka* — *дваццаты*, *dudek kvina* — *дваццаць пяты*, *cent tridek sesa* — *сто трыццаць шосты*.

18.5. Парадкавыя лічэбнікі змяняюцца па ліках і склонах, як і прыметнікі: *Mi vidas vin unuan fojon.* — *Я бачу вас упершыню*. *Kaj jen venis uniaj vizitantoj.* — *І вось прыйшлі першыя наведвальнікі*.

18.6. Ад колькасных лічэбнікаў могуць утварацца таксама назоўнікі: *dekduo* — *тузін* і прыслоўі: *unue* — *па-першае*, *due* — *па-другое*, *trie* — *па-трэцяе*.

19. Прыназоўнік

Ужыванне прыназоўнікаў у эсперанта і беларускай мове не заўсёды супадае. Пры гэтым трэба дадаць, што ў эсперанта прыназоўнікі могуць набываць уласцівасці, не характэрныя для беларускай мовы. Таму неабходна засяродзіць увагу на кожным прыназоўніку асобна.

19.1. **al** — звычайна гэты прыназоўнік ужываецца для перадачы давальнага склону і перакладаецца не заўсёды: *Mi donacas al vi ĉi tiun libron.* — Я дару табе гэтую кнігу; *Mi iras al Viktoro.* — Я іду да Віктара; *Ni veturas al Moskvo.* — Мы едем у Маскву. Гэты прыназоўнік ужываецца тады, калі трэба паказаць напрамак дзеяння (каму? куды?) і толькі з назоўным склонам. Прыназоўнік **al** можа ўжывацца ў якасці прыстаўкі ці кораня: *doni* — даваці, *aldoni* — дадаць, *aldonaĵo* — дадатак, *aliĝi* — далучыцца.

19.2. **Anstataŭ** — за (каго?); замест; замест таго, каб. Можа ўжывацца як з назоўным, так і з вінавальным склонам: *Homaĉo! Anstataŭ labori vi dormas!* — Нягоднік! Замест таго, каб працаваць, ты спиш! *Hodiaŭ mi laboras anstataŭ mia amiko.* — Сёння я працую за свайго сябра. *Anstataŭ la libron mi aĉetis al vi novan magazinon.* — Замест (узамен) кнігі я табе купіў новы часопіс. *Anstataŭ Nikolao la patrino regalis Viktoron.* — Замест Міколы маці пачаставала Віктара (не Мікола, а маці пачаставала Віктара). *Anstataŭ Nikolaon la patrino regalis Viktoron.* — Замест Міколы маці пачаставала Віктара (маці пачаставала не Міколу, а Віктара).

У беларускай мове правільнае разуменне апошніх двух сказаў дасягаецца лагічным націскам (у першым з гэтых сказаў на слове *маці*, а ў другім на слове *Міколы* ці на слове *Віктара*).

Прыназоўнік *anstataŭ* можа выкарыстоўвацца і ў якасці самастойнага слова: *anstataŭi* — замяніць, *anstataŭanto* — намеснік.

19.3. **Antaŭ** — перад. Выкарыстоўваецца для паказу месца або часу. Ужываецца з назоўным склонам (калі можна задаць пытанні дзе? калі?) і з вінавальным склонам (калі можна задаць пытанне куды?): *Antaŭ mi sidas bela junulino.* — Перада мной сядзіць прыгожая дзяўчына. *Seĝo staras antaŭ tablo.* — Стул стаіць (дзе?) перад сталом. *Starigu seĝon antaŭ tablon!* — Пастаў стул (куды?) перад сталом! *Estas 15 minutoj antaŭ la dua.* — 15 хвілін да другой. *Mi vidis Nikolaon antaŭ du tagoj.* — Я бачыў Міколу два дні таму назад.

Прыназоўнік *antaŭ* можа выкарыстоўвацца таксама ў якасці прыстаўкі або самастойнага слова: *antaŭhierau* — *пазаўчора*, *antaŭiri* — *антамарсі* — ісці *наперадзе*, *antaŭeniri* — *антаенмарсі* — ісці *наперад*, *antaŭdiri* — *прадказаць*, *antaŭvidi* — *прадбачыць*, *antaŭa* — *ранейшы*, *папярэдні*, *malantaŭa* — *пазнейшы*, *задні*, *antaŭe* — *раней*, *папярэдне*, *antaŭen* — *наперад*, *malantaŭen* — *назад* і г. д.

19.4. **Аруд** — *ля, каля*. Гэты прыназоўнік паказвае на блізаць або суседства, ужываецца з назоўным і зрэдку з вінавальным склонам: *Mia amiko sidas arud mi.* — *Мой сябар сядзіць ля мяне.* *Arud nia domo oni konstruas novan kinejon.* — *Каля нашага дома будуюць новы кінатэатр.* *Ni kolektiĝu arud teatro.* — *Давайце збяромся ля тэатра.* *Metu la seĝon arud la tablon!* — *Пастаў стул ля стала!*

Прыназоўнік *arud* можа ўжывацца ў якасці прыстаўкі ці самастойнага слова: *aruda* — *блізкі, суседні*, *arude* — *побач*, *arudborda* — *прыбярэжны*, *arudlima* — *пагранічны*, *arudmara* — *прыморскі*, *arudvoja* — *прыдарожны*.

19.5. **Ĉe** — *у, за, ля*. Ужываецца з назоўным і вінавальным склонам: *Vespermanĝu hodiaŭ ĉe ni!* — *Павячэрай сёння ў нас!* *Mi estis ĉe Sergeo.* — *Я быў у Сяргея.* *La tuta familio sidis ĉe la tablo.* — *Уся сям'я сядзела за сталом.* *Ni sidis ĉe la lignofajro kaj kantis.* — *Мы сядзелі ля вогнішча і спявалі.* *Sidiĝu al ni ĉe la tablon!* — *Сядай да нас за стол!*

Часта прыназоўнік *ĉe* па сэнсу набліжаецца да прыназоўніка *arud*, але ўсё ж паказвае на большую блізкасць: *Nikolao staris ĉe la fenestro.* *Nikolao staris arud la fenestro.* — *Мікола стаяў ля акна.* *Ĉemara* — *arudmara* — *прыморскі*.

У якасці прыстаўкі прыназоўнік *ĉe* выкарыстоўваецца вельмі рэдка: *ĉeesti* — *прысутнічаць*, *ĉetabla festo* — *застолле*.

19.6. **Ĉirkaŭ** — *навокал, каля* (прыблізна). Ужываецца з назоўным склонам: *Ĉirkaŭ la vilaĝo estis densa arbaro.* — *Вакол вёскі быў густы лес.* *Nun estas ĉirkaŭ la kvina.* — *Зараз каля пяці гадзін.* *Si havas ĉirkaŭ kvindek jarojn.* — *Ёй каля пяцідзесяці год.*

Прыназоўнік *ĉirkaŭ* можа быць выкарыстаны ў якасці прыстаўкі ці самастойнага слова: *ĉirkaŭa* — *навакольны*, *ĉirkaŭe* — *наўкол* (прыслоўе), *ĉirkaŭo* — *наваколле*, *ĉirkaŭi* — *ĉirkaŭigi* — *абкружаць*, *ĉirkaŭbari* — *абгарадзіць*, *ĉirkaŭbraki* — *абняць*, *абхапіць*, *ĉirkaŭflugi* — *абляцець*, *ĉirkaŭiri* — *абыйсці*, *ĉirkaŭmezuri* — *абмераць* і г. д.

19.7. Прыназоўнік *da* ўжываецца пасля назоўнікаў і прыслоўяў, якія паказваюць колькасць. Сам прыназоўнік не перакладаецца, а слова ці група слоў, якія ідуць за прыназоўнікам, перакладаюцца ў родным склоне: *glaso da akvo* — шклянка вады, *multe da libroj* — многа кніг, *deko da ovoj* — дзесятак яек, *kvin jaroj da laboro* — пяць год працы, *unu kilogramo da terpotoj* — кілаграм бульбы, *bukedo da rozoj* — букет руж, *deko da kilometroj* — дзесятак кіламетраў. Прыназоўнік *da* не ўжываецца пасля колькасных лічэбнікаў і прыметнікаў: *kvin rubloj* — пяць рублёў, *multaj libroj* — многія кнігі, многа кніг.

19.8. *De* — ад, з, са. Прыназоўнік *de* самы ўжывальны ў мове эсперанта. Ён ужываецца для перадачы граматычнай катэгорыі роднага і творнага склону для адушаўлёных назоўнікаў. На беларускую мову перакладаецца не заўсёды: *La libro de mia amiko.* — Кніга майго сябра. *La letero skribita de mia patro.* — Письмо, напісанае маім бацькам. *La stratoj de Minsk.* — Вуліцы Мінска. *De komenco de la jaro.* — З пачатку года. *De infanaj jaroj.* — З дзіцячых гадоў. *Veturi de Bresto ĝis Minsko.* — Ехаць з Брэста да Мінска. *De mateno ĝis vespero.* — Ад ранку да вечара. *Li paliĝis de kolero.* — Ён пабялеў ад злосці. *Janka Kupala estas poeto de granda talento.* — Янка Купала — паэт вялікага таленту.

Апошнім часам замест прыназоўніка *de* нярэдка ўжываюць неалагізмы *far*, *fare de* ў выпадках, калі ў сказе пазначана, кім праводзіцца дзеянне: *La romano «La tria generacio» estas verkita far (fare de) Kuzma Cornu.* — Раман «Трэцяе пакаленне» напісаны Кузьмой Чорным.

Прыназоўнік *de* можа выкарыстоўвацца таксама і ў якасці прыстаўкі: *defali* — аднасці, *deiri* — адыйсці, *deflugi* — адляцець, *dehaki* — адсячы, *deĵeti* — адкінуць і г. д.

19.9. *Dum* — пакуль, у час, у той час як. Гэты прыназоўнік можа выкарыстоўвацца ў якасці прыстаўкі і самастойнага слова: *Dum mi parolos pertelefono, vi legu ĵurnalojn.* — Пакуль я буду размаўляць па тэлефоне, ты пачытай газеты. *Dum libera tempo mi ŝatas promeni en parko.* — У вольны час я люблю прагуляцца па парку. *Mi rimarkis, ke dum la vespermanĝo li estis malgaja.* — Я прыкмеціў, што ў час вячэры ён быў невясёлы. *Dum vi ĝipozis mi sukcesis traduki tutan tekston.* — У той час як (пакуль) ты адпачываў, я паспеў перакласці ўвесь тэкст. *Dume mi*

estas okupita.— Пакуль што я заняты. *Vi estas mia dumviva ŝuldanto.*— Ты мой пажыццёвы даўжнік.

19.10. **Ekster** — за, па-за, звонку. Гэты прыназоўнік можа ўжывацца ў якасці самастойнага слова і вельмі шырока ўжываецца ў якасці прыстаўкі. Можа выкарыстоўвацца з назоўным ці з вінавальным склонам: *Vonvolu eliri ekster la pordon!* — Выйдзі, калі ласка, за дзверы! (куды?) *Sed mi hieraŭ estis ekster la pordo!* — Але ж я ўчора быў (дзе?) за дзвярыма! *Dimanĉe mi preferas ripozi ekster la urbo.*— Я лічу за лепшае па нядзелях адначываць за горадам. *Viktoro estas akceptita ekster la konkurso.*— Віктар прыняты па-за конкурсам; *ekstere* — звонку, *ekstero* — *eksteraĵo* — знешнасць, вонкавы выгляд, *ekstera* — вонкавы, *znadvorны*, *навакольны*, *eksterlanda* — замежны, *eksterordinara* — незвычайны, *eksterplana* — пазапланавы.

19.11. **El** — з, са. Ужываецца з назоўным склонам: *Vera venis el Grodno.*— Вера прыехала з Гродна. *Mi ricevis leteron de mia amiko el Leningrad.*— Я атрымаў пісьмо ад сябра з Ленінграда. *Nina trinkas kafon el taso.*— Ніна п'е каву з кубачка. Прыназоўнік *el* ужываецца вельмі шырока ў якасці прыстаўкі: *eliri* — выйсці, *eltrinki* — выпіць, *elverŝi* — выліць і г. д.

19.12. **En** — у, ва. Ужываецца з назоўным склонам (калі можна спытаць: дзе?) і з вінавальным склонам (калі можна спытаць: калі?): *Nikolao studas en instituto kaj Anatolo studas en universitato.*— Мікола вучыцца ў інстытуце, а Анатоль вучыцца ва ўніверсітэце. *Marina laboras en biblioteko kaj Anna laboras en uzino.*— Марына працуе ў бібліятэцы, а Ганна — на заводзе. *Knabo kuras en la korto.*— Хлопчык бегае (дзе?) у двары. *Knabo kuras en la korton.*— Хлопчык бяжыць (куды?) у двор. *Mi tralegis ĉi tiun libron en daŭro de du tagoj.*— Я прачытаў гэтую кнігу за два дні (на працягу двух дзён). *En septembro* — у верасні, *en vintro* — зімой.

Прыназоўнік *en* можа выкарыстоўвацца як самастойнае слова, часцей, аднак, выкарыстоўваецца ў якасці прыстаўкі: *ena* — унутраны, *ene* — унутры, *usjarэdzіне*, *enhavo* — змест, *enmeti* — укладзі, *улажыць*, *enporti* — унесці і г. д.

19.13. **Ĝis** — да, да таго, пакуль. Выкарыстоўваецца толькі з назоўным склонам: *Ni veturas ĝis Moskvo.*— Мы едзем да Масквы. *Iru ĝis fino!* — Ідзіце да канца! *Ni laboras de mateno ĝis vespero.*— Мы працуем ад ранняцы

да вечара. *Ĝis kiam mi atendos vin?* — Дакуль (да якога часу) я буду вас чакаць? *Vi atendu, ĝis kiam mi venos!* — Чакайце (да таго часу), пакуль я не прыйду. *Ĝis revido!* — Да пабачэння, *ĝis morgaŭ* — да заўтра.

Гэты прыназоўнік можа выкарыстоўвацца ў якасці прыстаўкі: *ĝisatendi* — дачакацца, *ĝisvivi* — дажыць, *ĝismorte* — да самай смерці.

19.14. *Inter* — на(між), (на)сярод. Ужываецца з назоўным і зрэдку з вінавальным склонам: *egala inter egalaj* — роўная між роўных, *inter ni* — (на)між нас, *сярод нас*, *inter du urboj* — паміж двума гарадамі, *inter amikoj* — сярод сяброў. *Pendigu ĉi tiun bildon inter du fenestrojn!* — Павесь гэтую карціну паміж вокнамі!

Зрэдку ўжываецца як самастойнае слова, часцей у якасці прыстаўкі: *intera* — пасярэдні, *прамежкавы*, *прамежны*, *internacia* — міжнародны, *interalie* — між іншым, *interligo* — узаемасувязь, *interrompi* — перапыніць.

19.15. *Je* — прыназоўнік, які не мае самастойнага значэння. Ён ужываецца тады, калі па сэнсу мы не можам ужыць які-небудзь іншы прыназоўнік: *plena je zorgoj* — поўны клопатаў, *riĉa je mono* — багаты на грошы, *espera je propraĵ fortaj* — спадзявацца на ўласныя сілы, *Mi kalkulas je via helpe*. — Я разлічваю на тваю дапамогу.

Падчас прыназоўнік *je* можа замяняцца вінавальным склонам ці наадварот: *Mi respondas je via letero*. *Mi respondas vian leteron*. — Я адказваю на тваё пісьмо.

Аднак прыназоўнік *je* ўжываецца заўсёды для паказання часу: *je la tria (horo)* — а трэці гадзіне, *je la mezpunkto* — апоўначы.

19.16. *Kontraŭ* — супраць, насупраць. Ужываецца з назоўным склонам і толькі зрэдку з вінавальным: *Mi staras kontraŭ urba teatro*. — Я стаю насупраць гарадскога тэатра. *Heroe ili batalis kontraŭ malamiko*. — Па-геройску яны змагаліся супраць ворага. *Mi aĉetis ĉi tiun libron kontraŭ tri rubloj*. — Я купіў гэтую кнігу за тры рублі. *Li frapis sin forte kontraŭ la muro*. — Ён моцна стукнуўся аб сцяну. *Vi estas maljusta kontraŭ mi*. — Ты несправядлівы да мяне.

Прыназоўнік *kontraŭ* можа ўжывацца як корань самастойнага слова або ў якасці прыстаўкі: *kontraŭa* — супрацьлеглы, *kontraŭe* — насупраць, *kontraŭulo* — праціўнік, *kontraŭdiri* — *kontraŭparoli* — нярэчыць, супярэчыць, *kontraŭevolucia* — контррэвалюцыйны, *kontraŭofensivo* — контрнаступленне, *kontraŭstari* — супрацьстаяць, супраціўляцца.

19.17. **Krom** — *апрача, апроч, акрамя*. Ужываецца звычайна з назоўным склонам, але зрэдку можа выкарыстоўвацца і з вінавальным склонам: *Venis ĉiuj krom Niko-lao.*— *Прыйшли ўсе апроч Міколы. Krom mi en la ĉambro estis neniu.*— *Апроч мяне ў пакоі нікога не было. Li volis vidi nenium krom min.*— *Ён не хацеў нікога бачыць апрача мяне.*

Прыназоўнік *krom* зрэдку выкарыстоўваецца як прыстаўка або як самастойнае слова: *krome, krom tio* — *апроч таго, kroma* — *дадатковы, kromnomo* — *мянушка, krom-rago* — *даплата.*

19.18. **Kun** — *з, са*. Ужываецца з назоўным склонам: *Mi volas paroli kun vi.*— *Я хачу пагаварыць з табой. Kun granda plezuro mi legas ĉi tiun libron.*— *З задавальненнем я чытаю гэтую кнігу. Venu kun via frato!*— *Прыйдзі са сваім братам!*

Прыназоўнік *kun* шырока выкарыстоўваецца ў якасці прыстаўкі, часта ўжываецца таксама ў якасці кораня самастойнага слова: *kune* — *разам, kupa* — *супольны, kuni-gi* — *аб'яднаць, kunekzisti* — *суіснаваць, kunfrato* — *са-брат, kunlabori* — *супрацоўнічаць, kunsenti* — *спачуваць.*

19.19. **Lau** — *па*. Гэты прыназоўнік ужываецца ў сэнсе «згодна», «адпаведна» або паказвае напрамак руху: *Paulo iras lau la strato.*— *Павел ідзе па вуліцы. Lau mia opinio ni devas viziti Nikolaon.*— *На маю думку, мы павінны наведаць Міколу. Oni faris tion lau via ordono.*— *Усё зроблена па вашаму загаду. Iru lau via vojo!*— *Ідзі сваёй дарогай! Rakontu ĉion lau ordo!*— *Раскажы ўсё па парадку!*

Выкарыстоўваецца таксама і ў якасці прыстаўкі: *laube-zone* — *па патрэбе, laularĝe* — *упонерак, laulonge* — *удоўж, laueble* — *па магчымасці.*

19.20. **Malgrau** — *нягледзячы на, не зважаючы на*. Ужываецца з назоўным склонам: *Ni promenis lau la strato malgrau la pluvo.*— *Мы ішлі па вуліцы, не зважаючы на дождж. Malgrau multaj malhelpoj ni atingis la celon.*— *Нягледзячы на многія перашкоды, мы дасягнулі мэты.*

19.21. **Per** — *пры дапамозе, праз*. Ужываецца з назоўным склонам. Гэты прыназоўнік не перакладаецца, калі ўжываецца для перадачы творнага склону.

Vi povas interkompreniĝi per Esperanto.— *Вы можаце паразумецца пры дапамозе эсперанта. Mi transdonos al vi la libron per Viktoro.*— *Я перадам табе кнігу праз Віктара.*

Ne per pano sole vivas la homo.— Не хлебом адно живе чалавек. *Mi venis per automobilo.*— Я прыехай на аўтамабілі. *La patro gvidas la etan knabon per la mano.*— Бацька вядзе маленькага хлопчыка за руку.

Per можа ўжывацца як корань асобнага слова ці ў якасці прыстаўкі: *peri* — пасрэдніцаць, *peranto* — пасрэднік, *senpera* — непасрэдны, *perforte* — гвалтам, сілком.

Калі прыназоўнік *per* ужываецца ў форме прыслоўя *pere*, то гэта прыслоўе ўжываецца з прыназоўнікам *de*: *Maksimo ne konis Esperanton kaj parolis kun eksterlandano pere de interpretisto.*— Максім не ведаў эсперанта і гаварыў з чужаземцам пры дапамозе перакладчыка.

19.22. **Po** — па. Ужываецца толькі з лічэбнікамі: *po du rubloj* — па два рублі, *po tri libroj* — па тры кнігі. Зрэдку можа ўжывацца ў якасці прыстаўкі: *pohora pago* — пагадзінная аплата, *romalmulte* — патроху.

19.23. **Por** — для, дзеля, для таго каб. Ужываецца з назоўным склонам: *Mi faras tion por vi.*— Я раблю гэта для цябе. *Mi faras tion por via bono.*— Я раблю гэта дзеля твайго дабра. *Mi faras tion por ke vi trankviligiĝu.*— Я раблю гэта для таго, каб ты супакойся.

Прыназоўнік *por* ужываецца тады, калі трэба паказаць мэту дзеяння. Ён можа таксама ўжывацца ў спалучэнні са злучкам *ke*: *Mi skribas al vi la leteron por ke vi sciu pri miaj novaĵoj.*— Я пішу табе пісьмо, каб ты ведаў мае навіны. На беларускую мову прыназоўнік *por* можа перакладацца і іншымі словамі: *mi venis por du semajnoj*— я прыехай на два тыдні, *mi perlaboras ducent rublojn por monato* — я зарабляю дзвесце рублёў у месяц.

19.24. **Post** — пасля, за, па-за. Ужываецца з назоўным, зрэдку з вінавальным склонам: *Post la Nova Jaro mi volas ion ĝipozii.*— Пасля Новага года я хачу крыху адпачыць. *Post la pordo staris nekonata homo.*— За дзвярыма стаяў незнаёмы чалавек. *Li estis ie post montoj.*— Ён быў дзесьці па-за гарамі. *Post tri tagoj mi revenos.*— Праз тры дні я вярнуся. *Post kiam mi revenos, mi trovos vin.*— Пасля таго, як я вярнуся, я знайду цябе.

Post ужываецца як самастойнае слова і ў якасці прыстаўкі: *poste* — потым, пазней, ззаду, *posten* — назад, *postaĵo* — зад, задняя частка, *posteuloj* — нашчадкі, *postmorta* — пасмяротны, *postparolo* — пасляслоўе, *postsigno* — след.

19.25. **Preter** — міма, паўз, наблізу. Ужываецца з назоўным склонам: *Li pasis preter mi.*— Ён прайшоў міма мя-

не. *Ni veturis preter arbaro.*— Мы праязджалі паўз лес. *Rivero fluis preter vilaĝo.*— Рэчка працякала наблізу вёскі.

Preter можа ўжывацца ў якасці прыстаўкі: *preteriri, preterpasi* — прайсці міма, *preterlasi* — прануціць.

19.26. **Pri** — аб, аба, пра. Ужываецца з назоўным склонам. *Ni ĵus parolis pri vi.*— Мы толькі што гаварылі аб табе. *Ni devas paroli pri ĉio.*— Мы павінны пагаварыць аб ўсім. *Pri mi vi nenion scias.*— Пра мяне вы нічога не ведаеце. Можа ўжывацца ў якасці прыстаўкі: *prilabori* — апрацаваць, *priparoli* — абгаварыць, *pripensi* — абдумаць.

19.27. **Pro** — праз, дзеля. Можа перакладацца іншымі словамі. Ужываецца з назоўным склонам. Гэты прыназоўнік паказвае прычыну дзеяння: *Pro vi mi estas ĉi tie.*— Праз цябе я тут. *Pro la rapreso li devas labori.*— Дзеля куска хлеба ён павінен працаваць. *Si paliĝis pro timo.*— Яна збляднела ад страху. *Li ne venis pro malsano.*— Ён не прыйшоў па прычыне хваробы. *Okulon pro okulo, denton pro dento.*— Вока за вока, зуб за зуб.

19.28. **Sen** — без. Ужываецца з назоўным склонам: *Sen vi mi iros nenien.*— Без вас я нікуды не пайду. Прыназоўнік *sen* можа ўжывацца з інфінітывам дзеяслова: *Vi prenis mian libron sen demandi mian permeson.*— Ты ўзяў маю кнігу, не спытайшыся майго дазволу.

Прыназоўнік *sen* можа зрэдку ўжывацца як карань самастойнага слова і часцей у якасці прыстаўкі: *senigi* — пазбавіць, *senigi* — пазбавіцца, *senalkohola* — безалкагольны, *senargumenta* — бяздоказны, *sencele* — бязмэтна.

19.29. **Sub** — пад. Ужываецца з назоўным склонам, калі можна задаць пытанне «дзе?» і з вінавальным склонам, калі можна паставіць пытанне «куды?»: *Nikolao metis la kajeron sub la libron.*— Мікола паклаў сшытак пад кнігу (куды?). *La kajero estas sub la libro.*— Сшытак ляжыць (дзе?) пад кнігай. *Li portas librojn sub la brako.*— Ён нясе кнігі пад пахай.

Прыназоўнік *sub* ужываецца шырока ў якасці караня самастойных слоў і ў якасці прыстаўкі: *sube* — унізе, ніжэй, *suben* — уніз, *subiĝi* — падпарадкавацца, *subilo* — падначалены, *subaĉeti* — падкупіць, *subfos* — падкапаць, *subskribi* — падпісаць, *substreki* — падкрэсліць.

19.30. **Super** — над, на-над. Ужываецца звычайна з назоўным склонам: *Super ni estis lazura ĉielo.*— Над намі было блакітнае неба. *Mevoj flugas super maro.*— Чайкі лё-

гаюць па-над морам. Аднак лічыцца правільным ужыванне вінавальнага склону пасля прыназоўніка *super*, калі гаворка ідзе аб перамяшчэнні: *La suno levigis super la teron.* — Сонца ўзнялося над зямлёй.

Прыназоўнік *super* можа ўжывацца як карань самастойнага слова ці ў якасці прыстаўкі: *supera* — *вышэйшы*, *superi* — *перавышаць*, *superflua* — *лішні*, *superkrii* — *перакрычаць*, *superlaudi* — *перахваліць*, *supermezura* — *празмерны*.

19.31. **Sur** — *на*. Ужываецца з назоўным склонам, калі можна паставіць пытанне «дзе?» і з вінавальным склонам, калі можна паставіць пытанне «куды?»: *Mi metis libron sur la tablon.* — Я паклаў кнігу (куды?) на стол. *La libro kuŝas sur la tablo.* — Кніга ляжыць (дзе?) на сталі.

Прыназоўнік *sur* можа ўжывацца ў якасці прыстаўкі: *surskribi* — *надпісаць*, *surmeti* — *накласці*, *анрануць*.

19.32. **Tra** — *праз, скрозь*. Звычайна ўжываецца з назоўным склонам: *Tra la fenestro mi vidis Nikolaon, kiu ien rapidis.* — Праз акно я бачыў Міколу, які некуды спяшаўся. *La ŝtelisto eniĝis la ĉambbron tra la fenestro.* — Злодзей пранік у пакой праз акно.

Прыназоўнік *tra* можа выкарыстоўвацца як карань самастойнага слова або як прыстаўка: *traa* — *скразны*, *trae* — *наскрозь*, *trabati* — *прабіць*, *trablobo* — *скразняк*, *trairi* — *прайсці*, *traveturi* — *праехаць*.

19.33. **Trans** — *цераз, праз, за*. Ужываецца з назоўным склонам, калі размова ідзе аб месцы дзеяння (дзе?) і з вінавальным склонам, калі размова ідзе аб напрамку дзеяння (куды?): *Oni konstruis novan ponton trans la rivero.* — Пабудавалі новы мост цераз раку. *La aviadilo flugas trans la arbaro.* — Самалёт ляціць (дзе?) па-над лесам. *La aviadilo transflugis trans la arbaron.* — Самалёт праляцеў (куды?) за лес. *Mi ne konas la popolon, kiu vivas trans la maro.* — Я не ведаю народа, які жыве (дзе?) за морам. *Baldau mi veturos per ŝipo trans la maron.* — Скора я паеду на караблі (куды?) за мора.

Прыназоўнік *trans* можа таксама выкарыстоўвацца ў якасці караня самастойнага слова ці прыстаўкі: *transigi* — *перанесці*, *перавязці*, *перакінуць*, *transigi* — *перайсці*, *пераехаць*, *transdoni* — *перадаць*, *transiri* — *перайсці*, *transveturi* — *пераехаць*.

20. Складаныя і састаўныя прыназоўнікі

20.1. Складаныя прыназоўнікі ў эсперанта ўтвараюцца гэтаксама, як і ў беларускай мове (з двух простых прыназоўнікаў): *Li ekstaris de-post la tablo.*— Ён устаў з-за стала. *La suno levigis el-post la arbaro.*— Сонца паднялося з-за лесу. *La kato kuras de-sub la tablo.*— Кот бяжыць з-пад стала. *Mi prenis tabureton el-sub la tablo.*— Я ўзяў табурэтку з-пад стала. *Forpreni vian libron de-sur la tablo!*— Забяры сваю кнігу са стала. Пры ўжыванні складаных прыназоўнікаў трэба кіравацца перш за ўсё сэнсам.

20.2. Да складаных прыназоўнікаў прымыкае і прыназоўнік *ekde*, які складаецца з прыстаўкі *ek-* і прыназоўніка *de* і паказвае на пачатак дзеяння: *ekde la mateno*— ад раніцы, *ekde la Novjaro*— ад Новага года.

20.3. Гэтаксама, як і ў беларускай мове, утвараюцца ў эсперанта састаўныя прыназоўнікі (двух- і трохслоўныя): *Mi konatigis kun tradukoj el uzbeka poezio fare de belosaj poetoj.*— Я пазнаёміўся з перакладамі ўзбекскай паэзіі, зробленымі беларускімі паэтамі. **Responde al via letero, ni povas informi vin...**— У адказ на ваша пісьмо мы можам паведаміць вам... *Mi ne povis trankviligi en dauro de tuta setajno.*— Я не мог супакоіцца на працягу цэлага тыдня.

21. Пераклад прыназоўнікаў

21.1. Даслоўны пераклад прыназоўнікаў магчымы даволі рэдка, таму ўжыванне прыназоўнікаў пры перакладзе стварае пэўныя цяжкасці. Адзіны выхад тут: сэнсавая перадача цэлых выразаў, ужываючы простыя, складаныя і састаўныя прыназоўнікі. У наступным параграфі засяродзім увагу на магчымасцях перадачы беларускіх прыназоўнікаў сродкамі эсперанта.

21.2. **A**— ужываецца для паказання часу: *a ŝostaŝ gadinu*— je la sesa horo, а палове чацвёртай— je la tria kaj duono.

21.3. **Ab(a)**— 1. Для паказу сутыкнення: *en stuknujsa ab cjanu*— li frapis sin kontraŭ la muro. 2. Для паказу на прадмет размовы, думкі, пачуцця і г. д.: *ab чым нам гаварыць з табой?!*— Pri kio ni parolu kun vi!? 3. Для паказу азначанага прамежку часу: аб ноч— dum uni nokto, аб дзень— dum uni tago. 4. Для паказу прадметаў хар-

чавання: *жыве аб адной бульбе — li vivas nur per terpotoj, аб адной вадзе сыты не будзеш — nur per akvo sata vi ne estos.*

21.4. **Абапал:** абапал дарогі раслі бярозы — *ambaiflanke de vojo kreskis betuloj.*

21.5. **Ад(а)** — 1. У розных значэннях: а) *de:* адыйсці ад горада — *foriri de urbo*, вызвалицца ад прыгнёту — *liberigi de premo*, схавалца ад дажджу — *kaŝigi de pluvo*, весткі ад бацькоў — *poŭaĵoj de gepatroj*, ад вясны да восені — *de printempo ĝis aŭtuno*; б) пасля некаторых дзеясловаў: він. склон без прыназоўніка: адмовіцца ад дапамогі — *riŝuzi helpon*; в) *en:* ад імя дэлегацыі — *en la nomo de delegacio*; г) *el:* ад усяго сэрца — *el la tuta koro*; д) *pro:* дрыжаць ад страху — *tremi pro timo*. 2. Пры ўжыванні ступеняў параўнання: *вышэй ад гор — pli alte(n) ol montoj*, мацней ад грому — *pli laute(n) ol tondro*, лепшы ад усіх — *la plej bona el ĉiuj.*

21.6. **Без** — *sen:* без сяброў цяжка жыць — *sen amikoj estas malfacile vivi.*

21.7. **Воддаль** — *iom for:* воддаль дарогі стаяла вёска — *iom for de la vojo estis (troviĝis) vilaĝo.*

21.8. **Да** — *al.* 1) для паказу напрамку ці мэты дзеяння, далучэння да чаго- або каго-небудзь, адпаведнасці ці неадпаведнасці чаму- або каму-небудзь: *да зброі! — al la armiloj!*, сход падыходзіў да канца — *la kunveno proksimiĝis al fino*, рыхтавалца да свята — *prepari sin al la festo*, заклікаць да барацьбы — *voki al batalo*, да трох дадаць тры — *al tri aldoni tri*, да пытання аб... — *al la demando pri...*, мы ішлі да вёскі — *ni iris al (ĝis) vilaĝo*; 2) для паказу падабенства, блізкасці: *падобны да бацькі — simila al la patro.*

ĝis — 1) для паказу адлегласці, прамежку часу: *да вёскі заставалася яшчэ тры кіламетры — ĝis la vilaĝo restis ankoraŭ tri kilometroj*, тры дні да жніва — *tri tagoj antaŭ la rikolto*, зранку да вечара — *de mateno ĝis vespero*. 2) аж да чаго-небудзь, у адпаведнасці з чым-небудзь: *у вадзе да пояса — en akvo ĝis zono*, з першага да пятага раздзела — *ekde la unua ĝis la kvina ĉapitro.*

antaŭ — (*перад*): *да вайны — antaŭ la milito.*

Па сэнсу могуць ужывацца і іншыя прыназоўнікі: *я прыгатаваў табе да свята добры падарунак — mi preparis al vi por la festo bonan donacon*, ехаць да Мінска — *veturi en Minskon.*

21.9. **3, ca** — 1) *el*: а) у адказ на пытанне «адкуль?»: *вецер з усходу — la vento el oriento, пісьмо з радзімы — la letero el patrio, ісці з лесу — iri el arbaro, даведацца з газет — ekscii el gazetaro*; б) у адказ на пытанне «з чаго?»: *па тры тоны з гектара — po tri tunoj el hektaro, здача з рубля — restaĵo el rublo, конія з ліста — kopio el la letero, пераклад з беларускай мовы — traduko el la belorusa lingvo*;

2) *de* у адказ на пытанне «з чаго?», «з каго?», калі паказан пачатак: *з галавы да пят — de la kapo ĝis la kalkanoj, з яго ўзялі тры рублі — de li oni prenis tri rublojn, з малядх год — de junaĵ jaroj, пачнём з вас — ni komencu de vi, з гэтага часу — de tiu ĉi tempo, з дня на дзень — de tago al tago*;

3) *kin* — у адказ на пытанні «з кім?», «з чым?»: а) пры паказе сумеснасці дзеяння ці сувязі: *з сябрам — kin amiko, з вучнямі — kin gelernantoj*; б) пры паказе спосабу або манеры: *з усмешкай — kin rideto, з задавальненнем — kin kontento, з намерам — kin intenco, з радасцю — kin ĝojo*;

4) *pro* у адказ на пытанне «з чаго?» ці «чаму?» пры паказе прычыны: *спяваць з радасці — kanti pro ĝojo, спытаць з далікатнасці — demandi pro ĝentileco*;

5) *per* у адказ на пытанне «з чаго?», але пры паказе спосабу дзеяння: *пісаць з вялікай літары — skribi per majusklo, пачаць з даклада — komenci per raporto*;

6) *ĉirkaŭ* або *preskaŭ*, калі трэба паказаць прыблізнасць: *з тыдзень — ĉirkaŭ (preskaŭ) semajnon, з гадзіну — ĉirkaŭ (preskaŭ) unu horon, з кіламетр — ĉirkaŭ (preskaŭ) unu kilometron*;

7) перакладаецца іншымі прыназоўнікамі згодна сэнсу: *узяць са стала (з шуфляды) — preni el la tablo, узяць са стала (з паверхні) — preni de-sur la tablo, кола з машыны (было на кузаве) — rado de-sur la aŭto, кола з машыны (ад машыны) — rado de aŭto, з вашага дазволу — lau via permeso, добра бачны з акна — bone videbla tra la fenestro, змагацца з ворагам — batali kontraŭ malamiko, нарыхтаваць з восені — prepari dum la aŭtuno, з мяне даволі — al mi sufiĉas, por mi sufiĉas, жانیцца з Верай — edziĝi al Vera, што з Вамі? — kio okazis al vi?*

8) можа перакладацца вінавальным склонам без прыназоўніка: *З Новым годам! — Felічан Novan Jaron! смяцца (насміхацца) з Віктара — primoki Viktoron*;

9) можа замяняцца злучнікам *i*: *я з табой — mi kaj vi*, *Мікола з Віцём — Nikolao kaj Viktoro*.

21.10. **За** — 1) *post*: а) для паказу месца знаходжання ці напрамку: *стаяць за дзвярыма — stari post la pordo*, *выйсці за дзверы — eliri post la pordon*, за *ракой — post la rivero*, за *раку — post la riveron*, б) каб паказаць паслядоўнасць: *адзін за другім — unu post alia*, *дзень за днём — tagon post tago*; в) каб паказаць празмернасць чаго-небудзь: *далёка за поўнач — longe post mezpunkto*, *яму за пяцьдзесят — li estas post kvindek*;

2) *ĉe* (у значэнні; ля, каля, наўкол): *сядзець за сталом — sidi ĉe la tablo*; *сесці за стол — sidigi ĉe la tablon*;

3) *por* — а) для паказу мэты: *наслаць за доктарам — sendi por kuracisto*; б) каб паказаць абмежаванасць часу: *справздача за месяц — raporto por la monato*; в) каб паказаць згоду: *я «за» — mi estas por*; г) у пажаданнях: *За ваша здароўе! — Por via sano!* д) для паказу на прадмет, рэч ці што іншае, за што можна заплаціць ці што можна абмяняць на што іншае: *За гэтую кнігу я не даў бы і рубля! — Por tiu ĉi libro mi ne donus eĉ rublon!*

4) *pro* — для паказу прычыны: *за шумам нічога не чуваць — pro bruo nenio audeblas*;

5) *per* — а) для паказу нейкага часу ці выпадку: *за адзін раз — per unu fojo*; б) для паказу цаны або кошту: *За дваццаць рублёў вы маглі б купіць лепшае плацце. — Per dudek rubloj vi povus aĉeti pli bonan robon*;

6) *antaŭ* у значэнні «раней»: *за тыдзень да Новага года — unu semajnon antaŭ la Nova Jaro*.

7) *malantaŭ* (у значэнні «ззаду», «па-за»): *за домам — malantaŭ domo*, за *ракой — malantaŭ rivero*;

8) *anstataŭ* (у значэнні «замест»): *сёння я працаваў за Віктара — hodiaŭ mi laboris anstataŭ Viktoro*;

9) *dum* — а) каб паказаць адрэзак часу: *за дзень я паспеў многа зрабіць — dum unu tago mi sukcesis multon fari*; б) каб паказаць адначасовасць дзеяння: *расказваць за работай — rakonti dum laboro*;

10) *al* — каб паказаць нейкае дачыненне да каго-небудзь: *выйсці замуж за каго-небудзь — edziniĝi al iu*, *яна замужам за інжынерам — ŝi estas edziniĝinta al inĝeniero*.

11) *el, ol* — у ступенях параўнання: *бялей за снег — pli blanka ol neĝo*, *лепшы за ўсіх — plej bona el ĉiuj*;

12) можа перакладацца вінавальным склонам без прыназоўніка: *за месяц да свята — unu monaton antaŭ la festo*, за *сорак кіламетраў ад Мінска — kvardek kilometroj de Minsk*.

21.11. **Згодна** — *laŭ*, *konforme kun* ці је, *al*: згодна вашаму загаду — *laŭ via ordono, konforme al (kun) via ordono*.

21.12. **З-за** — *el-post*: сонца паднялося з-за лесу — *la suno levigis el-post la arbaro*.

21.13. **Ззаду** — *malantaŭ*, *post*: ён шоў за возам — *li marŝis malantaŭ la ĉaro*; я чуў, што ззаду мяне нехта ішоў — *mi audis, ke iu iris post mi*.

21.14. **З-над** — *de (de-super)*: з-над ракі — *de (de-super) la rivero*.

21.15. **З-над** — 1) *el-sub*: з-над стала — *el-sub la tablo*, з-над кнігі — *el-sub la libro*;

2) *el-apud*: з-над дома загаўкаў сабака — *la hundo ekbojis el-apud la domo*;

3) *el najbaraĵo (ĉirkaŭaĵo) de*: ён з-над Віцебска — *li estas el najbaraĵo (ĉirkaŭaĵo) de Vitebsk*;

4) *por* або слоўнымі замяняльнікамі: каробка з-над цукерак — *skatolo por bombonoj, porbombona skatolo*, бутэляка з-над малака — *botelo por lakto, laktbotelo*.

21.16. **З-па-над** — *de*: З-па-над ракі даносіліся чыесьці галасы. — *De la rivero audigis ies voĉoj*.

21.17. **К** — *al*: Дзень хіліўся к вечару. — *La tago proksimiĝis al vespero*. Падыйці к сталу — *proksimiĝi (aliri) al la tablo*.

21.18. **Каля** — 1) *ĉe*, *apud*: сядзець каля акна — *sidi ĉe la fenestro*, каля стала — *ĉe la tablo*, каля кастра — *ĉe la fajro*, жыць каля станцыі — *loĝi apud la stacio*;

2) *preskaŭ*, *ĉirkaŭ* — у значэнні «прыблізна»: прайшло каля гадзіны (часу) — *ĵam pasis preskaŭ (ĉirkaŭ) unu horo*, я чакаў яго каля гадзіны — *mi atendis lin preskaŭ unu horon*, да вёскі яшчэ заставалася каля кіламетра — *ĝis la vilaĝo ankoraŭ restis preskaŭ (ĉirkaŭ) unu kilometro*, мы прайшлі каля кіламетра — *ni trairis ĵam preskaŭ (ĉirkaŭ) unu kilometron*. Было каля апоўначы — *estis preskaŭ meznokto*, ён жыў тут каля дзесяці гадоў — *li loĝis ĉi tie ĉirkaŭ dek jarojn*, сабраць сяброў каля сябе — *kolekti amikojn ĉirkaŭ si*, танцаваць, як кот каля гаршка — *danci kiel kato ĉirkaŭ potu*.

21.19. **Край** — *ĉe*: край дарогі — *ĉe la vojo*.

21.20. **Ля** гл.: каля (21.18).

21.21. **Між** — *inter*: дружба паміж народамі — *amikeco inter popoloj*, між іншым — *interalie, між тым як... — dum*.

21.22. **На** — 1) *sur* (у значэнні на паверхні чаго-небудзь): *на сталае — sur la tablo*, *на зямлі — sur la tero*;

2) *en* — (калі трэба паказаць месца знаходжання ці напрамак, а таксама, калі гаворка ідзе пра мовы): *на фабрыцы — en fabriko*, *на фабрыку — en fabrikon*, *на Палесці — en Polesio*, *на Палесце — en Polesion*, *на беларускай мове — en la belorusa lingvo*, *перакладзі на беларускую мову — traduki en la belorusan*;

3) *dum* (для абазначэння працягласці: *на дзяжурстве — dum la deĵoro*;

4) часам магчыма выкарыстанне прыназоўнікаў *dum*, *en* у адных і тых жа выпадках: *на трэці дзень — dum (en) la tria tago*;

5) *al* (каб паказаць напрамак ці дачыненне): *падобны на бацьку — simila al patro*, *дарога на Мінск — la vojo al Minsk*, *ісці на канцэрт — iri al la koncerto*;

6) *por* (каб паказаць працягласць мэты ці нейкую мяжу чаго-небудзь): *на зіму — por la vintro*, *на два дні — por du tagoj*, *на тры рублі — por tri rubloj*;

7) *per* (каб паказаць сродак): *на поездзе — per trajno*;

8) часта назоўнік с прыназоўнікам на замяняецца пры перакладзе на эсперанта прыслоўем: *на захадзе — en okcidento*, *okcidente*, *на захад — en okcidenton*, *okcidenten*, *на людзях — publike*, *стаяць на каленях — stari genue*, *стаць на калені — stari genuen*, *назначыць сустрэчу на нядзелю — fiksi renkontiĝon dimanĉe*;

9) часта замест назоўнікаў з прыназоўнікамі могуць ужывацца дзеясловы або выразы з дзеясловамі: *зваліць віну на каго-небудзь — anstataŭkulpigi iun*, *kulpigi iun anstataŭ iu*; *падняць на смех каго-небудзь — primoki iun*, *перакладзі на беларускую мову — belorusigi*;

10) калі цяжка вызначыць, які прыназоўнік можна выкарыстаць, можна ўжываць прыназоўнік *je* ці вінавальны склон: *іграць на піяніна — ludi pianon*, *падзяліць на часткі — dividi je partoj*, *карацей на паўметра — pli mallonga je duonmetro*, *чакаць на каго-небудзь — atendi iun*.

21.23. **Наверх** — *super*: *наверх сарочки — super la ĉemizo(n)*.

21.24. **Навокал** — *ĉirkaŭ*: *навокал агню сядзелі людзі — ĉirkaŭ la fajro sidis homoj*.

21.25. **Над** — 1) *super*: *над зямлёй — super la tero*, *працаваць над чым-небудзь — labori super io*;

2) выкарыстоўваюцца ступені параўнання: *над яго*

майстра няма — *li estas la plej bona majstro*, мароз над маразмамі — *frusto la plej forta*;

3) выкарыстоўваецца выраз: дзеяслоў з вінавальным склонам: *мець перавагу над чым-небудзь* — *superi ion*, *думаць над матэрыялам для газеты* — *prizensi materialon por gazeto*.

21.26. **Напроці, напроціў** — 1) *kontraŭ* (у прасторавым значэнні): *напроці ветру* — *kontraŭ vento*, *напроці мяне* — *kontraŭ mi(n)*;

2) для паказу часу выкарыстоўваюцца розныя моўныя сродкі: *ісці напроці ночы* — *iri en nokto*, *iri en mallumo*, *iri en la proksimiĝantan nokton*.

21.27. **Наперадзе** — *antaŭ*: *сядзець наперадзе каго-небудзь* — *sidi antaŭ iu*.

21.28. **Наперакор** — *malgraŭ*, *spite al*. *З усіх сіл ён змагаўся за тое, каб стаць чалавекам наперакор свайму нялёгкаму лёсу.* — *Per ĉiuj fortoj li batalis por iĝi homo malgraŭ sia malfacila sorto. Наперакор пажаданню ўсяго калектыву ён адмовіўся ехаць разам з імі.* — *Spite deziron de la tuta kolektivo li rifuzis veturi kun ili.*

21.29. **Напярэдадні** — *tagon* (*kelkan tempon*) *antaŭ*: *напярэдадні свята* — *tagon antaŭ la festo*, *напярэдадні рэвалюцыі* — *kelkan tempon antaŭ la revolucio*.

21.30. **Насупраць** — *kontraŭ*: *ён сядзеў насупраць (насупраць) акна* — *li sidis kontraŭ la fenestro*.

21.31. **Наўзамен** — *anstataŭe*; *interŝanĝe*; *pro*: *Ён аддаў сваю кнігу наўзамен згубленай.* — *Li redonis sian libron anstataŭ la perditan. Наўзамен гэтай кнігі я магу табе даць аж тры сваіх па твайму выбару.* — *Pro tiu ĉi via libro mi povas doni interŝanĝe eĉ tri miajn lau via elekto.*

21.32. **Наўздоўж** — *lau longe de*: *Мікола ішоў наўздоўж ракі* — *Nikolao iris lau longe de la rivero*. *Крэслы стаялі наўздоўж сцяны* — *La ŝteloj staris lau longe de la muro*.

21.33. **Наўкол(а)** — гл.: *навокал*.

21.34. **Наўкос** — *наўскасы* — *наўскасяк* — *наўскос* — *oblikve*, *malrekte*. *Тэлефонная лінія ішла наўскасяк дарогі.* — *La telefonlinio pasis oblikve (malrekte) al la vojo*.

21.35. **Наўсяж** — гл.: 21.32 (першы прыклад).

21.36. **Па** — *sur*: а) (для паказу месца знаходжання): *па сталe былі раскіданы кнігі* — *la libroj estis disĵetitaj sur la tablo*; б) *tra* (для паказу месца перамяшчэння): *ісці па вуліцы* — *iri tra la strato*, *падарожнічаць па краіне* — *vojaĝi tra la lando*; в) *en* (калі месца перамяшчэння аб-

межавана значна): *хадзіць па пакоі — marŝi en (tra) la ĉambro*; г) *лаі* (калі перамяшчэнне паказана: па чым): *ехаць па дарозе — veturi laŭ la vojo*; д) *лаі* (у значэнні згодна, паводле): *па вашаму загаду — laŭ via ordono, па паходжанні — laŭ deveno*; е) *ĝis* (пры адказе на пытанне: дакуль?): *у вадзе па пояс — en akvo ĝis zono*; ж) *pri* (пры адказе на пытанне: па кім? чым?): *сумаваць па дзецях — soriri pri infanoj, не бядуй па мне! — ne malĝoji pri mi*; з) *por* (для паказу мэты): *ісці ў лес па грыбы — iri en arbaron por fungoj*; і) *per* (у значэнні пры дапамозе): *па пошце — per poŝto, па чыгунцы — per fervojo, па радыё — per radio, чытаць па складах — legi per silaboj*; к) *pro* (у значэнні з прычыны, праз штосьці): *па хваробе — pro malsano, па дабраце сваёй — pro sia boneco*; л) *post* (у значэнні «пасля»): *па наступны дзень па яго прыбыцці — la sekvantan tagon post lia alveno*; м) *dum* (у значэннях часу): *па начах — dum noktoj*; н) *po* (у раздзяляльным значэнні): *па адным яблыку — po или рото*; о) *sur* (пры паказе напрамку дзеяння): *стукаць па сталі — ĵrapi sur la tablo*.

21.37. **Паабпал** — гл.: 21.4. (абапал).

21.38. **Паблізу** — *proksime de*: *вёска знаходзілася паблізу горада — la vilaĝo troviĝis proksime de la urbo*.

21.39. **Паверх** — *super*: *паверх кашулі ў яго была камізэлька — super la ĉemizo li havis la veŝton*.

21.40. **Паводле** — *laŭ, konforme kun (al, je)*: *паводле наведамленняў газет — laŭ informoj de ĵurnaloj, паводле апошняй моды — konforme kun (konforme al, konforme je) la lasta modo*.

21.41. **Пад(а)** — *sub*: *пад сталом — sub la tablo, над стол — sub la tablon*.

21.42. **Па-за** — *post, ekster*: *па-за гарамі — post la montoj, па-за часам і прасторай — ekster la tempo kaj spaco*.

21.43. **Па-над** — *super, laŭ longe de*: *месяц плыве па-над вёскай — la Luno pendas super la vilaĝo, шуміць па-над Нёманам бор — la arbaro bruas laŭ longe de Nemanrivero*.

21.44. **Паперадзе** — *antaŭ*: *Віктар ішоў паперадзе калоны. — Viktoro marŝis antaŭ la kolono*.

21.45. **Пасля** — *post*: *пасля сустрэчы — post la renkontiĝo*.

21.46. **Пасярод** — *meze de, inter*: *пасярод ночы — meze de la nokto, пасярод двара — meze de la korto, пасярод нас — inter ni*.

21.47. **Пасярэдзіне** — *meze de*: пасярэдзіне накая ста-
яў стол — *meze de la ĉambro staris tablo*.

21.48. **Паўз** — *preter, lau longe de*: мы праязджалі
паўз лес — *ni veturis preter (lau longe de) arbaro*.

21.49. **Паўзверх** — *super*: вада пайшла паўзверх лё-
ду — *la akvo eligis (elsubigis) super la glacion*.

21.50. **Перад, прад** — *antaŭ*: перад вайной — *antaŭ
la milito, перад домам — antaŭ la domo*.

21.51. **Побліз** — гл.: *наблізу* (21.39).

21.52. **Пра** — *pri*: я ўспамінаю пра цябе — *mi rememo-
ras pri vi, мы гаварылі пра адначынак — ni parolis pri la
ripozo*.

21.53. **Праз** — а) *tra* (праходзячы, мінуючы нешта):
ісіці праз лес — iri tra la arbaro; б) *post* (праз нейкі час):
праз дзве гадзіны — post du horoj; в) *per* (пры дапамозе):
спagnaць праз суд — depreni per juĝistaro; г) *pro* (па пры-
чыне): *праз цябе мы спазніліся — ni malfruigis pro vi*;
д) *dum* (на працягу нейкага часу): *ён гаварыў сам з сабой
праз усю дарогу — li parolis kun si tem dum la tuta vojo*.

21.54. **Праміж** — *inter*: правезці праміж двух дубоў
(двума дубамі) — *traveturigi inter du kverkoj*.

21.55. **Проці** — гл.: *супраць* (21.59).

21.57. **Пры** — а) *ĉe*: жыць пры бацьках — *loĝi ĉe la
gepatroj, сядзяць пры акне — sidi ĉe la fenestro*; б) для
паказу блізкасці таксама ўжываецца прыназоўнік *apud*:
сядзець пры акне — sidi apud la fenestro. Аднак прына-
зоўнік *ĉe* паказвае на большую блізкасць, чым прыназоў-
нік *apud*; в) *kun* (для паказу наяўнасці): *трымаць даку-
менты пры сабе — havi dokumentojn kun si, быць пры
зброі — esti kun armiloj, пры ўдзеле партызан — kun par-
topreno de partizanoj*.

З а ў в а г а: Розніцу паміж *ĉe* і *apud* можна зразумець па прыкла-
дах: *loĝi ĉe la gepatroj* — жыць пры бацьках (у адным доме, у адной
сям'і з імі), *loĝi apud la gepatroj* — жыць пры бацьках (жыць у доме,
які стаіць побач з домам бацькоў).

21.57. **Скрозь** — *tra*: скрозь галіны хвоі — *tra branĉoj
de la pino, праваліцца скрозь зямлю — ŝali tra la tero*.

21.58. **Супраць** — *kontraŭ*: я не супраць цябе — *mi ne
estas kontraŭ vi, хата супраць школы — la kabano kont-
raŭ la lernejo, лякарства супраць прастуды — la kuracilo
kontraŭ la malvarmito*.

21.59. **У, ува** — а) *en* (у розных значэннях): *ува мне —
en mi, у накой — en la ĉambro, у душы — en animo, ехаць
у лесе — veturi en arbaro, уехаць у лес — veturi en arba-*

ron; б) *al* (для абазначэння напрамку): *icĭi ŷ institut* — *iri al instituto*, параўнаем: *iri en instituton*; в) *sur* (для паказу напрамку дзеяння): *стукаць у акно, у дзверы* — *ġrapadi sur la ġenestron, sur la pordon*; г) *ĉe* (для паказу месца знаходжання): *жыць у таварыша* — *loĝi ĉe la kamarado*, *прасіць кнігу ŷ вучня* — *peti la libron ĉe lernanto*; д) *ĝis* (у адказ на пытанне «дакуль?»): *намяло снегу ŷ пояс* — *la neĝo blovmasiĝis ĝis zono*, *трава ŷ калена* — *la herbo ĝis ġenuo*; е) *por* (для паказу мэты): *пайсці ŷ грыбы* — *iri por ġungoj*, *паехаць у дровы* — *veturi por hejtlignaĵo*; ж) *dum* (для паказання часу ŷ будучым, у гэтым выпадку можа выкарыстоўвацца прыназоўнік *en* таксама): *у бліжэйшыя дні* — *dum (en) proksimaj tagoj*, *зрабіць усё ŷ некалькі мінут* — *ġari ĉion dum kelkaj minutoj*; з) у канструкцыях тыпу «у мяне, у Міколы...» выкарыстоўваецца дзеяслоў *havi* — *мець: у мяне цікавая кніга* — *mi havas interesan libron*, *у яго баліць галава* — *li havas karpoloron*, *у генерала сівыя валасы* — *la generalo havas grizajn harojn*; і) пры выкарыстанні вінавальнага склону прыназоўнік можа апускацца, пры гэтым дапускаецца замена назоўніка на прыслоўе: *icĭi ŷ лес* — *iri en arbaron* — *iri arbaron* — *iri arbaren*; к) да папярэдняга прыкладу набліжаюцца устойлівыя выразы з вінавальным склонам: *іграць у дудачку* — *ludi bloutubon*; л) назоўнік з прыназоўнікам можа замяняцца дзеясловам ці прыслоўем: *прыйсці ŷ госці* — *veni ġaste* — *veni ġasti*; м) назоўнік з прыназоўнікам можа замяняцца складаным словам: *гуляць у хованкі* — *kaġludi*, *гуляць у шахматы* — *ġakludi*; н) у выпадках, калі называюцца памеры, прыназоўнік у эсперанта не ўжываецца: *плошча ŷ два гектары* — *la tereno du hektarojn ġranda*, *кніга ŷ тысячу старонак, у пяць рублёў цаню* — *la libro mil raĝojn ampleksa, kvin rublojn kosta*, *у два разы большы* — *duoble pli ġranda*.

21.60. **Узамен** — гл.: *найзамен* (21.32).

21.61. **Уздоўж** — гл.: *найздоўж* (21.33).

22. Злучнікі

22.1. **Кај** — *i, a*, ды: *Nikolao kaj Viktoro lernas en la sama instituto.* — *Мікола і Віктар вучацца ŷ адным інстытуце.* *Nikolao volas esti instruisto kaj mi volas esti interpretisto.* — *Мікола хоча быць настаўнікам, а я — перакладчыкам.* *Sauĉjo kaj Griĉjo ġaris la bloutubon.* — *Саўка ды Грышка ладзілі дуду.*

22.2. **Sed** — але, а, ды: *Mi petis vin veni al mi, sed vi ne venis.* — Я прасіў цябе прыйсці да мяне, але ты не прыйшоў. *Via patro petis vin fari tion, sed vi faris nenion.* — Твой бацька прасіў цябе зрабіць гэта, а ты нічога не зрабіў. *Ni volis viziti vin, sed mi ne havis liberan tempon.* — Я хацеў наведаць цябе, ды не меў вольнага часу.

22.3. **Au** — ці, або, альбо: *Ni iros promeni au ni restos hejme?* — Мы пойдзем прагуляцца ці застанемся дома? *Mi venos al vi sabate au dimançe.* — Я прыйду да цябе ў суботу ці (або) ў нядзелю. *Mi havas nenion da libera tempo, tiun ĉi laboron fari Nikolao au Viktoro.* — У мяне зусім няма вольнага часу, таму гэту работу хай зробіць Мікола ці (або) Віктар.

22.4. **Se** — калі, калі б, каб: *Se vi volas, ni povas viziti Viĉjon.* — Калі хочаш, мы можам зайсці да Віці. *Mi volonte tralegus tiun ĉi libron, se vi ĝin al mi pruntedonus.* — Я б ахвотна прачытаў гэтую кнігу, каб (калі б) ты мне яе пазычыў.

22.5. **Ĉar** — бо, таму што: *Mi ne aĉetas ĉi tiun libron, ĉar mi ĝin simple ne bezonas.* — Я не купляю гэтую кнігу, бо (таму што) яна мне проста не патрэбна.

22.6. **Ja** — ж, жа: *Konduki nin, vi ja konas la vojon.* — Вядзі нас, ты ж ведаеш дарогу. *Nikolao konduki vin, li ja pli bone konas la vojon.* — Хай Мікола вас вядзе, ён жа лепей знае дарогу.

22.7. **Kvankam** — хоць, хаця: *Mi aĉetis ĉi tiun libron, kvankam mi ne tre bezonas ĝin.* — Я купіў гэтую кнігу, хоць яна мне і не вельмі патрэбна.

22.8. **Tamen** — аднак: *Kvankam mi kompatas al vi, tamen mi povas al vi helpi per nenio.* — Хоць я і спачуваю табе, аднак нічым дапамагчы табе не магу.

22.9. **Kvazaŭ** — быццам, як быццам, нібы, нібыта: *Vi rakontas tiel, kvazaŭ vi tet tie estus.* — Ты расказваеш так, быццам (нібы) сам там быў.

22.10. **Do** — дык жа, дык вось, такім чынам: *Do vi komenci!* — Дык пачынай! *Veni do!* — Дык прыйдзі ж! *Kion do vi volus legi?* — Дык што б ты хацеў пачытаць?

22.11. **Ankaŭ** — таксама: *Mi ankaŭ dezirus aĉeti ĉi tiun libron, sed mi ne havas monon.* — Я таксама хацеў бы купіць гэтую кніжку, але ў мяне няма грошай.

22.12. **Nek... nek...** — ні... ні...: *Mi aĉetis nek viandon, nek buteron.* — Я не купіў ні мяса, ні масла.

З а ў в а г а: У эсперанто дапускаецца толькі ўжыванне аднаго адмоўнага слова (гл. правіла 11.7).

22.13. **Ай... ай...** — ці... ці..., або... або...: *Ай via patro ай via patrino перре вену ен ла лернејон!* — Ці бацька, ці маці хай абавязкова прыйдзе ў школу! (Або бацька, або маці хай абавязкова прыйдзе ў школу!)

22.14. **Си... си...** — ці... ці...: *Си via patro, си via patrino перре вену ен ла лернејон!* — Ці бацька, ці маці хай абавязкова прыйдзе ў школу!

23. Часціцы

23.1. **Си** — ці, хіба: *Си vi vidis Nikolaon?* — Ці ты бачыў Міколу?

З а ў в а г а: Часціца *си* ўжываецца, хаця і не абавязкова, калі ў сказе няма іншага запытальнага слова; у такім выпадку яна не перакладаецца: *Си vi estis hodiau en la lernejo?* — Ты быў сёння ў школе?

23.2. **Jes** — так, ага, але: *Jes, mi vidis Nikolaon.* — Так (але), я бачыў Міколу.

23.3. **Ne** — не: *Ne, mi ne vidis Nikolaon.* — Не, я не бачыў Міколы.

З а ў в а г а: Пры ўжыванні ў сказе іншага адмоўнага слова часціца *ne* не ўжываецца: *Mi vidis neniu.* — Я нікога не бачыў.

23.4. Часціцы *jes, ne* могуць трансфармавацца ў іншыя часціны мовы пры дапамозе адпаведных канчаткаў: *jeso* — сцвярджэнне, *jesi* — сцвярджаць, *jese* — сцвярджальна, *jesa* — сцвярджальны, *nei* — адмаўляць, *neo* — адмаўленне, *admo*ва, *nea* — адмоўны, *nee* — адмоўна.

24. Выклічнікі

24.1. Выклічнікі эмацыянальныя:

Ah! — ах! (шкадаванне);

Aha! — ага! (разуменне);

Ha! — а! ха! (здзіўленне, боль, ці іншае пачуццё);

Ha-ha! — ха-ха! (боль, іронія, насмешка);

Va! — ва! (здзіўленне);

Brr — бррр! (пачуццё холаду);

Eh! — эх! (у розных значэннях);

Ej! — эй! (сумненне ці воклік);

Fi! — фі! (агіда);

Fu! — фу! (стомленасць);

Hm — гм... (няўпэўненасць, прыкрасць, іронія, сумненне);

Huj! — уй! (пакута, незадаволенасць);

Hoj! — *гой!* (захапленне);
Ho! — *о!* (неспадзяванасць, нечаканасць);
Hura! — *ура!* (эмацыянальнае адабрэнне, ухваленне);
Nu! — *ну!* (падахвочванне);
Nu jen! — *ну вось!* (здавальненне ці недавальненне);
Bum! — *бум! трах!* (нечаканае падзенне);
Ve! — *о гора!* (пачуццё няшчасця, незадаволенасці);
Ho ve! — *авохці!* (пачуццё няшчасця ці нараканне);
Hu! — *гу!* (каб падражніць ці папугаць каго-небудзь);
Holala! — *о-ляля!* (радасць ці здавальненне пры сустрэчы).

24.2. Выклічнікі пабуджальна-валявыя:

Baj-baj — *бай-бай* (закалыхванне дзіцяці);
Lu-lu — *лю-лі* (закалыхванне дзіцяці);
Bis! — *біс!* (выклік акцёра паўтарыць нумар);
^Ŝ^ŝ — *шшш* (супакойванне);
Ek! — *давай!* (заклік да пачатку дзеяння ці работы);
Halt! — *стой!* (калі трэба астанавіць чалавека);
Stop! — *стоп!* (калі трэба астанавіць машыну);
Hej! — *гэй!* (воклік ці падахвочванне);
Hop! — *гон!* (выклічнік перад скачком ці пасля яго);
Trr — *тпру* (калі трэба астанавіць каня);
Hoj-hoj! — *гой-гой!* (воклік у маракоў);
Haló! — *алё!* (у пачатку тэлефоннай размовы);
For! — *прэч! вон!*

24.3. Блізкімі да выклічнікаў з'яўляюцца гукапераймальныя словы тыпу *ia-ia* (крык дзіцяці), *miau-miau* (мяўканне ката), *hai-hai* (гаўканне сабакі), *ko-ke-ri-ki* (ад пеўня) і г. д.

25. Словаўтварэнне

Словаўтварэнне ў эсперанта характарызуецца акрэсленаю правілаў і адсутнасцю выключэнняў.

Новыя словы ўтвараюцца пры дапамозе: а) канчаткаў: *praktiko* — *практыка*, *praktika* — *практычны*, *praktike* — *практычна*, *praktiki* — *практыкаваць*; б) прыставак: *avo* — *дзед*, *praavo* — *прадзед*; в) суфіксаў: *instrui* — *навучаць*, *instruisto* — *настаўнік*; г) простага словаскладання: *kulturo* — *культура*, *palaco* — *палац*, *kulturpalaco* — *палац культуры*.

26. Пристаўкі

26.1. **bo-** паказвае на роднасць праз шлюб: *patro* — бацька, *boratro* — цесць, свёкар; *patrino* — маці, *boratri-no* — цешча, свякруха; *filino* — дачка, *bofilino* — нявестка.

26.2. **dis-** паказвае на раздзяленне ці раз'яднанне: *doni* — даваць, *disdoni* — раздаваць; *jeti* — кідаць; *disjeti* — раскідаць; *haki* — сячы, *dishaki* — рассячы. Можа выкарыстоўваюцца як самастойнае слова: *disa* — раз'яднаны, *disigi* — раз'яднаць.

26.3. **ek-** паказвае на пачатак, вокамгненнасць ці аднаразовасць дзеяння: *paroli* — гаварыць, *ekparoli* — загаварыць; *krii* — крычаць, *ekkrii* — ускрыкнуць; *audi* — чуць, *ekaudi* — пачуць. Самастойна можа выкарыстоўвацца ў якасці выклічніка.

26.4. **eks-** мае значэнні «экс», «былы», «у адстаўцы»: *eksministro* — экс-міністр, *былы міністр*; *eksoficiro* — былы афіцэр, *афіцэр у адстаўцы*. Можа выкарыстоўвацца як самастойнае слова: *eksa* — былы, *адстаўны*, *eksigi* — звальняць, *eksigi* — звальняцца.

26.5. **fi-** паказвае на пагарду, агіду, якія выкліканы адмоўнымі якасцямі: *hoto* — чалавек, *fihoto* — благі, гадкі чалавек; *aferisto* — дзялок, *fiaferisto* — аферыст; *odoro* — пах, *fiodoro* — смурод. Можа выкарыстоўвацца як самастойнае слова: *fia* — благі, гадкі, паскудны, *fiajo* — брыдота, паскудзь, *fiulo* — нягоднік, паскуднік.

26.6. **ge-** ужываецца для паказу асоб абодвух палоў: *patro* — бацька, *patrino* — маці, *geratroj* — бацькі; *edzo* — муж, *edzino* — жонка, *geedzoj* — муж і жонка.

26.7. **mal-** паказвае на поўную супрацьлегласць: *granda* — вялікі, *malgranda* — малы, маленькі; *alta* — высокі, *malalta* — нізкі; *bona* — добры, *malbona* — дрэнны; *dekstra* — правы, *maldekstra* — левы. Можа выкарыстоўвацца і як самастойнае слова: *mala* — супрацьлеглы, *male* — наадварот.

26.8. **mis-** паказвае на памылковасць: *skribi* — пісаць, *misskribo* — апіска; *audi* — чуць, *misaudi* — недачуць; *gluti* — глытаць, *misgluti* — удавіцца, п'янархнуцца. Можа выкарыстоўвацца і як самастойнае слова: *misa* — памылковы, *mise* — памылкова, *miso*, *misafo* — памылка, прамашка.

26.9. **pra-** паказвае на аддаленнасць у часе або па роднасці: *avino* — бабуля, *praavino* — прабабка; *pero* —

унук, *pranepo* — праўнук; *patrio* — радзіма, *prapatrio* — прарадзіма; *hoto* — чалавек, *prahoto* — першабытны чалавек. Можна выкарыстоўвацца і як самастойнае слова: *praa* — першабытны.

26.10. **re-** паказвае на паўторнасць ці зваротнасць дзеяння: *fari* — рабіць, *refari* — перарабіць; *legi* — чытаць, *relegi* — перачытаць; *veni* — прыязджаць, *prykhodzic* — вяртацца; *doni* — даваць, *redoni* — аддаваць. Можна выкарыстоўвацца і як самастойнае слова: *ree* — зноў, *reen* — назад.

26.11. **retro-** паказвае на зваротнае дзеянне, выкарыстоўваецца звычайна ў навуковай літаратуры: *iri* — ісці, *reiri* — пайсці зноў, *retroiri* — вярнуцца; *aktiva* — актыўны, *retroaktiva* — рэтраактыўны, які мае зваротнае дзеянне (закон і г. д.).

26.12. **pseudo-** — псеўда-: *preidoscienca* — псеўданавуковы.

27. Ужыванне прыназоўнікаў у якасці прыставак

Як ужо гаварылася вышэй, асобныя прыназоўнікі могуць ужывацца ў якасці прыставак:

27.1. **al-** — да-, пад-, пры- (паказвае набліжэнне): *porti* — несці, *alporti* — паднесці, *prynesci*; *doni* — даць, *aldoni* — дадаць; *flugi* — ляцець, *alflugi* — прыляцець, *padlajec* — падляцець; *kudri* — шыць, *alkudri* — прышыць.

27.2. **antau-** — перад-, прад-, да- (паказвае на нешта папярэдняе): *vidi* — бачыць, *antavidi* — прадбачыць; *milito* — вайна, *antaimilita* — прадваенны, даваенны; *hierau* — учора, *antauhierau* — заўчора, пазаўчора.

27.3. **ĉe-** — пры- (паказвае на наяўнасць ці блізкасць): *esti* — быць, *ĉeesti* — прысутнічаць, *mano* — рука, *ĉetane* — пад рукой, на руках; *tablo* — стол, *ĉetable* — пры сталае, ля стала.

27.4. **ĉirkaŭ-** — аб(ы) (паказвае на акругленасць дзеяння ці стану): *iri* — ісці, *ĉirkaŭiri* — абыходзіць найкол; *preni* — браць, *ĉirkaŭpreni* — ахапіць; *kuri* — бегчы, *ĉirkaŭkuri* — абабегчы; *fosi* — капаць, *ĉirkaŭfosi* — абкапаць.

27.5. **el-** — вы- (паказвае на рух знутры): *iri* — ісці, *eliri* — выйсці; *porti* — несці, *elporti* — вынесці; *flui* — цячы, *elflui* — выцячы; *ĉerpi* — чэрпаць, *elĉerpi* — вычарпаць; *trovi* — знайсці, *eltrovi* — вынайсці.

27.6. **en-** — у-, ува- (паказвае на рух унутр): *eniri* — увайсці, *enporti* — унесці; *raki* — пакаваць, *enraki* — за-пакоўваць; *skribi* — пісаць, *enskribi* — упісаць; *spiri* — дыхаць, *enspiri* — удыхаць; *plekti* — плесці, *enplekti* — уплесці.

27.7. **ekster-** — за-, паза- (паказвае на знаходжанне па-за межамі чаго-небудзь): *lando* — краіна, *eksterlanda* — замежны; *eksterplana* — пазапланавы; *eksterkonkurs* — пазаконкурсны; *ekstervica* — пазачарговы.

27.8. **inter-** — між- (паказвае на прамежкавасць ці ўзаемадзеянне): *internacia* — міжнародны; *agi* — дзейнічаць, *interagi* — узаемадзейнічаць; *helpo* — дапамога, *interhelpo* — узаемадапамога; *interakto* — антракт.

27.9. **kontraŭ** — супраць- (паказвае на супрацьдзеянне ці супрацьлеглы стан): *paroli* — гаварыць, *kontraŭparoli* — пярэчыць; *stari* — стаяць, *kontraŭstari* — супрацьстаяць, *супраціўляцца*; *leĝo* — закон, *kontraŭleĝa* — супрацьзаконны.

27.10. **kun-** — а-, аб-, з-, с(са) (паказвае на сумесны стан ці дзеянне): *ekzisti* — існаваць, *kunekzisto* — суіснаванне; *frato* — брат, *kunfrato* — сабрат; *labori* — працаваць, *kunlabori* — супрацоўнічаць; *kunigi* — аб'яднаць.

27.11. **laŭ-** — па- (паказвае на нейкую абмежаванасць): *laŭstrate* — па вуліцы; *leĝo* — закон, *laŭleĝe* — па закону, законна; *larĝa* — шырокі, *laŭlarĝe* — наперак; *longa* — доўгі, *laŭlonge* — удоўж; *bezono* — патрэба, *laŭbezono* — па патрэбе; *deziro* — жаданне, *laŭdezire* — па жаданню.

27.12. **post-** — па-, паза-, пасля- (паказвае на стан ці дзеянне пасля чаго-небудзь): *milito* — вайна, *postmilita* — пасляваенны; *postoktobra* — паслякастрычніцкі; *postoperacia* — пасляоперацыйны; *morto* — смерць, *postmorta* — пасмяротны; *morgau* — заўтра, *postmorgau* — паслязаўтра.

27.13. **preter-** — міма (ужываецца па значэнню прыстаўкі): *iri*, *pasi*, *kuri* — ісці, праходзіць, бегчы, *postiri*, *postpasi*, *postkuri* — ісці міма, праходзіць міма, бегчы міма; *atento* — увага, *preteratenti* — не звярнуць увагі.

27.14. **pri-** — а-, аб- (ужываецца па значэнню прыстаўкі): *kanti* — нець, *prikanti* — апець; *labori* — працаваць, *prilabori* — апрацаваць; *pensi* — думаць, *ripensi* — абдумаць.

27.15. **sen-** — без-, не-: *celo* — мэта, *sencela* — бязмэты; *danki* — дзякаваць, *sendanka* — няўдзячны; *deĵen-*

di — абараняць, *sendefenda* — безабаронны; *dependi* — залежаць, *sendependa* — незалежны.

27.16. **sub-** — пад: *aĉeti* — купіць, *subaĉeti* — падкупіць; *auskulti* — слухаць, *subauskulti* — падслухаўцаць, *fosi* — капаць, *subfosi* — падкопчаць.

27.17. **super-** — пера-, зверху-, над-, панад- (мае значэнне: больш ці звыш якой-небудзь мяжы): *brovo* — брыво, *superbrovo* — надброўны; *forta* — дужы, *superforti* — перадужаць; *manĝi* — есці, *supermanĝi* — аб'есціся; *laudi* — хваляць, *superlaudi* — перахваляць; *homo* — чалавек, *superhomo* — звышчалавек, надчалавек; *mezuro* — мера, *supermezura* — празмерны; *krii* — крычаць, *superkrii* — перакрычаць.

27.18. **supre-** — вышэй- (звычайна ўжываецца ў дзеепрыметніках): *supremontrita* — вышэйпаказаны, *suprenontrita* — вышэйназваны, *supredirita* — вышэйсказаны.

27.19. **supren-** — уз-, ус-: *iri* — ісці, *supreniri* — узыйсці; *grimpi* — каракацца, *suprengrimpi* — ускаркацца; *salti* — скачыць, *suprensalti* — ускочыць.

27.20. **tra-** — пра-, пера-: *flugi* — ляцець, *traflugi* — праляцець, пераляцець; *vivi* — жыць, *travivi* — пражыць, перажыць; *bori* — свідраваць, *trabori* — прасвідраваць.

27.21. **trans-** — пера- (ужываецца па значэнню прыстаўкі): *transflugi* — пераляцець (па-над нечым), *transsalti* — пераскачыць, *transdoni* — перадаць.

27.22. **sur-** — на-: *tablo* — стол, *surtabla* — настольны, *korpo* — цела, *surkorpa* — нацельны, сподні.

27.23. **ĝis-** — да-: *vivi* — жыць, *ĝisvivi* — дажыць; *morto* — смерць, *ĝismorte* — да самай смерці; *nun* — цяпер, зараз, *ĝisnuna* — папярэдні.

27.24. **apud-** — пры-, уз- (паказвае на блізкасць да чаго-небудзь): *bordo* — бераг, *apudborda* — прыбярэжны, узбярэжны; *maro* — мора, *apudmara* — прыморскі; *urbo* — горад, *apudurba* — прыгарадны, *apuda* — бліжэйшы, суседні.

27.25. **de-** — ад- (ужываецца па значэнню прыстаўкі): *bati* — біць, *debati* — адбіць; *fali* — падаць, *defali* — аднасіці, апасці; *iri* — ісці, *deiri* — адыйсці.

27.26. Зрэдку ў якасці прыставак ужываюцца і некаторыя іншыя прыназоўнікі:

dum: *dumviva* — пажыццёвы;

krom: *kromedzino*, *kromvirino* — палюбоўніца;

per: *pertrajne* — цягніком, поездам.

po: *potage* — падзённа, *potalmulte* — патроху, пакрысе;

por: *porinfana* — дзіцячы, для дзяцей;

pro: *probatalanto* — прыхільнік, абаронца, змагар.

Астатнія прыназоўнікі ў якасці прыставак не ўжываюцца.

28. Суфіксы

28.1. **-aĉ-** паказвае на пагардлівыя, зняважлівыя адносіны з прычыны знешняга ці фізічнага выгляду: *domo* — дом, *domaĉo* — халупа; *ĉevalo* — конь, *ĉevalaĉo* — кляча; *aĉa* — брыдкі, агідны, *aĉaĵo* — брыдота, паскудства, *aĉilo* — нікчэмны чалавек, дрэнь.

28.2. **-ad-** паказвае на працягласць ці шматразовасць дзеяння або стану: *promeni* — гуляць, *promenadi* — прагульвацца; *instrui* — навучаць, *instruado* — навучанне; *raĵo* — стрэл, *raĵado* — страляніна; *lerni* — вучыцца, *lernado* — вучоба.

28.3. **-aĵ-** азначае прадмет або рэч, якая мае якасць, уласцівасць, прыкмету або якая зроблена з матэрыялу, адзначаным у карані слова: *ŝafo* — баран, *ŝafaĵo* — бараніна; *ovo* — яйка, *ovaĵo* — яечня; *araneo* — павук, *aranaĵo* — павуціна; *fluida* — цякучы, вадкі, *fluidaĵo* — вадкасць; *nova* — новы, *novaĵo* — навіна; *aĵo* — рэч, прадмет.

28.4. **-an-** паказвае на члена якога-небудзь калектыву, жыхара мясцовасці, паслядоўніка ці прыхільніка: *vilagŝo* — сяло, вёска, *vilagano* — селянін, вясковец; *minskano* — мінчанін; *Kristo* — Хрыстос, *kristano* — хрысціянін; *ano* — член, *anigo* — прыём (у арганізацыю), *anigi* — далучыцца, стаць членам.

28.5. **-ar-** паказвае на сукупнасць аднародных асоб ці прадметаў: *folio* — ліст, *foliario* — лістота, лісце; *vorto* — слова, *vortaro* — слоўнік; *tendo* — палатка, *tendaro* — лагер; *ŝtupo* — прыступка, *ŝtuparo* — лесвіца; *gazeto* — перыядычнае выданне, *gazetaro* — друк; *aro* — сукупнасць, група, *arigi* — аб'ядноўвацца, групіравацца.

28.6. **-ĉj-** выкарыстоўваецца для ўтварэння памяншальных мужчынскіх імёнаў: *Viktoro* — Віц'жо, *Petro* — Пец'жо, *Boriso* — Воц'жо; *patro* — бацька, *paĉjo* — тата, *frato* — брат, *fraĉjo* — братка, браток.

28.7. **-ebl-** паказвае на магчымасць ці прыдатнасць: *atingi* — дасягаць, *atingebla* — дасягальны; *manĝi* — есці, *manĝebla* — ядомы, прыдатны да яды; *legi* — чытаць, *legebla* — чытэльны; *ebla* — магчымы, *eble* — магчыма.

28.8. **-ec-** паказвае на абстрактны стан, якасць ці ўласцівасць: *bela* — прыгожы, *beleco* — прыгажосць; *vo-*

па — добры, *boneso* — дабрыня; *juna* — малады, *juneso* — маладосць; *atiko* — сябар, *atikeso* — сяброўства; *eso* — якасць, *уласцівасць*.

28.9. **-eg-** паказвае па павялічэнне ці ўзмацненне ступені стану, *уласцівасці* ці якасці: *granda* — вялікі, *grandega* — агромністы; *domo* — дом, *domego* — даміна; *vento* — вецер, *ventego* — бура; *ridi* — смяяца, *ridegi* — рагатаць; *tre* — вельмі, *дужа*, *надта*, *treege* — *занадта*.

28.10. **-ej-** паказвае на месца з пэўнай *уласцівасцю* ці прызначэннем: *lerni* — *вучыцца*, *lernejo* — школа; *kui-ri* — гатаваць, *kuirejo* — кухня; *ĉevalo* — конь, *ĉevalejo* — канюшня, *стайня*; *herbo* — трава, *herbejo* — луг; *ejo* — *памяшканне*.

28.11. **-em-** паказвае на *схільнасць* ці звычайку: *babili* — *балбатаць*, *babilema* — *балбатлівы*; *kredi* — *верыць*, *kre-dema* — *даверлівы*; *postuli* — *патрабаваць*, *postulema* — *патрабавальны*; *eta* — *схільны*, *прыхільны*; *eto* — *схільнасць*, *прыхільнасць*, *цяга* (да чаго-небудзь); *emi* — *мець схільнасць*, *любіць* (рабіць нешта).

28.12. **-end-** — *неабходнасць*, *абавязковасць* чаго-небудзь: *pleniti* — *выканаць*, *plenitenda* — *нешта, што патрабуе выканання*; *la legenda libro* — *кніга, якую трэба абавязкова прачытаць*; *enda* — *абавязковы*.

28.13. **-er-** — *састаўная часцінка* чаго-небудзь: *sablo* — *пясок*, *sablero* — *пячынка*; *ĵajro* — *агонь*, *ĵajrero* — *іскра*; *polvo* — *пыл*, *polvero* — *пылінка*; *tono* — *грошы*, *tonero* — *манета*; *ero* — *часцінка*.

28.14. **-estr-** — *начальнік*, *кіраўнік*: *ĝipro* — *карабель*, *ĝipestro* — *капітан* (карабля); *urbo* — *горад*, *urbestro* — *мэр*, *бургамістр*; *estro* — *начальнік*, *шэф*; *estraro* — *праўленне*, *начальства*; *estrado* — *праўленне*, *кіраўніцтва* (працэс); *estrarano* — *член праўлення*; *estri* — *быць за начальніка*, *начальстваваць*, *кіраваць*.

28.15. **-et-** — *памяньшэнне велічыні* ці ступені якасці: *filo* — *сын*, *fileto* — *сыночак*; *vojo* — *дарога*, *vojeto* — *сяжынка*; *ridi* — *смяяца*, *rideti* — *усміхацца*; *rivero* — *рака*, *rivereto* — *ручай*; *eta* — *малюсенькі*.

28.16. **-id-** — *дзіця*, *нашчадак*: *koĉo* — *певень*, *koki-do* — *кураця*; *ĉevalo* — *конь*, *ĉevalido* — *жарабя*; *kato* — *кот*, *katido* — *кацяня*; *ido* — *нашчадак*.

28.17. **-ig-** — *рабіць* якім-небудзь, *прымусіць* рабіць: *akra* — *востры*, *akrigi* — *вастрыць*; *bela* — *прыгожы*, *beligi* — *упрыгожваць*; *ridi* — *смяяца*, *ridigi* — *смяшыць*; *drinki* — *піць* (алкаголь), *drinkigi* — *спойваць*; *upi* —

адзін, *unigi* — аб'ядноўваць; *edzo* — муж, *edzigi* — ажа-ніць; *igi* — прымусіць.

28.18. **-igi-** — рабіцца або стаць якім-небудзь: *bela* — прыгожы, *beligi* — (на)прыгажэць; *bla:ka* — белы, *blankigi* — пабялець; *pala* — бледны, *paligi* — пабляднець; *sidi* — сядзець, *sidigi* — садзіцца; *igi* — рабіцца.

28.19. **-il-** — прылада, інструмент, сродак: *tranĉi* — рэзаць, *tranĉilo* — нож; *flugi* — лётаць, *flugilo* — крыло; *plugi* — араць, *plugilo* — плуг; *pesi* — узважваць, *pesilo* — вагі; *pezi* — важыць, *pezilo* — гіра; *ilo* — прылада, сродак, інструмент.

28.20. **-in-** — азначае істоту жаночага полу: *viro* — мужчына, *virino* — жанчына; *knabo* — хлопчык, *knabino* — дзяўчынка; *koko* — певень, *kokino* — курыца; *bovo* — бык, *bovino* — карова; *avo* — дзед, *avino* — баба.

28.21. **-ind-** — варты, які заслугоўвае чаго-небудзь: *laudi* — хваліць, *laudinda* — пахвальны, які заслугоўвае пахвалы; *legi* — чытаць, *leginda* — варты прачытання, *inda* — варты, *indeco* — вартасць.

28.22. **-ing-** — рэч, у якую што-небудзь устаўлена: *plumo* — пяро, *plumingo* — ручка (пісаць); *kandelo* — свечка, *kandelingo* — падсвечнік, жырандоль.

28.23. **-i-** паказвае краіну, населеную народамі, які названы ў корані слова: *germano* — немец, *Germanio* — Германія; *franco* — француз, *Francio* — Францыя.

28.24. **-ism-** — вучэнне, палітычная дактрына ці сістэма, рэлігійная догма ці напрамак у навуцы і мастацтве: *komunismo* — камунізм, *kristanismo* — хрысціянства, *futurismo* — футурызм.

28.25. **-ist-** паказвае на прафесію ці занятак або на прыналежнасць да якога-небудзь руху ці цяжэння: *esperantisto* — эсперантыст; *kanti* — нець, *kantisto* — спявак; *instrui* — навучаць, *instruisto* — настаўнік.

28.26. **-nj-** выкарыстоўваецца для ўтварэння памяншальных жаночых імёнаў ці назваў: *Maria* — Марыя, *Manjo* — Маня; *Sofia* — Сафія, *Sonjo* — Соня; *patrino* — маці, *patrinjo*, *panjo* — мама; *avino* — баба, *avinjo* — бабулька.

З а ў в а г а: Суфіксы: **-nj-** і **-ĉj-** (гл. пр. 28.6) па свайму сэнсу набліжаюцца да суфікса **-et-** (гл. пр. 28.15), але ўжыванне апошняга больш шырэйшае: *patrino* — маці, *panjo*, *patrinjo*, *patrineto* — мама, мамка, мамачка.

28.27. **-obl-** ужываецца для ўтварэння кратных лічэбнікаў: *dua* — *другі, duobla* — *двайны; tria* — *трэці, triobla* — *трайны, trioble* — *тройчы*.

28.28. **-on-** ужываецца для ўтварэння дробавых лічэбнікаў: *du* — *два, duono* — *палавіна, палова; tri* — *тры, triono* — *трэць, траціна; kvar* — *чатыры, kvarono* — *чвэрць, чвэртка; kvin sesonoj* — *пяць шостых*.

28.29. **-op-** ужываецца для ўтварэння зборных лічэбнікаў: *duope* — *удваіх, triope* — *утраіх, trioro* — *тройня*.

28.30. **-uj-** мае тры значэнні: а) паказвае на ёмістасць для чаго-небудзь: *topo* — *грошы, topujo* — *кашалёк, партаманет; inko* — *чарніла, атрамант, inkiujo* — *чарніліца; piro* — *перац, pirujo* — *перачніца*; б) азначае дрэва па пладах яго: *romo* — *яблык, romujo* — *яблыня; piro* — *груша (плод), pirujo* — *груша (дрэва)*. У гэтым значэнні могуць выступаць і складаныя словы: *romarbo* — *яблыня, pirarbo* — *груша (дрэва)*, у якіх слова *arbo* выступае як частка складанага слова; в) азначае краіну, заселеную народамі, паказаным у корані слова: *hungaro* — *венгер, Hungarujo* — *Венгрыя*. У гэтым значэнні выступае таксама больш інтэрнацыянальны суфікс *-i-*, а таксама складаныя словы са словам *lando* (краіна): *Germanio, Germanujo, Germanlando* — *Германія, Нямеччына; Polio, Polujo, Pollando* — *Польшча*.

З а ў в а г а: У сувязі з тым, што гэты суфікс мае тры значэнні, можа ўзнікаць сэнсавае супадзенне значэнняў: *teujo* 1: гарбатніца, чайніца (ёмістасць для чаю, гарбаты); 2. чайнае дрэва. Але пры неабходнасці гэтага можна пазбегнуць, замяніўшы слова з суфіксам на складанае слова: *teskatoleto* — *пачак для чаю, tearbeto* — *чайнае дрэўца*.

28.31. **-ul-** паказвае на асобу, якая валодае якасцю, паказанай у корані слова: *bela* — *прыгожы, belulo* — *прыгажун, belulino* — *прыгажуня; antai* — *перад, antaŭulo* — *папярэднік; labori* — *працаваць, laborulo* — *працаўнік*.

28.32. **-um-** не мае акрэсленага значэння, таму адвольна карыстацца ім нельга. Словы з гэтым суфіксам звычайна паказаны ў слоўніках: *aero* — *наветра, aerumi* — *праветрываць; biŝo* — *рот, морда, biŝito* — *наморднік; bruli* — *гарэць, brulumi* — *запаляцца; folio* — *ліст, foliumi* — *гартаць; gusto* — *смак, gustumi* — *смакаваць, каштаваць; kalkano* — *пятка, kalkanito* — *абцас; kolo* — *шыя, kolito* — *каўнер; kolombo* — *голуб, kolombumi* — *буркаваць; kruso* — *крыж, krucumi* — *распінаць, раскрыжойваць, крыжаваць; loti* — *кінуць жэрабя, lotumi* —

разыгрываць; *malvarma* — халодны, *malvarmiti* — прастуджацца; *mastro* — гаспадар, *mastriti* — гаспадарнічаць, *mastrito* — гаспадарка.

29. Складаныя словы

Утварэнне складаных слоў у эсперанта або іх пераклад асаблівых цяжкасцей не мае, хоць ужыванне складаных слоў у эсперанта больш шырокае, чым у беларускай мове: *patro* — бацька, *lando* — краіна, *patrolando* — айчына; *multe* — шмат, *nombro* — лік, *multnombraj* — шматлікія; *skribi* — пісаць, *maniero* — спосаб, *skribmaniero* — почырк. Аднак: *kapo* — галава, *doloro* — боль, *kapdoloro* — галаўны боль; *mondo* — свет, *raso* — мір, *mondraso* — мір ва ўсім свеце; *bona* — добры, *aspekti* — выглядаць, *bonaspekta* — добры з выгляду.

Злучальныя галосныя ў складаных словах у эсперанта выкарыстоўваюцца пераважна для мілагучнасці.

30. Прынцып дастатковасці і неабходнасці

Правілы словаўтварэння і словаскладання ў эсперанта даволі простыя: *timi* — баяцца, *timeta* — баязлівы, *timetulo* — баязлівец. Новыя словы ўтвораны па правілах і памылкі тут не павінна быць. Аднак давайце больш уважліва прыгледзімся да новых утвораных намі слоў. У слове *timeta* суфікс *-et-* выконвае сваю лексічную нагрузку. А вось у слове *timetulo* лексічная нагрузка пераходзіць на суфікс *-ul-*, а неабходнасць суфікса *-et-* губляецца. І хоць словаўтварэнне *timetulo* з'яўляецца і лексічна і граматычна правільным і памылкі тут няма, аднак слова *timulo* карацейшае, а значэнне ў абодвух слоў адно: *баязлівец*. Гэта значыць, што неабходнасці ў суфіксе *-et-* няма, а дастаткова толькі суфікса *-ul-*. Вось так і праяўляецца адзін з асноўных прынцыпаў эсперанта: прынцып неабходнасці і дастатковасці. Ён і характарызуе ўжывальнасць тых ці іншых слоўных форм. Асабліва гэта датычыць такіх суфіксаў, як *-ad-*, *-aj-*, *-es-*. Вельмі часта неабходнасць ужывання таго ці іншага суфікса нам падказвае сам змест: *La bono kaj la belo ĉiam altiras nin.* — Дабрыня і прыгажосць заўсёды прыцягваюць нас. *Mian atenton altiris ŝia beleco.* — Маю ўвагу прыцягнула яе прыгажосць. *Post longa laborado oni devas ripozi.* — Пасля доўгай працы трэба адначыць. *Post laboro mi revenas hejmen*

per autobus.— Пасля працы я вяртаюся дамоў аўтобусам. *Al mi plaĉas via kantado.*— Мне падабаецца ваша спяванне. *Mi volonte aŭskultus vian novan kanton.*— Я б ахвотна паслухаў вашу новую песню. *Bonvolu ripeti la rekantaĵon!* — Калі ласка, паўтарыце прыней. *Oni elektis sinjorinon Marta Fischer prezidanto* (замест: *prezidantino*) *de la esperantista klubo.*— Снадарыню Марту Фішэр абралі прэзідэнтам клуба эсперантыстаў.

Зыходзячы з прынцыпу дастатковасці і неабходнасці, трэба перасцерагчы пачаткоўцаў-эсперантыстаў ад абцяжарвання мовы складанымі формамі дзеяслова. Напрыклад, навошта гаварыць: *Mi estas leganta* (я чытаю), калі тое ж самае азначае простае і яснае словазлучэнне *mi legas*? Зусім іншая справа, калі гэтага патрабуюць акалічнасці ці стыль мовы аўтара: *mi ne povas tuj veni, mi estas min bananta* — я не магу зараз жа прыйсці, я купаюся (мыюся ў ваннай); падвойнае ўжыванне паказчыка цяперашняга часу *-a-* (у дапаможным дзеяслове *esti* і ў галоўным (сэнсавым) дзеяслове *bani* *sin* дае магчымасць падкрэсліць, што дзеянне праходзіць менавіта ў гэты самы час.

Такім чынам, мы бачым, што прыныцп дастатковасці і неабходнасці датычыцца не толькі словаўтварэння, але і складаных граматычных форм. Трэба заўсёды мець на ўвазе, што, чым прасцей будзе пабудаваны сказ, тым больш зразумелым ён будзе для суб'ядніка; асабліва гэта важна таму, што эсперанта для ўсіх людзей свету з'яўляецца мовай не роднай, а другой, дапаможнай у зносінах з людзьмі іншых нацыянальнасцей.

31. Некаторыя асаблівасці мовы эсперанта

Вы пазнаёміліся з усім, што павінен ведаць чалавек, які хоча свабодна гаварыць на мове эсперанта, у вобласці граматыкі. Але ў эсперанта, як і ў кожнай нацыянальнай мове, ёсць свае асаблівасці, якіх, скажам, няма ў беларускай мове, але якія ёсць у французскай ці наадварот. Таму неабходна аб некаторых з іх нагадаць тут.

Як і ў беларускай мове, ў эсперанта парадак слоў у сказе адвольны. Аднак трэба памятаць, што ад парадку слоў таксама залежыць зразумеласць, даходлівасць мовы ў цэлым. Таму неабходна аддаваць перавагу прамому парадку слоў у сказе — дзейнік, выказнік, іншыя члены

сказа: *Mi promenis kun iu ĉiutage.*— Я рабіў прагулку з кім-небудзь штодзень.

Не парашкаджае паразуменню людзей ужыванне бадай-што толькі акалічнасцей перад выказнікамі: *ĉiutage mi promenis kun iu* — штодзень я рабіў прагулку з кім-небудзь.

Выклікае парушэнне прамога парадку слоў у сказе і неабходнасць выдзяліць ці падкрэсліць тое ці іншае слова ў сказе або тую ці іншую думку ў сказаным.

Асаблівасцямі эсперанта, якія вызываюць пэўныя цяжкасці для беларусаў, з'яўляюцца:

1. Ужыванне артыкля *la* (гл. 8);

2. Абавязковае ўжыванне дзеяслова-звязкі *estas* (гл. 12);

3. Ужыванне вінавальнага склону ў некаторых выпадках, напрыклад, пасля дзеясловаў з адмоўем не: *ne bачыў кнігі* (у беларускай мове родны склон) — *mi ne vidis libron* (у эсперанта — вінавальны).

4. Ужыванне аднаго адмоўнага слова ў сказах тыпу: *ён не бачыў нікога* (у беларускай мове два адмоўных словы: не, нікога. На эсперанта: *li vidis neniu* або *li ne vidis iun ajn*;

5. Ужыванне прыназоўніка *da* замест *de* (гл. 19);

6. Ужыванне зваротнага *si* і ўсіх утворных форм ад яго;

7. Ужыванне загаднага ладу ў даданных сказах (гл. 12);

8. Ужыванне назоўнага склona замест творнага: *ён стаў настаўнікам* (творны склон) — *li iĝis instruisto* (назоўны склон); *ён працуе настаўнікам* (творны склон) — *li laboras kiel instruisto* (назоўны склон);

9. Немагчымасць ужывання множнага ліку, калі гаворка ідзе аб адным прадмеце: *уни pantalono* — адны штаны, *du pantalonoj* — двое штаноў; *уни tondilo* — адны нажніцы, *tri tondiloj* — трое нажніц;

10. Немагчымасць ужывання адзіночнага ліку, калі гаворка ідзе аб прадметах, якіх больш аднаго: *terpotoj* — бульба, *terpoto* — бульбіна;

11. Ужыванне множнага ліку пасля лічэбнікаў са словам «адзін»: *дваццаць адзін дзень* — *dudek uni tagoj*.

12. Наяўнасць дзеясловаў, якія ў беларускай мове бываюць пераходнымі, а ў эсперанта — непераходнымі і наадварот. Наяўнасць у эсперанта шэрагу нейтральных дзеясловаў, гэта значыць такіх дзеясловаў, якія могуць

быць адначасова і пераходнымі і непераходнымі: *helpri* *ti* ці *helpri al mi* — *дапамажы(це) мне!* (гл. 16).

Аднак гэтыя асаблівасці эсперанта не надаюць значных цяжкасцей для тых, хто распачаў вывучэнне мовы эсперанта. Яны абумоўлены перш за ўсё шматлікімі выключэннямі і няправільнасцямі, якія існуюць у нацыянальных мовах, напрыклад у беларускай мове: *ісці на завод*, *ісці ў бібліятэку*. Чаму мы ў першым выпадку ўжываем прыназоўнік *на*, а ў другім — *у*, ніхто не адкажа. У эсперанта ў такіх выпадках ужываецца адзіны сродак. Бо асноўныя правілы эсперанта — гэта логіка, прастата і аніякіх выключэнняў!

Р а з д з е л І І І

ВУЧЭБНЫЯ ПРАКТЫКАВАННІ І ТЭКСТЫ

А. ПРАКТЫКАВАННІ

1. *Пастаўце націскі ў наступных словах. Прачытайце словы, правільна ставячы націскі ў іх (вымайляючы з націскам перадапошні склад).*

Ĉampiono, ĉokolado, ĉeko, ĉeĉo, ĵaketo, ĵargono, ĵetono, ĵokeo, ŝalo, ŝakalo, ŝanco, ŝtormo, ĝendarmo, etaĝo, ĝirafo, inĝeniero, ĥalato, ĥaoso, ĥato (хата), ĥemio, ĥimero, ĥoro, horo, himno, horizonto, historio. Belorusio, Litovio, Latvio, Estonio, demonstracio, manifestacio, demokratio, partio, naĉjo, geograĉjo, geologio, adiaŭo, ĉirkauaĵo, ankaŭ, ankau, hierau, hodiaŭ.

2. *Прачытайце наступныя словазлучэнні. Сэнс іх павінен быць вам зразумелым.*

Soveta Belorusio. Oficiala dokumento. Burga respubliko. Teknika pasporto. Interesa literaturo. Komunista partio. Revolucia klaso. Politika broŝuro. Oficiala politiko. Internacia himno. Nacia kulturo. Kultura revolucio. Ateista propagando. Katolika religio. Religia atmosfero.

3. *Прачытайце словазлучэнні, якія стаяць у множным ліку. Звярніце ўвагу на канчаткі множнага ліку.*

Sovetaj respublikoj. Politikaj partioj. Interesaj broŝuroj. Internaciaj kongresoj. Belorusaj poetoj. Demokratiaj revolucioj. Novaj horizontoj. Dokumentaj filmoj.

4. *Прачытайце сказы і перакладзіце іх з дапамогай слоўніка, што пададзены ў канцы кнігі.*

Mi volas legi. Vi ankaŭ volas legi. Li volas kanti. Anatolo ankaŭ volas kanti. Ŝi legas. Nina ankaŭ legas. Ni skribas. Vi ankaŭ skribas. Ili parolas. Anatolo kaj Nina ankaŭ parolas. Sergeo kaj Nikolao ankaŭ parolas.

5. *Прачытайце і перакладзіце наступныя сказы. Звярніце ўвагу на пыталныя сказы.*

Kiu legas? Nikolao legas. Kiu volas legi? Anatolo volas legi. Ĉu vi volas legi? Jes, mi volas legi. Ĉu Vera volas kanti? Ne, Vera ne volas kanti, Vera volas legi. Kiu volas kanti? Nikolao kaj Nina volas kanti. Kiu volas paroli? Sergeo kaj Nataŝa volas paroli.

6. *Прачытайце і перакладзіце наступныя сказы. Звярніце ўвагу на ўжыванне вінавальнага склону.*

Viktoro volas lerni. Viktoro volas lerni Esperanton. Nikolao komencas lerni. Nikolao komencas lerni la internacian lingvon Esperanto. Anatolo komencas ankaŭ lerni. Anatolo komencas lerni la anglan lingvon kaj literaturon. Kiu volas lerni la internacian lingvon Esperanto? Sergeo kaj Nataŝa volas lerni la internacian lingvon Esperanto. Kiun volas vidi Anatolo? Anatolo volas vidi Nikolaon. Mi volas vidi Anatolon kaj Sergeon.

7. *Прачытайце і перакладзіце наступныя сказы. Запомніце асабовыя займеннікі.*

Mi legas interesan libron. Vi (ci) legas politikan broŝuron. Li legas literaturan revuon. Ŝi legas virinan magazinon. Infano ne krias, ĝi dormas. Ni legas ĵurnalon. Vi legas gazeton. Ili legas bultenon. Mi legas vian libron. Vi legas mian ĵurnalon. Ili legas nian revuon. Mi vidas vin. Vi vidas min. Viktoro vidas ŝin. Ni vidas ilin. Ili vidas nin. Oni diras, ke vi lernas la internacian lingvon Esperanto.

8. *Прачытайце і перакладзіце сказы. Звярніце ўвагу на ўжыванне прыназоўніка en і вінавальнага склону.*

Mi laboras en uzino. Vi laboras en fabriko. Li lernas en universitato. Ŝi laboras en biblioteko. Ni iras en bibliotekon. Vi iras en teatron. Ili iras en fabrikon. Nikolao bone parolas en Esperanto. Mi laboras en lundo, mardo, merkredo, ĵaŭdo kaj vendredo. Mi ripozas en sabato kaj dimanĉo.

9. *У ніжэй пададзеных сказах звярніце ўвагу на канчаток дзеясловаў прошлага часу.*

En lundo mi laboris en uzino. En mardo mi ankaŭ iris labori en uzinon. En merkredo mi vizitis bibliotekon. En ĵaŭdo mi vidis Nikolaon. En vendredo mi legis interesan libron, kiun mi prenis en biblioteko en merkredo. En sabato mi ripozis. En dimanĉo mi promenis en parko.

10. *Прачытайце і перакладзіце сказы. Звярніце ўвагу на канчаткі і ўжыванне прыслоўяў.*

Hieraŭ mi laboris kaj hodiaŭ mi ripozas. Mia hieraŭa laboro estis facila. Morgaŭ Anatolo veturas en Moskvon. Kiu volas veturi morgaŭ en Leningradon? Hodiaŭa ĵurnalo estas interesa. Morgaŭa ĵurnalo ankau devas esti interesa. Kiu laboris lunde kaj marde en uzino? Kiu vizitis merkrede kaj ĵaude bibliotekon? Kiun vizitis Nikolao sabate? Ni veturas tre rapide. Vi parolas tro laŭte. Ŝi estas bela. Ŝi aspektas bele. Nikolao estas bona knabo, ĉar li lernas bone. Bone estas ricevi bonan salajron.

11. *Прачытайце сказы і перакладзіце іх. Звярніце ўвагу, што ў беларускай мове дзеяслоў-звязка «быць» у цяперашнім часе выпадае, а ў прошлым не, чаго няма ў эсперанта.*

Li estis inĝeniero kaj laboris en uzino. Li estas inĝeniero kaj laboras en uzino. Anatolo estis studento kaj lernis en instituto. Anatolo estas studento kaj lernas en instituto. Viktoro estis bona amiko. Viktoro estas bona amiko. Tablo estis larĝa kaj longa. Tablo estas larĝa kaj longa. Mia amiko Viktoro estas interesa homo.

12. *Дзеясловы ў дужках пастайце ў прошлым і цяперашнім часе. Перакладзіце пары сказаў.*

Mi (esti) studento kaj mi (lerni) en universitato. Mi (aĉeti) novan libron kaj mi (esti) kontenta. Li (scii) rakonti historiojn kaj (esti) interese auskulti lin.

13. *Прачытайце і перакладзіце сказы. Звярніце ўвагу, што простая і складаная форма будучага часу ў беларускай мове на эсперанта перадаецца аднолькава.*

Kiam vi finos skribi? Mi jam baldaŭ finos skribi. Mi ankaŭ vizitos Nikolaon. Vespero estos varma hodiaŭ. Vespere mi auskultos radion. Matene mi iros en instituton. Nokte mi certe dormos. Vi estos kontenta, se vi vizitos Esperantoklubon vespere.

14. *Пастайце дзеясловы ў дужках у патрэбным часе. Перакладзіце сказы на беларускую мову і пераканайцеся, ці правільныя канчаткі вы паставілі ў дзеясловах.*

Hieraŭ mi (esti) en Bresto, hodiaŭ mi (esti) en Minsko kaj morgaŭ mi (esti) en Mogilevo verŝajne. Mi (voli) esti aktiva esperantisto. Hieraŭ vi (rakonti) tre interesan

historion. Morgaŭ Nikolao (reveni) el Moskvo. Mi (esti) tre feliĉa nun vidi Nikolaon.

15. *Прачытайце і перакладзіце сказы. Запомніце колькасныя лічэбнікі (1—10).*

Mi havas UNU libron. Vi vidas DU kajerojn. Li aĉetas TRI ĵurnalojn. Ŝi prenas KVAR kraĵonojn. Ni prenas KVIN revuojn. Ili donas SES gazetojn. Ili havas SEP magazinojn. Viktoro prenas OK bultenojn. Nikolao havas NAŬ amikojn. Ili laboras jam DEK tagojn. (Unu, du, tri, kvar, kvin, ses, sep, ok, nau, dek).

16. *Прачытайце і перакладзіце сказы. Звярніце ўвагу на ўжыванне артыкля.*

Jen estas tablo. La tablo estals nigra. Jen estas tri seĝoj. La seĝoj estas flavaj. Jen estas du foteloj. La foteloj estas verdaj. Jen estas kvar muroj. La muroj estas blankaj. Jen estas plafono kaj jen estas planko. La plafono estas blanka kaj la planko estas bruna. Jen estas robo. La robo estas blua. La suno brilas en la ĉielo. En la ĉielo lumas la pala luno. Nikolao laboras en Minsko, en la traktora uzino.

17. *Прачытайце і перакладзіце сказы. Звярніце ўвагу на лічэбнікі.*

Ni vivas en la jaro mil naŭcent naŭdek unua. La biblioteko ricevis tricent novajn librojn. Se vi volas bone paroli en Esperanto, vi devas scii almenaŭ mil kvincent radikojn. Mi gastis en Moskvo dek unu tagojn. La jaro konsistas el dek du monatoj aŭ el kvindek du semajnoj aŭ el tricent sesdek kvin tagoj. Trioble tri estas nau. Tri plus (kaj) tri estos ses.

18. *Прачытайце і перакладзіце сказы. Звярніце ўвагу на ўжыванне прыназоўніка да.*

Mi havas multe da libroj. Li aĉetis kilogramon da pano. Vi trinkas tro multe da akvo. Ni lernis tutan paĝon da novaj vortoj. Viktoro volas tason da kafo. Kiom da mono vi havas. Mi aĉetis dekon da ovojn. Nikolao ricevis amason da leteroj.

19. *Прачытайце і перакладзіце сказы, звярніце ўвагу на ўжыванне прыназоўнікаў де, да.*

Mi legas la libron de Viktoro kaj jam mi tralegis dudekon da paĝoj. Nikolao kolektas kantotekstojn en Esperanto kaj li jam havas tutan centon da kantoj. Nikolao ofte aĉetas

ankaŭ librojn de Esperanto-verkistoj kaj li jam havas tutan stokon da Esperanto-libroj. Viktoro revenis de sia amiko el Parizo kaj montris al ni multe da poŝtkartoj pri Francio. Amason da impresoj li kunportis el la vojaĝo. Kiom da novaj libroj de la belorusaj poetoj oni povas aĉeti en la libromagazenoj!

20. *Прачытайце і перакладзіце сказы. Асаблівую ўвагу звярніце на ўжыванне і пераклад займеннікаў.*

Jen kuŝas mia unua Esperanto-libro. Viktoro estas mia amiko. Mia granda deziro estas bone paroli en Esperanto. Ilia unua koncerto estis tre sukcesa. Mi vidis ilin en la kulturpalaco. Hodiaŭ mi renkontis en la urbo mian amikon Viktoro kaj mian amikinson Vera. Lia tablo estas ĉiam en ordo. Vi povas vidi lin en biblioteko. Jen estas la libro de mia amiko. Ĉu vi ricevis la leteron de mi? Ĉu vi donos la libron al mi? Mi vidis vin hieraŭ. Vi estis hieraŭ en bona normo. Mi volas doni la libron al vi. Mi volas preni la revuon de vi. Ili estas gajaj. Al ili estas bone. Ni akceptis la donacon de ili. Mi montris ilian donacon al la patro. Morgaŭ mi ilin renkontos. Al mi estas interese, ĉu venos iliaj amikoj.

21. *Перакладзіце сказы. Звярніце ўвагу, што прыназоўнік ал не зайсьёды перакладаецца.*

Mi iras al mia amiko Nikolao. Mi volas rakonti al vi novan historion. Anatolo kaj lia amiko veturas al Viktoro. Nikolao aĉetis al mi interesan libron. Vi povas veturi al ili per autobuso numero tri. Al ili estas tre interese aŭskulti radion en Esperanto.

22. *Перакладзіце сказы. Вызначце, у якіх выпадках у эсперанта выкарыстоўваецца загадны лад дзеясловаў, а ў беларускай мове — не. Звярніце ўвагу на адпаведнік у эсперанта беларускаму словазлучэнню «няхай живе».*

Anatolo, lernu novajn vortojn! Amikoj, aŭskultu interesan historion! Nikolao, ne babilu multe! Anatolo kaj Viktoro, venu al mi morgaŭ! Ni komencu nian lecionon! Ili rakontu, kion interesan ili vidis en Francio! Li traduku novan tekston! Oni lernu kaj kantu novan kanton! Mikaelo, mi venu al vi morgaŭ, se vi ne estas kontraŭ. Mi ne havas novan tekston, vi petu ĝin ĉe Viktoro! Mi volas, ke vi venu al mi morgaŭ. Nikolao deziras, ke vi nepre vizitu lin. Sergeo petis, ke mi rakontu al li novan anekdoton. Mi diris, ke li nepre aĉetu tiun ĉi libron al mi ankaŭ. Nikolaj Petroviĉ ordonis, ke ni nepre

traduku la tekston. Oni esprimis deziron, ke mi veturu al Esperanto-kongreso. Mi donis al vi la revuon, por ke vi legu novan rakonton en ĝi. Ĉu vi deziras, ke mi legu kaj traduku la tekston? Vivu paco en la tuta mondo! Vivu amikeco inter la popoloj! Vivu Esperanto, la lingvo de paco kaj amikeco! Legu la tekston! Bonvolu legi la tekston! Rakontu ankoraŭ unu interesan historion! Bonvolu rakonti ankoraŭ unu interesan historion! Aĉetu por mi iun interesan libron! Bonvolu aĉeti por mi iun interesan libron!

23. *Перакладзіце сказы з дзеясловамі ўмоўнага ладу.*

Mi dezirus al vi rakonti unu interesan historion. Kiel mi dezirus nun esti hejme! Se vi volus min vidi, vi nepre venus al mi hejmen. Se mi havus vian adreson, mi nepre skribus al vi la leteron el Londono. Mi volonte tralegus ĉi tiun libron, se vi al mi ĝin pruntedonos. Mi volus ekvidi lian vizaĝon hodiaŭ!

24. *Перакладзіце сказы, звярніце ўвагу на займеннікі і іх пераклад.*

Nikolao renkontis min kaj mian amikon. Mi renkontis Nikolaon kaj lian amikon. Mi nepre invitos vin kaj vian najbaron al mi hejmen. Viktoro demandis ŝin kaj ŝiajn amikojn pri iliaj aferoj. Venu kaj auskultu nin en nia festa koncerto en nian kulturpalacon! Mi nepre devas vidi ilin kaj iliajn amikojn en iliaj hejmoj.

25. *Перакладаючы сказы, звярніце ўвагу на тое, як уплываюць суфіксы на змяненне значэння слоў.*

Nikolao sidas. Anatolo staras. Nikolao sidigas lin apud si. Anatolo sidigas tre nevolonte.— La mantelo de Andreo ne estas tute pura. Andreo purigas sian mantelon. Sed la mantelo purigas tre malbone.— La patrino trovis por sia filino bonan edzon kaj volas edzinigi ŝin, sed la filino ne volas edzinigi al ĉi tiu viro, ĉar ŝi tute ne amas lin.— Kiam rugigas la virino? Tiam, kiam ŝi hontas! Kaj kiam hontas la viro? Tiam, kiam li rugigas! Sed rugigi la viron ne estas simple entute!

26. *Выпішыце сказы з простымі дзеясловамі асобна і з займеннікавымі дзеясловамі асобна. Перакладаючы сказы, вызначце розніцу ў перакладзе першай і другой групы дзеясловаў.*

Mi razas min matene, vi razas vin tage, sed li, Anatolo, razas sin vespere. Mi razas vin kun la granda plezuro. Vi razu lin nepre, ĉar li ne povas razi sin memstare. Li, Anatolo, razu lin, Nikolaon, hodiaŭ kaj mi razos lin morgaŭ. Ni razas nin ĉiutage, sed vi razas vin nur ĉiun duan tagon, sed ili razas sin entute unufoje dum semajno. Ni razu vin aŭ vi preferas fari tion memstare? Vi razu min laŭvice! Ili razu vin ĉiutage!

27. *Прачытайце сказы і звярніце ўвагу на пераклад прыметнікаў і прыслоўяў у вышэйшай і найвышэйшай ступені параўнання.*

Kiu el viaj amikoj estas pli diligenta, Andreo aŭ Nikolao? Nikolao estas pli diligenta ol Andreo.— Kiu estas pli kapabla, Viktoro aŭ Anatolo? Anatolo estas pli kapabla.— Kiu el vi estas la plej kuraĝa? Certe, Ivano estas la plej kuraĝa el ni.— Kiu el ili estas la plej bela? Sendube, Nina estas la plej bela el ili.— La plej interesan verkon mi ankaŭ ne tralegis.— Ĉu vi scias, kiu saltis la plej alten en la mondo? — Zina bone parolas en Esperanto, ŝia amikino Vera parolas tamen pli bone en Esperanto, sed la plej bone parolas en Esperanto certe Nataŝa.— Bonega amiko, ĉu li vere estas la plej bona?!

28. *Прагледзейшы таблицу займеннікаў і прыслоўяў (гл. 11), перакладзіце наступныя сказы.*

Kien ni iros promeni? — Mi ne scias kien. Tien aŭ ĉi tien. Ien ajn.— Kiu volas legi? Ĉu neniu? Iu tamen devas legi! — Kie li estas? Mi vidas lin nenie! Kaj ĉie estas malordo! Eble li iris tien... mi ne scias kien. Eble tien ĉi, kiu al mi diros? Tamen ie li devas esti! Mi devas lin serĉi ĉie, mi devas lin trovi ie ajn! — Ĉu ĉi tio estas granda plezuro: ĉion aŭdi, ĉion vidi, ĉion scii? — Kiomas? Kiomas? Kiomfoje vi kiomasdiros? Necesas diri klare: Kioma horo estas? — Tamen «Kiomas?» estas pli mallonge kaj pli simple, ĉu vi tion ne komprenas? — Kiu ŝtelis mian monujon? Dio scias kiu! Eble tiu ĉi knabo? Aŭ tiu knabino? Tamen iu ŝtelis ĝin kaj ĉiun oni povas suspekti! Ho! Neniu povas helpi min!

29. *Перакладзіце сказы. Звярніце ўвагу на пераклад дзеепрыметнікаў.*

La leganta ĵurnalon junulo atendis iun. La staranta apude viro altiris mian atenton. La kuŝanta en lito malsanulo mallaute ĝemis. Mi rimarkis alproksimiĝantan homon. La

enirinta ĵus homo sin nomis, li estis esperantisto el Vitebsk. La venonta gaste al ni homo estas bone al vi konata. La bone konataj vortoj estas facile rekoneblaj en la teksto. La konitan iam lingvon estas facile reekmemori. La aplikotaj tekstoj estas tre facilaj.

30. *Параўнайце сказы, у якіх адзін і той жа час дзеяння перадаецца рознымі граматычнымі і лексічнымі сродкамі.*

1. Kiam mi venas al vi, vi ĉiam estas leganta ion.— Kiam mi venas al vi, tiutempe vi ĉiam legas ion. 2. Kiam mi venas al vi, vi ĉiam estas leginta ion.— Kiam mi venas al vi, okazas, ke vi ĉiam jam ion tralegis. 3. Kiam mi venas al vi, vi ĉiam estas legonta ion.— Kiam mi venas al vi, vi ĉiam nur preparas vin legi ion. 4. Kiam mi eniris en la ĉambron de Viktoro, li estis dormanta.— Kiam mi eniris en la ĉambron de Viktoro, li tiutempe dormis. 5. Kiam mi eniris en la ĉambron de Viktoro, li estis dorminta.— Kiam mi eniris en la ĉambro de Viktoro, li jam findormis. (...li jam ĉesis dormi. ...li jam vekigis.) 6. Kiam mi eniris en la ĉambron de Viktoro, li jam estis dormonta.— Kiam mi eniris en la ĉambron de Viktoro, li jam preparadis sin dormi (...estis en lito. ...volis dormi. ...estis preta dormi.) 7. Kiam vi venos al mi, mi estos tradukanta la tekston.— Kiam vi venos al mi, mi tradukados en tiu momento la tekston. 8. Kiam vi venos al mi, mi estos tradukinta la tekston.— Kiam vi venos al mi, mi tradukos jam la tekston. 9. Kiam vi venos al mi, mi estos tradukonta la tekston.— Kiam vi venos al mi, mi nur praparas min traduki la tekston (en tiu momento mi nur eksidiĝos ĉe la tablo traduki la tekston). 10. Se vi venus al mi, ni kune estos tradukantaj la tekston.— Se vi venus al mi, ni kune tradukados (eble eĉ ne tutan) tekston. 11. Se vi venus al mi, ni kune estos tradukintaj la tekston.— Se vi venus al mi, ni kune tradukus la tekston, ĉar sen vi mi eble ne sukcesos tion fari.

31. *Параўнайце канструкцыі сказаў. Перакладзіце сказы на беларускую мову.*

1. Ĉi tie oni konstruas novan kulturpalacon.— Ĉi tie estas konstruata nova kulturpalaco. 2. Mi tralegis jam ĉi tiun libron.— Ĉi tiu libro estas jam tralegita de mi. 3. Ni preparos novan koncerton dum unu monato.— Nova koncerto estos preparita dum unu monato. 4. Ni preparados nian koncerton tre zorgeme.— Nia koncerto estos preparata

tre zorgeme. 5. Ni preparos nian novan koncerton nur post la reveno de nia gvidistino.— Nia nova koncerto estos preparota nur post la reveno de nia gvidistino. 6. Oni eldonis mian libron ĉi-jare.— Mia libro estas eldonita ĉi-jare. 7. Oni eldonos baldau novan revuon en Esperanto.— Baldau estos eldonita nova revuo en Esperanto. 8. Sergeo diris, ke li skribis la leteron antaŭ du monatoj.— Sergeo diris, ke la letero estas skribita antaŭ du monatoj.

Б. ВУЧЭБНЫЯ ТЭКСТЫ

1. Mi lernas Esperanton

Mi estas Viktoro Ivanoviĉ Volski. Viktoro estas mia vokonomo (antaŭnomo), Ivanoviĉ estas mia patronomo kaj Volski estas mia familia nomo (familinomo). Mi lernas Esperanton. Mi lernas la internacian lingvon en la rondeto, kiun organizis esperantista klubo ĉe la urba kulturpalaco.

Nun mi staras apud la kulturpalaco kaj atendas mian amikon Nikolao. Li venis kun sia amikino Vera. Mi salutas mian amikon Nikolao kaj lian amikinon Vera. Kaj ni kune iras en la kulturpalacon. Hodiaŭ estas nia dua leciono.

Kaj jen ni sidas ĉe la tabloj en la granda ĉambro kaj atendas. En la ĉambron eniras Sergej Petroviĉ.

— Bonan vesperon! — li diras.

— Bonan vesperon! — ni respondas.

Sergej Petroviĉ komencas la lecionon. Li instruas al ni Esperanton. Li eksplikas la gramatikajn regulojn kaj skribas novajn vortojn sur la tabulo. Ni kopias la novajn vortojn en niajn kajerojn. Poste ni faras ekzercojn. Ni prenas ekzemple la substantivon «amiko», ŝanĝas en ĝi la finan literon «o» je «A.» kaj ricevas la adjektivon «amika». Au ni prenas la verbon «kanti», ŝanĝas en ĝi la finan literon «i» je «o» kaj ricevas la substantivon «kanto». Se ni prenos la substantivon «vespero» kaj ŝanĝos en ĝi la finan literon «o» je «e», ni ricevos adverbos «vespere». Por formi novajn vortojn ni uzas ankaŭ prefiksojn kaj sufiksojn. Ni prenas la vorton «granda» kaj prefikson «mal-» kaj formas la novan vorton «malgranda». Au ni prenas la vorton «studento» kaj la sufikson «-in-» kaj formas la novan vorton «studentino». Poste ni prenas la vorton «lerni» kaj la vorton «ĉambro» kaj kunmetas el ili la novan vorton «lernoĉambro». En la fino de la leciono ni legas la tekston kaj tradukas ĝin.

Sergej Petroviĉ proponas al ni respondi liajn demandojn:

— Ĉu vi volonte lernas Esperanton?

— Ĉu vi diligente lernas Esperanton?

— Ĉu Esperanto estas facila lingvo?

Kaj ni respondas al Sergej Retroviĉ:

— Esperanto estas tre facila kaj bela lingvo, sed dum la lecionoj ne estas facile. Dum la lecionoj estas eĉ tre malfacile. Estas necese memorfiksi multajn novajn vortojn kaj gramatikajn regulojn. Tamen ni diligente lernos, ĉar ni volas baldau bone paroli en Esperanto.

2. La jaro

Ĉiu jaro konsistas el dekdu monatoj. Ĉiu monato havas sian propran nomon. La nomoj de la monatoj estas: januaro, februaro, marto, aprilo, majo, junio, julio, aŭgusto, septembro, oktobro, novembro, decembro. La monatoj januaro, marto, majo, julio, aŭgusto, oktobro kaj decembro havas po tridek unu tagoj. La monatoj aprilo, junio, septembro kaj novembro havas po tridek tagoj. Kaj la februaro estas la plej mallonga monato de la jaro: ĝi kutime havas po dudek ok tagoj. Sed en superjaro ĝi estas je unu tago pli longa kaj havas dudek naŭ tagojn.

Krome, ĉiu jaro konsistas el kvindek du semajnoj, kaj ĉiu semajno konsistas el sep tagoj. Ĉiu tago havas ankaŭ sian propran nomon. La nomoj de la semajnotagoj estas: lundo, mardo, merkredo, ĵaŭdo, vendredo, sabato kaj dimanĉo. Kutime lundo, mardo, merkredo, ĵaŭdo kaj vendredo estas labortagoj, sed sabato kaj dimanĉo estas kutime ripoztagoj.

3. La tagnokto (diurno)

Mateno, tago, vespero kaj nokto formas la tagnokton (diurnon). Oni dividas la tagnokton, kiun oni kromnomas diurno, je dudek kvar horoj, ĉiun horon — je sesdek minutoj kaj ĉiun minuton — je sesdek sekundoj. Je la dekdua horo nokte estas meznokto aŭ noktomezo. Je la dekdua horo tage estas tagmezo aŭ meztago.

Por scii la precizan tempon ĉiu el ni havas la propran horloĝon. Ekzistas diversaj specoj de horloĝoj: brakhorloĝoj, poŝhorloĝoj, vekhorloĝoj, murhorloĝoj ktp (kaj tiel plu).

Tiu, kiu ne havas propran horloĝon, kutime devas demandi aliajn:

— Kioma horo estas? aŭ tute simple: kiomas?

Kaj oni respondas al li aŭ al ŝi:

— Estas precize la dua.

— Estas la dua kaj duono.

— Estas kvarono antaŭ la tria.

— Estas kvarono post la tria.

— Estas dudek minutoj antaŭ la kvara.

— Estas dudek kvin minutoj post la kvara.

— Estas la kvina kaj tridek kvin minutoj.

Okazas ankaŭ, ke oni forgesas, kiu dato aŭ tago estas hodiaŭ. Tiam oni demandas:

— Kiun daton ni havas hodiaŭ? Aŭ: kiu dato estas hodiaŭ?

Kaj oni respondas:

— Hodiaŭ ni havas la dekkan de septembro.

Kiam oni demandas:

— Kiu tago estas hodiaŭ, ĉu estas mardo hodiaŭ?

Oni respondas:

— Jes, hodiaŭ estas mardo.

— Ne, hodiaŭ estas merkredo.

4. Ni korespondas en Esperanto

Hodiaŭ mi estas tre ĝoja. Mi estas ricevinta la leteron el Bulgario. Nekonata al mi bulgara amikino estis skribinta al mi. Jen estas ŝia letero:

Sofio, la 5-an de septembro.

Kara belorusa amiko!

Vi ne konas min kaj scias pri mi nenion. Ankaŭ mi scias pri vi preskaŭ nenion. Simple mi trovis vian adreson en la revuo «Bulgara esperantisto», en la rubriko «Korespondi deziras» kaj decidis skribi al vi.

Mi dezirus korespondi kun vi kaj esperas, ke nia korespondado estos interesa por ni ambau kaj ke ĝi daŭros longe.

Kara amiko! Bonvolu skribi al mi, pri kio vi interesigas kaj kion vi kolektas. Mi mem interesigas pri moderna muziko. Mi ankaŭ ŝatas kanti modernajn kaj malnovajn popolajn kantojn. Ankaŭ multaj vialandaj kantoj estas bone konataj al mi.

Bonvolu respondi baldaŭ.

Via nova bulgara amikino Nonka.

Mi sidig^{as} apud la tablo kaj estas skribonta la respon-
don. Mi prenas puran folieton da papero kaj komencas
pensi: kion mi skribu al Nonka? Nu bone; mia unua letero
al Nonka ne estu longa. Kaj mi komencas skribi:

Minsk, la 2-an de oktobro.

Kara bulgara amikino Nonka!

Mi kore dankas vin pro via letero el la 5-a de septembro,
kiun mi ĵus estas ricevinta. Nun mi estas sidanta ĉe la tablo
kaj respondanta al vi.

Via letero vere ĝojigis min. Mi volonte korespondos
kun vi. Mi ankaŭ volonte korespondus kun geesperantistoj
el aliaj landoj, sed dume mi ne havas adresojn.

Vi demandas min, pri kio mi interesig^{as} kaj kion mi
kolektas. Jes, mi ankaŭ korespondas pri moderna muziko.
Kaj ankaŭ pri sporto. Mi ankaŭ ŝatas belorusajn popolajn
kantojn. Ankoraŭ mi interesig^{as} pri Esperanto-movado en
diversaj landoj, pri Esperanto-literaturo kaj pri historio
de Esperanto. Mi kolektas malnovajn Esperanto-revuojn,
magazinojn, bultenojn, gazetojn kaj ĵurnalojn. Malgraŭ mi
ankoraŭ estas komencanto, mi jam havas tutan stokon da
diversaj periodaĵoj en Esperanto au pri Esperanto.

Atendante vian baldauan respondon, mi kore deziras al
vi ĉion la plej bonan.

Sincere kaj amike Viktoro.

5. Esperanta festotago

En la jaro 1927 Julio Baghy (legu: badj'), hungara espe-
rantista poeto kaj klasikulo, proponis, ke en la naskiĝtago
de Ludoviko Zamenhof, la 15-an de decembro, ĉiujare
estu festata la tago de Esperanto-libro. La Universala
Kongreso de Esperanto, okazinta la saman jaron en Danzig,
unuanime aprobis la proponon de Julio Baghy. Kaj jam en
la jaro 1927 estis aranĝitaj multaj librofestoj en esperan-
tistaj kluboj en la plej diversaj lokoj de la tuta mondo.
Post tiam pasis jardekoj, sed kiel antaue esperantistaj
kluboj, restante fidelaj al siaj tradicioj, ĉiujare aranĝas
en la unua duono de decembro imponajn festojn de Espe-
ranto-movado.

Ankaŭ ĉi-jare en nia esperantista klubo estas preparata solena vespero. Unu kamarado preparas prelegon pri atingoj de Esperanto-movado dum lastaj jaroj, alia kamarado preparas raporton pri la agado de nia esperantista klubo dum la lasta jaro. Kaj ĉiuj ni kune preparas la amatoran artan programon por la solena vespero. Ekzemple, Nikolao preparas sin elpaŝi kun deklamado de fabloj kaj poemoj. Mia amiko Sergeo preparas sin danci iun eksterlandan dancon. Lia amikino Nina preparas sin kanti belorusajn popolajn kantojn, tradukitajn en Esperanton.

Dum la vespero ĉeestos ankaŭ neesperantista publiko kaj tial ni preparas nin serioze kaj fundamente.

6. La jarsezonoj

La printempo. Ĉiu jaro havas 4 jarsezonojn. La jarsezonoj nomiĝas: printempo, somero, autuno kaj vintro.

La plej bela sezono de la jaro estas certe la printempo. En poezio por nomi ĝin ekzistas eĉ aparta pli belsona vorto: primavero.

Printempe la naturo vekigās post la vintro. En marto kaj aprilo la neĝo degelas. Kaj poste aperas la nova herbo kaj la unuaj printempaj floroj — galantoj. Sur la arboj kaj arbustoj aperas la unuaj verdaj folietoj. En la ĉielo brilas la suno.

Printempe birdoj revenas el sudaj landoj kaj la arbaro pleniĝas per iliaj triloj. La vetero plivarmiĝas de tago al tago.

En majo okazas la unua fulmotondro. Komence la ĉielo kovriĝas per pezaj obskuraj nuboj, poste fulmas kaj tondras kaj fine komencas plui.

Printempe vilaĝanoj havas multe da laboro en kampoj kaj ĝardenoj. Ili semas cerealojn kaj plantas legomojn. En kamparo tage kaj nokte laboras traktoroj.

La somero. Post la printempo venas la somero kun seka vetero kaj varmego. Sed tamen ankaŭ somere de tempo al tempo pluvus. Fulmotondro ofte antaŭas la someran pluvon. Sed ankaŭ povas okazi, ke post la fulmotondro ne pluvus, sed hajlas. Kaj la hajlo somere estas la plej maldezirata de vilaĝanoj fenomeno de la naturo.

La urbanoj ŝatas ripozi somere ekster la urbo, ĉe la bordo de rivero aŭ de maro, kie ili metas siajn tendojn. Multaj urbanoj ŝatas ripozi dum sia forpermeso ie ajn en la sudo de nia lando.

Sed la vilaĝanoj neniam havas dum somero forpermeson, ĉar ili somere havas plenplenajn manojn da laboro en kampoj kaj en propraj legomĝardenoj.

En julio kaj aŭgusto lernejoj kaj studentoj havas somerajn feriojn. Multaj lernantoj dum someraj ferioj havas eblecon ripozi en pionirtendaroj. Aliaj helpas al siaj gepatroj en kampoj kaj legomĝardenoj, se temas pri vilaĝaj lernantoj, kaj urbaj lernantoj pasigas siajn somerajn feriojn diversmaniere. Unuj restas hejme, aliaj frekventas urbajn pionirtendarojn ĉe la lernejoj, kie ili lernas, la triaj veturas al siaj geavoj en vilaĝojn, la kvaraj ripozas en la vilaĝdomoj de siaj gepatroj.

Studentoj pasigas siajn somerajn feriojn ankaŭ diversmaniere: unuj preferas turismajn ekskursojn tra la lando, aliaj preferas labori en studentaj laborbrigadoj, la triaj serĉas por la ferioj ian laboron por perlabori por siaj bezonoj ian sumonda mono.

La aŭtuno. La 1-an de septembro la lernantoj komencas lerni en siaj lernejoj kaj la studentoj komencas studi en siaj universitatoj, institutoj, teknikumoj, profesiaj lernejoj ktp (kaj tiel plu). La 1-an de septembro, tiu dato kvazau oficiale substrekas: hodiaŭ komenciĝis aŭtuno!

En aŭtuno la tagoj iĝas pli mallongaj kaj la noktoj pli longaj. Sed kamparanoj havas ankoraŭ pli da laboro en kampoj kaj en iliaj legomĝardenoj ol printempe kaj somere. Ja kiu bone rikoltas aŭtune, tiu bone manĝas vintre. Rikolti iĝas tamen pli kaj pli malfacile, ĉar komenciĝas tedaj aŭtunaj pluvoj, kiuj malhelpas pli diligente rikolti. Vilaĝanoj laboras streĉe, sed al ili tamen necesas helpi. Kaj oni helpas al ili. Lernantoj kaj studentoj, ofte eĉ laboristoj el urbaj fabrikoj kaj uzinoj.

Aŭtune arbaro tute ŝanĝas sian aspekton. Ĝin oni ne plu povas rekonii. Ĝi staras mirinde diverskolora, belega en sia strange malvarma kaj malgaja aŭtuna beleco sen birdaj kantoj, kiuj rapidas forflugi suden.

Malgajan aspekton havas ankaŭ herbejoj. Ili ne plu ĝojigas vin per belaj floroj. Eĉ herbo iel sekigiĝas kaj flavigiĝas.

Kaj en novembro venas unuaj frostotagoj.

La vintro. Kaj jen venas vintro, por unuj dezirata kaj jam delonge atendata, por aliaj — atendata, sed entute ne dezirata. Sed la plej ofte ĝi venas tute neatendite, kiam la blanka neĝokovrilo kaŝas de ni la teron subite dum iu nokto.

Dum vintro ofte frostas, kaj ni ja estas al kutimigitaj al tio, sed ni preferas pli la tagojn, kiam neĝas kaj la frosto ne estas tiom forta.

Vintre arbaro staras ia mistera kaj enigma, iel timige bruas kvazaŭ ĝi estas malkontenta pro blankneĝa ornamo.

Vintre estas la plej bela festo: la Nova Jaro. Tiun feston preterlasas neniu. Ĝi estas komuna por ĉiuj: kaj por katolikoj, kaj por ortodoksoj, kaj por protestantoj, kaj por sendiuloj kaj ateistoj. Ĉiuj ĝojas al tiu festo, junaj kaj maljunaj, infanoj kaj plenkreskuloj, viroj kaj virinoj. En hejmoj oni aranĝas novjaran aŭ kristnaskan arbon, en Belorusio tio estas abieto. En urboj sur placoj oni starigas kaj ornamas grandajn abiojn. Ili altiras atenton plej unue per siaj diverskoloraj elektraĵoj lampetoj.

Dum vintro la gelernantoj havas vintrajn feriojn. Dum tagoj ili povas libere kaj senzorge glitumi kaj skii aŭ veturi per sledoj. Certe preskaŭ ĉiu familio, en kiu estas infanoj, havas proprajn glitveturilojn.

Sed kiom ajn oni ŝatus la vintron, al marto ĝi jam tedas al ni kaj ni senpacience komencas atendi printempon.

7. La familio

Mi nomiĝas Viktoro Ivanoviĉ Volski. Mia patrolando estas Belorusio. Mi loĝas en Minsk, ĉefurbo de mia patrujo.

Mia familio ne estas granda. Ĝi konsistas el kvar personoj: mi, mia edzino kaj du niaj infanoj.

Mi estas 35-jara viro. Mi laboras en uzino kiel simpla laboristo. Mi perlaboras bonan salajron kaj estas kontenta el mia laboro.

Mia adzino Vera estas 29-jara virino. Ŝi laboras en mezlernejo, Ŝi estas instruistino. Ŝi instruas la matematikon kaj fizikon.

Niaj infanoj ankoraŭ estas malgrandaj. Mia filo Nikolao estas 9-jara knabo kaj lernas nun en lernejo. Nia filino Nataŝa estas 5-jara knabino kaj ankoraŭ ne lernas. Ŝi frekventas infanĝardenon. Mi kaj mia edzino Vera, ni tre amas niajn gefilojn, kiuj estas tre ĉarmaj kaj tre saĝaj geknaboj.

Miaj gepatroj kaj tiuj de mia edzino loĝas aparte de ni, sed ili de tempo al tempo vizitas nin. Ili ĉiam kunportas por siaj genepoj donacetojn kaj nature niaj gefiloj ĉiam estas ĝojaj al la alveno de siaj geavoj.

8. Miaj gepatroj

Miaj gepatroj loĝas ankaŭ en Minsk, tamen aparte de mia familio. Ni ofte vizitas ilin en ilia hejmo dum festoj aŭ simple dum libertagoj — sabate aŭ dimanĉe.

Mia patro estas 62-jara viro. Li estas pensiulo. Sed li ne volas resti hejme sen laboro. Sekve li daurigas labori. Li laboras kiel gardisto en unu entrepreno.

Mia patrino estas 57-jara virino. Ŝi ankaŭ estas pensiulino. Ŝi mastrumas hejme kaj zorgas pri la familio kaj hejmo. Ŝi diras, ke ŝi havas sufiĉe da laboro hejme.

Miaj gepatroj loĝas kun mia malpliĝa fratino. Mia fratino Nina estas 5 jarojn malpliĝa ol mi. Ŝi loĝas en aparta ĉambro kun sia edzo kaj bebo, malgranda knabineto Angĉela kaj nia Nataŝa estas ŝia kuzino. Angĉela komencas jam iomete paroli kaj niaj infanoj ŝatas ludi kun ŝi. Nataŝa lulas ŝin en la lulilo kaj kantas al ŝi siajn lulkantojn. Kaj Nikolao preferas rakonti al ŝi fabelojn.

9. Miaj bopatroj

Miaj bopatroj, t. e. (tio estas) la gepatroj de mia edzino, loĝas en vilaĝo, ne tre malproksime de Minsk. Ili ankoraŭ ambau laboras en kolĥozo. Do la mastrumadon hejme prizorgas la avino de mia edzino, t. e. la praavino de miaj infanoj. Ni ofte vizitas ilian vilaĝon, precipe printempe, somere kaj aŭtune.

Por niaj infanoj en vilaĝo estas ĉiam interese kaj ili tre ŝatas tien veturi. Tial ili ofte tendas al ni per demandoj:

— Paĉjo, kiam ni denove vizitos niajn geavojn en vilaĝo?

— Panjo, kiam ni denove veturos en vilaĝon?

La vilaĝo, kie loĝas miaj bopatroj, troviĝas en tre bela loko: apud la vilaĝo estas negranda rivereto en pitoreska arbaro, kien niaj gefiloj ŝatas promeni. Al ili ankaŭ tre plaĉas naĝi en la rivereto dum varmegaj someraj tagoj.

Tre interesaj por niaj gefiloj ŝajnas ankaŭ la vilaĝaj vesperoj. En la haton de miaj bopatroj venas genajbaroj. Oni komencas babili, ŝerci kaj kanti malnovajn belorusajn popolajn kantojn, kiujn niaj gefiloj Niĉjo kaj Nanjo ne povas ekaŭdi en la urbo.

Du tagoj de ripozo tamen pasas tre rapide kaj ni devas reveni hejmen. Kaj niaj infanoj revenas en Minskon ĉiam kun... ploro.

10. La loĝejo

Antaŭ kelkaj monatoj Viktoro Volski ricevis novan triĉambran loĝejon. Lia nova loĝejo troviĝas en nova urboparto, en larĝa kaj bela avenuo. Kaj antaŭe ili loĝis en la centro de la urbo, en Janka-Kupala-strato.

Malgraŭ nun li loĝas iom malproksime de la centro de la urbo, li estas kontenta per sia nova loĝejo. Sed kial do? Por respondi ĉi tiun demandon ni faru malgrandan ekskurson tra la nova loĝejo de Viktoro.

Jen ni staras apud bela 9-etaĝa konstruaĵo. Ĝi estas konstruita ĉi-jare, sed la tuta teritorio ĉirkaŭ la domo estas jam ordigita. Ĉie estas metita la asfalto. Ankoraŭ printempe estas plantitaj junaj arbetoj kaj arbustetoj.

Jen estas la kvara enirejo. Ni eniras kaj premas la butonon de lifto, eniras en ĝin kaj veturas ĝis la sesa etaĝo. Jen antaŭ ni estas la pordo kun la loĝejnumero 268. Ni premas la butonon de la elektra sonorilo. La pordon malfermas Viktoro mem. Li certe estas tre ĝoja al nia alveno. Ni salutas lin kaj eniras en la antaŭĉambron. La antaŭĉambro ne estas granda, tamen en ĝi ni vidas vestoŝrankon kaj ŝranketon por ŝuoj. Sur la muro pendas granda spegulo. Apud la pordo estas vestopendigilo. El la antaŭĉambro apartaj pordoj lasas vin eniri en la infanĉambron, en komunan ĉambron (halon), en la dormoĉambron de la gepatroj, en la kuirejon, en la necesejon kaj en la banĉambron.

Jen ni eniras en la infanĉambron. Ĉi tie staras du litetoj, unu por Nikolao kaj alia por Nataŝa. Apud la fenestro staras malgranda tableto, ĉe kiu Nikolao preparas siajn hejmotaskojn. Apud la tableto, en angulo, staras etaĝero kun lernolibroj kaj legolibroj de Nikolao. Sur la etaĝero troviĝas ankau liaj kajeroj kaj albumo por desegnado. Ĉio estas ĉi tie en ordo: Nikolao estas tre akurata knabo.

En alia angulo estas tute malgranda tableto kaj same malgranda seĝeto por Nataŝa. Ĉi tie ni vidas kelkajn pupojn kaj tutan aron da diversaj ludiloj de Nanjo.

Sur la planko en la infanĉambro estas granda tapiŝo, kaj sur la muroj estas kelkaj infanbildoj.

Ni eliras el la infanĉambro kaj direktas nin en la komunan ĉambron, kiun oni nomas ĉe ni plej ofte «halo». La mebloj en ĝi estas tute aliaj. En la angulo, apud la fenestro staras televidilo sur speciala tableto. Apud la pordo ĉe la muro staras divano. Sur la muro dekstre estas granda bildo: pitoreska pejzaĝo kun akvofalo. Tio estas fototapetoj,

produktitaj en Jugoslavio. Maldekstre ĉe la muro staras libroŝranko el tri sekcioj. Meze de la ĉambro staras gazet-tableto kaj du foteloj.

La sekva ĉambro estas la dormoĉambro de la gepatroj. En tiu ĉi ĉambro la mebloj estas pli modestaj ol en la komuna ĉambro. Ĉi tie staras du litoj, vestoŝranko, tualettableto de Vera, skribotablo de Viktoro kaj du seĝoj. Kiel ni povas konstati, la dormoĉambro de Viktoro ofte servas al li kiel laborĉambro.

Kaj laste ni eniras en la kuirejon. Ĉi tie troviĝas gas-forno, malvarmigejo, manĝotablo kaj kvar taburetoj. Apud la gasforno sur la planko staras ŝranketo. Sur la muro dekstre ankaŭ pendas la kuirejaj ŝranketoj kaj maldekstre — la sekigilo por manĝilaro super la lavtablo. En la sekigilo sekigaĵas teleroj, supujoj, kruĉetoj, taso, forkoj kaj kuleroj.

Ĉe la forno klopodas Vera, la edzino de Nikolao. Ŝi volas nin regali: ni ja estas gastoj!

Ni rigardas tra la fenestro. El la kuirejo de Viktoro ni vidas autobusan haltejon kaj pli malproksime multetaĝajn konstruaĵojn, larĝan straton, en kiu veturas autobusoj kaj trolejbusoj, grandaj kaj malgrandaj automobiloj.

Vera invitas nin al la tablo, regalas nin kaj ni foriras el la gastama hejmo nur vespere.

11. Nia labortago

Ĉiutage Viktoro levas sin je la 7-a horo matene. Li vekigaĵas kutime memstare. Sed iajoje lin vekas lia edzino, kiu levas sin kutime pli frue ol ŝia edzo. Tamen kiam li devas sin levi ankoraŭ pli frue, li streĉas la vekhorloĝon.

Vekiginte, li eksaltas el la lito kaj komencas sian matengimnastikon, kiun li faras dum 10—15 minutoj. Poste li direktas sin en la banĉambron. Se estas necese, li razas sin. Kutime li razas sin ĉiun duan tagon. Poste li purigas la dentojn per la dentobroso kaj lavas sin. Viktoro havas bonan kutimon sin lavi ĝis la zono per malvarma akvo. Poste li viŝas sin per viŝtuko kaj revenas en sian dormoĉambron. En la dormoĉambro li vestas sin. Komence li vestas la ĉemizon kaj poste la pantalonon.

Je la 7-a kaj duono la tuta familio eksidas ĉe la tablo. La matenmanĝo kutime ne daŭras longe. Precize je la 8-a horo la tuta familio eliras el la loĝejo kaj oni direktas sin al la lifto. Elirinte el la domo ĉiu iras sian vojon.

Nikolao direktas sin al la lernejo memstare: li ja estas jam granda knabo! La patrino kun la filino direktas sin al la infanĝardeno, kie la patrino lasos la knabinon kaj plu iros al sia laborloko, en la lernejon, kie ŝi instruas la matematikon kaj fizikon. La infanĝardeno estas en la najbara korto kaj la lernejo de la patrino ankaŭ estas proksime. Do ŝi iras tien perpiede. Kaj Viktoro direktas sin al la autobusa haltejo. Per autobuso li veturas ĝis sia uzino dum 15 minutoj.

En la uzino Viktoro laboras dum ok horoj, ekde la 9-a matene ĝis la 6-a vespere kun unuhora interrompo por tagmanĝo. Por la tagmanĝo Viktoro ne revenas hejmen, ĉar li tagmanĝas en la uzina kantino.

Kiam Viktoro revenas el la uzino, lia tuta familio estas jam hejme. La infanoj renkontas la patron kun la ĝojkrioj. Viktoro ĉiam revenas el la laboro pli malfrue, ĉar post laboro li ankoraŭ sin lavas en la uzina duŝejo.

Je la 8-a horo vespere la tuta familio vespermanĝas kune. Post la vespermanĝo la patrino restas en la kuirejo por lavi la mangilaron: telerojn, tasojn, forkojn kaj kuletojn. Viktoro kun infanoj iras en la komunan ĉambron. Tie li kontrolas, kiel Nikolao estas plenuminta la lernejajn hejmotaskojn kaj klarigas al la filo tion, kion Nikolao miskomprenis aŭ ne sufiĉe klare komprenis en la lernejo. Kaj jen la patrino ankaŭ venas el la kuirejo kaj la tuta familio eksidas ĉe la televidilo.

Je la 9-a horo la patrino enlitigas la gefilojn kaj la geedzoj restas solaj por spekti la televidprogramon aŭ legi kune iun interesan artikolon en ĵurnalo.

Je la 11-a horo ili enlitigas ankaŭ.

12. Ripoztagoj

Sabate. Hodiaŭ estas sabato. La tuta familio de Viktoro vekiĝas kiel kutime je la 7-a horo matene. Kiel ĉiutage la filo de Viktoro Nikolao iras en la lernejon. La edzino de Viktoro iras en la lernejon ankaŭ. Hodiaŭ ŝi havas kutiman labortagon. Sed Viktoro hodiaŭ ne laboras, li havas sabate plej ofte libertagon. Do li restas hejme kun la filino. Tamen li levas sin kiel ĉiuj je la 7-a horo. Li faras sian kutiman matengimnastikon. Kiam Nikolao kaj Vera foriras, Viktoro komencas ion fari. Unue li ripetas lecionojn de Esperanto. Poste li prenas la leterojn de siaj leteramikoj el eksterlando kaj relegas ilin. Li havas

jam ŝufiĉe multe de gekorespondantoj el pluraj landoj de Eŭropo, Azio kaj Ameriko. Nur en Afriko kaj Australio li havas neniun korespondanton. Traleginte la leterojn, li komencas respondi ilin. Kiam li finas la leterskribadon, vekigâs lia filino. Viktoro nutras ŝin, vestas ŝin, vestas sin mem kaj ili eliras iomete promeni. Preterirante la poŝtoŝtacion, ili eniras en ĝin kaj enmetas la leterojn en la poŝtkeston.

Reveninte hejmen post la promenado, Viktoro okupiĝas pri io alia: li riparas ion aŭ portas en la korton tapiŝojn kaj batpurigas ilin tie. Poste li legas fabelojn aŭ infanrakontojn al la filino.

Je la 2-a horo posttagmeze revenas el la lernejo lia filo Nikolao kaj ankoraŭ post unu horo lia edzino Vera. Ili tagmanĝas kune kaj komencas ordigi la loĝejon: la patrino lavas la plankon, la patro lavas la fenestrojn kaj la filo viŝas la polvon. Ankaŭ la malgranda filino helpas al sia frato.

Ilia laboro daŭras unu horon, iam iomete pli. Sed jen ĉio estas finita. Tiam Nikolao kaj lia fratino iras en la korton ludi kaj la gepatroj restas hejme por okupiĝi pri iuj aliaj aferoj, kiuj ĉiam abundas en la familio.

Vespere la tuta familio estas hejme. Ili preparolas, kion ili faros morgaŭ, kiel ili ripozos. Nikolao proponas iri kune en kinejon por spekti novan filmon. Lia fratino volas iri en la zoologian ĝardenon: ŝi volas rigardi sovaĝajn bestojn. Kaj fine estas decidite: matene ili iros en kinejon kaj spektos novan filmon kaj posttagmeze ili vizitos zooparkon.

Dimanĉe. Dimanĉe la familio Volski vekigâs pli malfrue ol kutime. Ili levas sin je la 8-a horo matene. Je la 9-a horo ili matenmanĝas. Je la horo komenciĝas la unua filmoprezentado en la proksima kinejo. Nikolao foriras el la hejmo unu duonhoron pli frue por preni biletojn. Ĉiuj aliaj foriras el la hejmo je la 10-a kaj duono. Je la 15 minutoj antaŭ la 11-a ili estas jam antaŭ la kinejo. Nikolao jam aĉetis enirbiletojn kaj atendas ilin.

Ili eniras en la kinejon. Dum kelkaj minutoj ili povas ankoraŭ resti en la antauspekto. Tial ili direktas sin en la bufedojn. Viktoro aĉetas por la gefiloj kaj edzino glaciaĵojn.

Jen sonas la sonorilo, invitante la spektantojn en la spektosalonon. Viktoro, lia edzino kaj iliaj gefiloj eniras en la

spektejon, trovas iliajn sidlokojn kaj sidig^{as}. Subite la lumo estingig^{as} kaj la filmo komencig^{as}.

Post la fino de la filmo la familio Volski eliras el la kinoteatro kaj revenas hejmen. Lauvoje ili priparolas la filmon. Dum la disputo pri la filmo la plej babilema estas Nikolao. Oni vidas, ke li estas tre kontenta. Kaj pri ĉiu filmo li ĉiam havas sian propran opinion. Certe li ĉiam estas prava.

En zooparko. En Minsk forestas propra zoologia ĝardeno. Sed nun funkcias en la urbo ekspozicio el grodna zooparko. Hodiaŭ posttagmeze viziti ĝin intencas la familio Volski. Ĉar la ekspozicio troviĝas tre malproksime de la loĝejo de Volski-familio, ili veturas tien per autobuso.

Kaj jen estas zooparko. La patro pagas la monon en la kason kaj ricevas enirbiletojn. La kontrolantino lasas ilin eniri kaj ili komencas fikse rigardadi la bestojn kaj birdojn, kiuj troviĝas en la kaĝoj. Ĉi tie estas diversaj sovaĝaj bestoj: lupoj, vulpoj, ursoj, tigroj, leporoj kaj aliaj bestoj. Nataŝa tre longe staris ĉe la kaĝoj, en kiuj troviĝis tre amuzaj simioj. Intereson de la infanoj elvokis ankaŭ papagoj kaj aliaj birdoj.

Ĉiuj restis tre kontentaj pri la vizito al la zoologia ĝardeno.

13. Biografio

Viktoro Volski naskiĝis la 25-an de marto en urbo Minsk. Lia patro tiam laboris en unu el minskaj uzinoj kaj la patrino — en la fabriko. Kiam Viktoro havis kvin jarojn, lia patro ricevis novan loĝejon kun ĉiuj komfortaĵoj kaj la familio transloĝiĝis en la novan urboparton de Minsko.

Kiam Viktoro estis 7 jarojn aĝa, li komencis studi en lernejo, kiun li sukcese finis en la jaro 1968. En tiu ĉi lernejo li aniĝis unue en la pioniran organizaĵon kaj pli malfrue — en komsomolon (junkomunistan organizaĵon).

Post la fino de la mezlernejo Viktoro provis aniĝi en la minskan politeknikan instituton (superan lernejon), sed vane: li ne sukcesis superi multajn aliajn en la konkursaj enirekzamenoj. Tiam li eniris en la traktorfabrikan uzinon kiel lernanto ĉe simpla laboristo. Post kelkaj monatoj li akiris por si la profesion de seruristo. El la uzino oni lin rekrutigis en la armeon. Viktoro armeservis malproksime de Minsk, en Siberio.

Post la fino de arma servado Viktoro ne plu provis aniĝi al iu ajn instituto kaj revenis labori en la traktorfabrika uzino. Li denove komencis labori kiel metallaboristo. Samtempe li akiris la duan profesion, tiun de tornisto.

En la jaro 1973, kiam li estis 22-jara, Viktoro edziĝis al la bela junulino Vera. Nun Viktoro kaj Vera havas du infanojn. Antaŭnelonge ili ricevis novan tricambran loĝejon.

En la pasinta jaro Viktoro komencis lerni Esperanton. Nun li jam sufiĉe bone parolas en Esperanto kaj sufiĉe facile legas la librojn en Esperanto. Li volonte kaj multe korespondas kun eksterlandaj geesperantistoj, kio permesas al li profundigi siajn konojn en la lingvo kaj perfektigi en la lingvouzo. Li ankaŭ abonas kelkajn gazetojn en Esperanto kaj legas ilin kun intereso.

14. Amiko

Nikolao estas amiko de Viktoro, malgraŭ li estas iom malpli aĝa ol Viktoro. Malgraŭ sia aĝo, Nikolao estas ankoraŭ fraŭlo, sed li volas baldaŭ edziĝi al sia amikino Lena.

Nikolao estas altstatura juna viro kun bela vizaĝo kaj kun la staturado de sportisto. Li havas brunajn okulojn. Lia nazo estas mezgranda, liaj lipoj estas ruĝaj kaj maldikaj, lia mentono estas malgranda. Mallarĝa strieto de liaj lipharoj tre konvenas al lia vizaĝo. La barbon tamen li ne havas. Lian kapon kovras iom krispaj haroj. Li estas kaŝtanharulo. (Li havas kaŝtankolorajn harojn). El-sub liaj longaj kapharoj apenaŭ videblas liaj oreloj. Lia kolo malgraŭ sportista staturado ne estas dika.

Se ni vidos lin sur la plaĝo, en naĝpantalono, ni povas admiri lian belan korpon: sunbruligitajn dorson, bruston kaj ventron, brakojn kun bone disvolvitaj muskoloj kaj fortaj manoj, longajn sveltajn gambojn, kovritajn per nigraj haroj, krurojn kaj grandajn piedojn kun mallongaj fingroj.

Nenion oni povas diri kontraŭ, Nikolao estas svelta juna viro, ĝuste el tiuj, kiuj tre plaĉas al virinoj.

15. Amikino

Lena estas amikino de Nikolao. Ŝi estas kvin jarojn pli juna ol li. Ŝi estas ĉiam gaja, bonhumora kaj eĉ iufoje ŝajnas esti iom facilmensa. Sed, se vi tion ekpensos pri ŝi, vi certe eraros: Lena bone studas en la instituto kaj estas

ankau tre aktiva en nia klubo esperantista. Malgraŭ ŝi komencis studi Esperanton antaŭnelonge, ŝi jam bone parolas Esperanton.

Lena estas mezstatura svelta junulino. Ŝi havas blondajn harojn (ŝi estas blondulino). Ŝiaj bluaj okuloj, kiam ŝi koleras au malkontentas, ŝajnas esti grizaj.

Lena estas tre bela junulino: ŝia malgranda buŝeto, ŝia ronda mentono, rekta frunto kaj palrozaj vangoj kun ĉarmaj kavetoj atingas ĉiam la atenton de junuloj kaj aĝaj viroj. Sed Lena tre amas sian amikon Nikolao kaj kvazau ne rimarkas tion ĉi. Ŝi ĉiam restas simpla kaj modesta.

16. Nutraĵoj

M a t e n m a n ĝ o. Hodiaŭ estas kutima labortago. Je la 7-a horo kaj duono Viktoro, Vera kaj iliaj infanoj Nikolao kaj Nataŝa estas en la kuirejo. La kuirejo servas al ili ankaŭ kiel manĝejo. Ĉiuj sidas ĉetable. La familio matenmanĝas ĉiam kvarope. Hodiaŭ ili manĝas ovaĵon.

— Mi pli volonte manĝus hodiaŭ molan ovon,— diras Nataŝa.— Kaj vi Nikolao?

— Kaj mi prefere manĝus malmolan omleton.

— Ĉesu babili! — malkontente diras la patrino.— Ni ne havas tempon por babilado.

Ĉiuj finmanĝas la ovaĵon kaj poste trinkas kafon kun buterpano. La buterpano konsistas el panpeco kun butero kaj kun peceto da fromaĝo.

T a g m a n ĝ o. Dum la kutima labortago Viktoro tagmanĝas en la uzina kantino, lia edzino Vera kaj lia filo Nikolao tagmanĝas en la lerneja manĝejo, kaj lia filino Nataŝa tagmanĝas en sia infangardeno.

En la uzina kantino oni proponas al la laboristoj kompleksajn tagmanĝojn. Viktoro, kiel kutime, eniras en la kantinton kaj konatiĝas kun menuo (manĝokarto). Hodiaŭ oni proponas tri kompleksojn:

Komplekso I

1. Malvarma almanĝo: haringo kun cepo.
2. Unua manĝaĵo: barĉo ukraina ruĝa.
3. Dua manĝaĵo: kotletoj lauhejme.
4. Por deserto: kompoto.

Komplekso 2

1. Malvarma almanĝo: legomaĝo.
2. Unua manĝaĝo: piza supo kun viando.
3. Dua manĝaĝo: bifstekoj kun terpoma kaĉo.
4. Por deserto: kiselo (frukta amelaĝo).

Komplekso 3

1. Malvarma almanĝo: salato el freŝa brasiko.
2. Unua manĝaĝo: riza laktosupo.
3. Dua manĝaĝo: kazea fritajaĝo.
4. Por desero: kakao kun biskvitoj.

Post ioma pripensado Viktoro decidis preni la unuan komplekson. Li iras en la kazon kaj pagas la monon. Ricevinte ĉekon, li iras en la manĝohalon kaj prenas la pleton, metas sur ĝin kuleron, kulerejon kaj forkon, en la disdonejo li ricevas necesajn manĝaĝojn, prenas kelkajn pecetojn da nigra pano kaj unu peceton da blanka pano, trovas liberan lokon, sidiĝas kaj trankvile, ne rapidante manĝas.

Aliel estas en la manĝejoj de la lernejoj, kie laboras Vera, edzino de Viktoro, au kie lernas Nikolao, filo de Viktoro. Tie ne estas elekto. La lernantoj manĝas dum la interlekcionoj. Por la bezonata tempo la laborantinoj de la manĝejo metas la telerojn kun manĝaĝoj kaj la glasojn kun trinkaĝoj (teo, kiselo, au kompoto) sur la tablojn kaj la gelernantoj, veninte en la manĝejon, okupas siajn lokojn kaj manĝas. Iliaj gepatroj estas jam antaŭpagintaj ilian nutradsion por la tuta semajno au eĉ por la tuta monato antaŭen.

La geinstruistoj manĝas laŭ sia bontrovo: unuj iras manĝi hejmen, se ili loĝas proksime de la lernejo, aliaj manĝas en la proksima al ilia lernejo kantino, triaj — en la lerneja kantino dum leciono, kiu ne estas por ili okupita.

Vespermanĝo. La familio de Viktoro vespermanĝas kune. Ĉiuj estas jam revenintaj hejmen. Sur la tablo estas 4 manĝilaroj: po 4 teleretoj, po 4 forkoj, po 4 tasoj kun subtaŝoj, meze de la tablo estas panujo kaj sukerujo. Ankaŭ negranda samovaro estas sur la tablo. Sur la samovaro estas negranda teujo por kuirado de teo.

En la kuirejo klopodas Vera. Ŝi prenas el la malvarmiĝejo kolbasetojn, metas ilin en la kaserolon, en kiu jam bolas la akvo. Post 5-minuta kuirado la kolbasetoj estas jam pretaj. Vera eligas ilin el la kaserolo kaj metas po unu kolbaseton en ĉiun telerejon, al la kolbaseto ŝi aldonas ankoraŭ po iomete da kuirita nudelo. Poste ŝi vokas la tutan familion vespermanĝi.

17. En nutraĵvendejo

Vera venis en nutraĵan vendejon. Ŝi volas fari kelkajn aĉetaĵojn.

La vendejo estas granda kaj konsistas el kelkaj sekcioj. En la pansekcio ŝi prenas unu brikon da nigra pano, unu blankan panbulon kaj kelkajn panringojn. En sukeraĵejo ŝi prenas 200 gramojn da bonbonoj por Nataŝa kaj unu kilogramon da sukero. En la lakta sekcio ŝi prenas du botelojn da lakto kaj unu pakon da kazeo, 200 gramojn da butero. En la vianda sekcio ŝi volas preni unu kilogramon da ŝafaĵo, sed hodiaŭ ĉi tie ŝafaĵo forestas, tial ŝi prenas unu kilogramon da bovaĵo kaj unu kilogramon da porkaĵo. En la kolbas- kaj fiŝsekcioj ŝi prenas nenion. Ŝi prenas tamen ankoraŭ unu pakon da salo kaj unu pakon da makaronioj. Ŝi pagas la monon en la kason kaj foriras el la magazeno. Lauvoje ŝi eniras en la legomsekcion, kiu havas apartan enirejon, kaj prenas tie du kilogramojn da pomoj. Bedaŭrinde nek pirojn, nek oranĝojn, nek citronoj ŝi povas aĉeti, ĉar ili simple forestas en la vendado.

18. En universala magazeno

Homoj aĉetas ne nur nutraĵojn, sed ankaŭ diversajn industriajn varojn. Tial ili de tempo al tempo vizitas diversajn vendejojn. Ekzistas diversaj specoj da vendejoj. Ekzemple en meblovendejo oni povas aĉeti ŝrankon aŭ ŝranketon, tablojn por diversaj bezonoj: mangotablon, skribotablon, ĵurnaltablon ktp, liton aŭ kanapon, sofon aŭ divanon, libroŝrankon aŭ librobreton, vestoŝrankon aŭ vestependigilon, bufedon kaj grandan spegulon apudmuran aŭ surmuran.

En la vendejo «infana mondo» oni povas aĉeti ĉion por infanoj. Ĉi tie oni povas trovi diversajn ludilojn: tintiletojn, kubetojn, pupojn, pilkojn ktp. Tie ĉi oni povas ankaŭ aĉeti diversajn vestaĵojn por geknaboj, ŝuojn kaj aliajn varojn por infanoj.

Sed la plej grandaj vendejoj estas certe universalaj magazenoj. Kune ni trakuru hodiaŭ tra unu el ili.

Jen ni eniras en la unuan etaĝon. La tuta maldekstra flanko estas okupita per la fako (sekcio) «Ĉio por hejmo». En ĉi tiu sekcio oni povas aĉeti varojn por la servicaranĝo de la tablo: telerojn kaj teleretojn, pladojn kaj pladetojn, tasojn kaj subtasetojn, glasojn kaj subglasetojn, pokalojn

kaj pokaletojn, kulerojn kaj kuleretojn, forkojn kaj tranĉilojn. Oni vendas ĉi tie ankaŭ supujojn, sukerujojn, buterujojn ktp.

En la dua sekcio oni vendas la varojn por kuirejo: kaldronojn, marmitojn, kaserolojn, patojn, pelvojn, miksilojn, kafujojn kaj kafmuelilojn, submetajojn kaj viandtabulojn, korbojn kaj kribriilojn, bretojn-sekigilojn kaj kradojn por vaporkuirado, raspilojn kaj pistilojn, potojn kaj kruĉojn.

En la tria sekcio oni vendas la varojn el kristalo kaj vitro: diversdimensiajn vazojn, glasojn, pladetojn, pokalojn pokaletojn.

Plue estas la sekcio, kie estas vendataj siteloj, korboj por balaaĵoj kaj korboj por tolaĵoj, kuvetoj kaj sapujoj, vestependigiloj kaj kusenoj, brosoj kaj alkroĉigiloj, banbastoj kaj banstupoj.

Poste sekvas la sekcio de elektraĵoj: ĉi tie estas troveblaj lustroj kaj starlampoj, tablolampoj kaj murlampoj, diversformaj lumigiloj kaj ŝaltiloj (konektiloj), konektingoj kaj kondukŝnuretoj. Plue ni vidas pli grandajn varojn: malvarmigejojn, lavmaŝinojn, senpolvigilojn, elektraĵojn gladilojn ktp.

Elektraĵojn sekvas lavrimedoj: sapo, lavpulvoro, lavpasto, pargetvakso, vakso por ŝuoj. Ankaŭ lavtabulojn, tabulojn por gladi, ŝovelilojn kaj balailojn oni povas aĉeti tie ĉi.

Plue sekvas la sekcio, kie oni povas aĉeti diversajn porhejmajn bagatelaĵojn: botelmalfermilojn, numeretojn ktp.

En la dekstra flanko de la unua etaĝo estas grandaj sekcioj de donacoj kaj radio-varoj. En la sekcio de donacoj oni povas aĉeti plej diversajn varojn: gravuraĵojn, pentraĵojn, etplastikaĵojn, dekoraciitajn skatoletojn kaj kestetojn, zonojn kaj monujojn, argilajn, lignajn kaj pajlajn figuretojn, metalaĵojn kaj ledaĵojn, teksaĵojn kaj ceramikaĵojn, bele dekoritajn tasojn kaj subtasojn el ceramiko, bele ornamitajn lignajn kulerojn kaj mantukojn teksitajn de popolaj lertulinoj.

En la sekcio de radio-varoj estas vendataj radioriceviloj, transistoroj, gramofonoj, magnetofonoj, magnetofonaj benoj, koloraj kaj nigra-blankaj televidiloj.

Per eskalatoro (ruliĝanta ŝtuparo) ni veturas al la dua etaĝo. Jen estas la sekcio de gramofondiskoj. Ĉi tie ni havas grandan elekton de diskoj laubezone. Vi povas aĉeti diskojn de simfonia, ĉambra, orgena, ĵaza, leĝera, estrada kaj dancmuziko. Ne mankas ĉi tie ankaŭ diskoj de popolaj

kantoj kaj dancoj, diskoj kun sonregistroj de pianaj kaj violonaj koncertoj, kun arioj el operoj kaj operetoj, diskoj kun koncertoj de konataj kantistoj kaj kantistinoj, de diversaj estradaj grupoj. Apude estas la sekcio de muzikaj instrumentoj, kie vi povas aĉeti harmonikon au akordionon, bajanon au balalajkon, trombonon au tamburon, violonĉelon au gitaron, fluton au klarneton, pianon au ksilofonon, violonon au mandolinon, cimbalon au timpanon, trumpeteton au saksofonon, hobojon au simple blovtubon.

La sekva sekcio estas «Kancelariaj varoj». Ĉi tie estas vendataj tornistroj, ledaj kaj kartonaj tekoj, lernejoj pape-ruoj, albumoj, kajeroj, kraĵonoj, inko, tuĉo, guaŝo, farboj, gluo, plastilino, frotgumoj, plumoj, plumingoj, plumujoj, fontoplumoj, globkraĵonoj, liniiloj, cirkeloj, skribpapero, desegnopapero, papero por tajpiloj, kovertoj ktp.

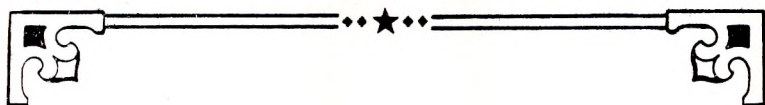
La resto de la etaĝo estas disponigita por la sekcioj kun varoj por viroj. Ili povas aĉeti ĉi tie por si mantelon, palton, pluvmantelon, kostumon, ĉemizon au pantalonon lau sia grando. Oni povas ĉi tie aĉeti jakon au jaketon, ĉapelon au ĉapon, kasketon, kepon au bireton. Jen estas la sekcio de kravatoj, kiun sekvas la sekcio de subvestoj, kie oni povas aĉeti subĉemizon kaj sportĉemizon, pantaloneton, kalsonon au bankalsonon.

Estas apartaj sekcioj por ledaj varoj (valizoj, tekoj, tornistroj, zonoj), por duonŝtrumpoj, por ŝuoj.

En la tria etaĝo estas vendataj varoj por virinoj: diversaj ŝtofoj (tolo, katuno, drapo, krimpleno, veluro), roboj, jupoj, sarafanoj, jakoj, pluvmanteloj, ombreloj, botoj, ŝuoj, pantofloj, ŝtrumpoj, ŝtrumpetoj kaj diversaj galanteriaj varoj.

En la kvara etaĝo oni vendas varojn por sporto kaj turismo kaj varojn por manlaboro — fadenojn, kudrilojn, butonojn ktp.

Por simple trakuri la universalan magazenon necesas sufiĉe multe da tempo. Kaj se vi volas ion elekti, ion almezuri (surprovi)... Ho Dio! Kiom da tempo vi tiam bezonas!

Раздел IV

НАША ХРЭСТАМАТЫЯ

NIA KRESTOMATIO

LUDOVIKO ZAMENHOF

La Espero

En la mondon venis nova sento,
Tra la mondo iras forta voko;
Per flugiloj de facila vento
Nun de loko flugu ĝi al loko.

Ne al glavo sangon soifanta
Ĝi la homan tiras familion:
Al la mond' eterne militanta
Ĝi promesas sanktan harmonion.

Sub la sankta signo de l'espero
Kolektiĝas pacaj batalantoj,
Kaj rapide kreskas la afero
Per laboro de la esperantoj.

Forte staras muroj de miljaroj
Inter la popoloj dividitaj;
Sed dissaltos la obstinaj baroj,
Per la sankta amo disbatitaj.

Sur neŭtrala lingva fundamento,
Komprenante unu la alian,
La popoloj faros en konsento
Unu grandan rondon familian.

Nia diligenta kolegaro
En laboro paca ne laciĝos,
Ĝis la bela songo de l'homaro
Por eterna ben' efektiviĝos.

Ho, mia kor'

Ho, mia kor', ne batu maltrankvile,
El mia brusto nun ne saltu for!
Jam teni min ne povas mi facile,
Ho, mia kor'!

Ho, mia kor'! Post longa laborado
Ĉu mi ne venkos en decida hor'!
Sufiĉe! trankviliĝu de l'batado,
Ho, mia kor'!

BENCIONO BERIN

Esperanto

dediĉita al novaj geesperantistoj

— Kial,— oni min demandis,—
Esperanto logas vin,
Ke vi lernas ĝin konstante
Kun fervoro kaj sen fin'?

— Mi ĝin lernas kun fervoro,—
Mia estis la respond',—
Ĉar mi volas, ke la paco
Regu en la tuta mond',
Ĉar deziras mi, ke falu
Lingvaj baroj inter ni,
Ke kunligu la popolojn
Unu frata famili'.

Estas ĝi mirinda lingvo.
Servas nun ĝi kiel pont',
Kunliganta diverslandajn
Homojn en la tuta mond'.

Ja ne sola en la mondo
Mi fervore lernas ĝin.

Lernas ĝin kaj eĉ ellernis
Hindo, polo, svedo, ĉin'...

Strebas mi renkonti ilin
Iam, kiel fraton frat',
Kaj manpremi, ĉirkaupreni
Kun fidela am' kaj ŝat'.

Lingva, rasa diferenco,
Ke ne staru inter ni,
Ke sincere kaj intime
Fluu la konversaci'.

Jen pro kio Esperanto
Tiel forte logas min,
Ke mi lernas ĝin konstante
Kun fervoro kaj sen fin'.

Pli bone

Pli bona estas eta
Kabano el argil',
Ol orpalacoj nubaj
El revoj kaj lunbril'.

Pli bone estas havi
En poŝo groŝojn kvar,
Ol sur la kap' argenton
Kaj oron en dentar'.

Pli bonaj estas pikoj
De sangavida kul',
Ol ursaj bonintencaj
Komplezoj de stultul'.

Pli bone min ataku
Ĥoler', kancer', aŭ pest',
Ol devus mi kunlogi
Kun dupieda best'.

Pli bone estas flugi
Kaj ŝvebi en aer',
Ol flugi tra l'ŝtuparo
Kolrompe al la ter'.

Pli bone estas vivi
Sur insulet' sen hom',
Ol inter multaj homoj
Sin senti Robinzon'.

ADAM PAVLUKOVEC

Bedaurinde...

Bedaurinde mi vin renkontis,
Bedaurinde ekamis mi vin,
Bedaurinde saluti vin hontis
Kaj nun devas bedaŭri sen fin'.

Bedaurinde mi tute hazarde
Al alia edziĝis knabin'.
Bedaurinde mi flame kaj arde
Daŭre amas, amegas nur vin.

Bedaurinde nun, kiam brakumas
En la lito min mia edzin',
Vi aperas al mi kaj eklumas...
Por turmento ne lasu plu min!

Bedaurinde vi min persekutas,
Kaj en song' ofte vokas mi vin.
Tiam vi ne aperas, vi mutas,
Por malĝoju jam mia edzin'.

— Kiun ĉiam en songo vi vokas? —
Ŝi demandas fojfoje kun trist'.
Mi koleron obstine sufokas
Kaj silentas pri vi kun persist'.

Bedaurinde mi faris eraron:
Ne aliris, ne diris pri am'.
Nun rikoltas mi vivan koŝmaron,
Pri nenio esperas mi jam.

Se mi dirus al vi pri amsento
Kaj pri vundo profunda en kor';
Ĉu ricevus mi vian konsenton
Aŭ vi pelus fiere min for?

Bedaŭrinde ne scias mi veron,
Ĉu ĝojigus vi min per favor'...
Tutegale min rongas sufero,
Tutegale min mordas dolor'.

Malami ne povis!

Forlasi!
Forami!
Forgesi!
Por ĉiam el kor' mia for!
Forlasis.
Foramis.
Forgesis.
Nur vundo postrestis en kor'.

Ekĝoji!
Ekkanti!
Ekfesti!
Kaj vivi en bona humor'!
Ekĝojis.
Ekkantis.
Ekfestis.
Sed restis en koro dolor'.

Reveni!
Revidi!
Reaudi! —
Sopiras anima profund'.
Revenis.
Revidis.
Reaudis.
Denove salita la vund'.

Malĝoji!
Malami!
Malbeni!
Trankvila nur restu anim'!
Malami —
Ne povis.
Malbeni —
Ne provis.
Malĝoji nur restis kutim'.

La viktimoj de stalinismo — al la posteuloj

De vi longe kaŝis perfidaj gvidantoj la veron,
Vin oni trinkigis per trosukerita venen'.
La Revolucio!.. Ni preskaŭ jam perdis esperon,
Ke iam ĝojigos nin via subita reven'...
Nin oni mortigis, sed kriis ni: «Vivu Stalino!
Li ĉion komrenos! Li pensas pri ĉiu el ni!..»
«La patro» silentis... Ni kuŝis en verda ravino
Kun kuglo gepatra en la «malamika» krani'...

Kaj nun el-sub tero ni aŭdas vin, ho posteuloj,—
Denove triumfas en nia Patrujo la ver'!
Kaj ploras pro ĝojo malvivaj, malplenaj okuloj,
Kaj flustras ni: «Dankon pro tio al vi!» el-sub ter'.

Memore al ni monumentojn starigas vi, karaj,
En librojn, en kantojn zorgeme enskribas vi nin...
Ni estas trankvilaj: trapasis jam tagoj malklaraj,—
Ja el sia ĉerko ne povas ekstari Stalin'...

Ĝin glutu por ĉiam de l'homa forgeso abismo,
Por eĉ lian tombon nenie plu vidu rigard'!
...Ho kia feliĉo, ke iras ni al komunismo
Kun vi, posteuloj, sub la leninista standard'.

Ĝu vere?..

Kaŝigis en via tereno stroncio,
Sed kreskas kaj spiko kaj floro...
Ĉu vere ne mortos vi, Belorusio,
Cejana feliĉo de l'koro?

Ĉu vere, ke ni pro diversaj malsanoj
Ne devas pereji sen spuroj?
Ĉu vere, l'infanoj de niaj infanoj
Ne iĝos mutantoj teruraj?

Ĉu vere, ke longe vin niaj okuloj
Admiros, ho Pripjatj-rivero?

Ĉu vere, transdonos al la posteuloj
Ni l'kanton pri «Zorka Venera» *?

Ĉu vere, de niaj ĝardenoj aromoj
Ne havos venenon? Ĉu vere,
Ke plagon la saman ne spertos la homoj
Ĝis ili ekzistos surtere?..

LUDMILA SILNOVA

Hirundo

Mi estas hirundo, la nigra hirundo!
Malbone mi iras sur tero,
Sed povas ekflugi dum unu sekundo,
Manovras kun lert' en aero.

Mi estas hirundo, la simpla hirundo!
Kaj skulptas mi mian nesteton
El koto, pajleroj kaj lano de hundo,
Kaj nutras malgrandajn birdetojn.

Mi estas hirundo! Ansera fiero
Neniam vastigas la bruston,
Eĉ se mi posedas antikvan misteron,
Mi ja orakolas nimbuson.

Mi estas hirundo...

Tankaĵoj

1. Krepusko. Arbo,
Ŝutkovrita de pruĵo
Blanka, malvarma.
Paruo sidas sur ĝi.
Ho, izoleco mia!

---

* Rimarko: «Zorka Venera» (Esperantlingve: «Stelo Venuso») estas populara belorusa popola kanto, vortoj de la belorusa poeto-klasikulo Maksim' Bahdanoviĉ.

2. Printempo. Urbo.
Mar' malproksime estas.
Kial ĉi tie
Vento tolaĵon same,
Kiel velojn, disblovas?
3. Verŝita parfum'.
Blanka popla lanugo.
Belaj virinoj
Vagas sur urbaj stratoj.
Ŝuoj kalkulas tempon.
4. Tankaoj el Land'
De Superiranta Sun'!
Invad'!.. Surprize
Kvazau karan kukolon
En la versoj mi audas.
5. Fin' de jarcento.
Pompe paduso floras.
Kun maltrankvilo
Mi pririgardas Landon
De Subiranta Suno.
6. Ho patrolando!
Jen ĉerizarbo floras
Ĉe ligna baril'...
La subiranta suno
Akvon de lag' ruĝigas.
7. Estas krepusko.
Korvo sidiĝis mangi
Sur ĉerizarbo.
Sun' okcidente estas.
Mi staras apud fenestr'.
8. Super Polesi'
Cikoni' blanka flugas...
Belorusio,
Bela Rusio mia!
Ĉu Hirosim' ci estas?
9. Ĉiuj objektoj
Havas nur singularon

En strof' de tanka'.
Orienta saĝeco!
Ĉu ni ankau konceptos?

10. ...Sed tamen varme!
Sun' en ĉielo penas
Kiel mastrino
En kuirejo. Viroj
En gastsalon' diskutas.
11. En blua ĉiel'
Mevo de la espero
Ŝvebas refoje.
Maten'? Tagmez'? Aŭ krepusk'?
Kiu respondi povas?
12. Maro. Nebulo.
Sun' elrigardi volas.
Elporti ilojn
Ondoj de la progreso —
Kaj forviŝas surskribojn.

IGOR BELJAKOVSKI

Aŭtuna versaĵo

Nebulas pluve la mateno frua,
La birdoj plu ne kantas en la kort'.
Alyokas min, alvokas strato brua.
Aŭtun' alvenis, staras ĉe la pord'.

Ekregis la aŭtuno ne subite,
Atendis longe, preparante sin,
Kaj kolorigis la foliojn. Spite
Rezistis la somero kun obstin'.

Kunportis la aŭtun' al mi doloron,
Miraĝojn dolĉajn, tremon en anim'.
Kaj vane mi gardadis mian koron:
Ja kontraŭ am' ne batalemas mi.

FRANCYSKO SKARYNA

(*granda belorusa klerigulo-humanisto, proksimume
1490 — proksimume 1541*)

Kiel de sia naskiĝo la bestoj, vagantaj tra dezerto, trovas siajn kavojn; la birdoj, flugantaj en aero, scias siajn nestojn; la fiŝoj, naĝantaj en maroj kaj riveroj, sentas siajn profundejojn; la abeloj kaj similaj al ili defendas siajn ujojn, tiel ankaŭ la homoj, kie ili naskiĝis kaj elnutritaj estas laŭ bonvolo de Dio, al tiu loko ili grandan amon havas.

El la malnova belorusa lingvo: Adam Pavlukovec.

JAN ĈAĈOT
(1796—1847)

Ĝis la sun' levigos...

Ĝis la sun' levigos,
Roso malhelpetas;
Mave, se frapbati
Bienestro pretas.

Bienulo nia!
Estu tiel bona,
Bienestron trovu,
Kiu ne bastonos.

Kiu nin turmentas,
Nenie li ĝenas:
Groŝon al vi donas
Kaj du al si prenas.

El la belorusa: Adam Pavlukovec.

PAŬLUK' BAHRYM'
(1813 — proksimume 1890)

Ludu, knabo...

Ludu, knabo, mi admonas,
Je cimbal', je violono,
Kaj mi uzos la blovtubon,
Forlasante Kroŝin-urbon.

En la urb' riĉul' severas,
L' patro mortis en mizero,
La fratin', la panjo ploras.
Kian iri vojon foran?

Kien iri? Dio mia!
Iros mi en mondon fian,
Lupfantomo iĝos plore,
Rerigardos mi angore.

Estu sana, panjo kara!
Se vi naski ne erarus,
Se vi nutri min avarus,—
Vojo via estus klara!

Se naskiĝus mi vulturo,
Se la mastro ne plezurus:
Li ne prenis al servuto
Kaj ne igus min rekruto.

Sed paŝtist' ne longe resti
Kaj rekrut' penige esti.
Maturiĝi mi do timas —
Kien mi, povrul', pilgrimos?

Kial vi, vespert', hezitis,
Sidi vi sur mi evitis?
Por mi estu ne tro granda,
Nur de l' patra ĉar' ĝis rando.

El la belorusa: Adam Pavlukovec.

KASTUSJO KALINOŬSKI

(1838—1864)

* * *

*

Marinjo nigrabrova, mia karulino!
Kie ja perdiĝis via sort'-destino?
Ĉio pasis, pasis, kvazaŭ eĉ ne estis,
Nur maldolĉa sento en animo restis.

Se pro nia vero Di' komencis puni,
Antaŭ juĝ' eterna nin starigis kune,
Ni pereu vane, sed ne lasu veron,
Restu sen feliĉo, sed kun ver', libero!

Vi ne plendu, Manjo, je terura sorto
Kaj akceptu punon Dian vi senvorte.
Se vi ne forgesos en preĝo min voki,
Mi ne preterlasos al vi reciproki.

Estu do vi sana, ho Popol' despera!
Kaj vivu en feliĉo, vivu en libero.
Ekmemoru iam vi pri Jasjo via,
Kiu ja pereis por ver' kaj bon' nacia.

Kaj kiam la vortojn sekvos la afero,
Tiam vi batalu por la ver' fiere,
Ĉar nur kun la vero en soci' konsente
Vi, popol', atingos oldecon kontente.

Elbelorusigis Adam Paulukovec.

Rimarko: Transdonante la versaĵon el la malliberejo eksteren, K. Kalinouski estis devigita uzi alegorian personaĵon de Marinjo, sub kiu li komprenis Belusion kaj belorusan popolon.

MAKSIMO BAHĐANOVIC

(1891—1917)

En fremdlando

Belegaj ĉirkaŭe jen kreskas la floroj.
Malgoja promen'as mi, eksterlandan',
Kaj vidas — salutas per kap' blukolora
El ombro min nia ŝatata cejan'.

Apenaŭ videbla en ĉi-valo bela,
Ĝi flustras malgaja kun tristo al mi:
«Memoru ni iom en land' sunĉiela
Pri nia malriĉa patrujo, amik'.»

1908

*Tradukis el la belorusa: Adam
Pavlukovec.*

* *
*

Amatoroj pri serĉado
Inter paĝoj flaviĝitaj
En la libro forgesita
De folioj el pasint',—
Trarigardu volumeton:
Mi sekigis sur papero
Florojn, kiuj estis freŝaj,
De sinceraj pens' kaj sent'.

Tradukis Adam Pavlukovec.

JANKA KUPALA
(1882—1942)

Kanto

Suno subiris, kaj ombro kompilis
Densan nebulan kurtenon,
Venu, knabino, venu, amata,
Venu al mi en ĝardenon.

Kantos tilioj al ni per folioj,
Kune feliĉaj ni sidos;
Vidos nin tie luno kaj steloj,
Sole nur homoj ne vidos.

Aŭdi misteran tilian fabelon
Estos do nia destino,
Kaj najtingalo trilados afable,
Estos por mi vi — reĝino.

Belaj momentoj por ni sub tegmento
De sombraj kronoj tiliaj,

Frapos korkordojn ni per amoro,
Homoj enĵu aliaj.

Venu, knabino, venu, amata,
Venu al mi en ĝardenon;
Suno subiris, kaj ombro kompilis
Densan nebulan kurtenon.

1911—1912

Elbelorusigis Adam Pavlukovec.

Sed la kukolet' kukuis

Kiam venis monden Janko,
Kiam lia ploro tujis,
Ĉe lulil' patrino kantis
Kaj la kukolet' kukuis:
— Ku-ku, ku-ku, tempo flugu!
Dormu, kara! Ku-ku, ku-ku!

Kiam kreskis iom Janko,
Paŝtis brutojn kaj enuis.
Li per ŝalmo ludis-blovis
Kaj la kukolet' kukuis:
— Ku-ku, ku-ku tempo flugu!
Paŝtu! Paŝtu! Ku-ku, ku-ku!

Kiam iĝis granda Janko,
Sur la kamp' semado bruas.
Kantis Janko pri l'mizero
Kaj la kukolet' kukuis:
— Ku-ku, ku-ku, tempo flugu!
Semu! Semu! Ku-ku, ku-ku!

Kiam ajn semaduĝis Janko,
Li sufiĉon ne ekĝuis.
Janko semis, ne rikoltis,
Kaj la kukolet' kukuis:
— Ku-ku, ku-ku, tempo flugu!
Vi rikoltos! Ku-ku, ku-ku!

Kiam maljuniĝis Janko,
Forton la mizer detruis.
Al nepar' fabelojn diris
Kaj la kukolet' kukuis:

— Ku-ku, ku-ku, tempo flugu!
Venis fino! Ku-ku, ku-ku!
Kiam fine mortis Janko,
Plendoj kaj lamentoj fluis:
— Kial mortis vi, povrulo?!.
Kaj la kukolet' kukuis:
— Ku-ku, ku-ku, tempo flugu!
Dormu, kara! Ku-ku, ku-ku!

1921

Tradukis Benciono Berin.

JAKUBO KOLAS
(1882—1956)

Ne malĝoju!

Ne malĝoju, ke de l' suno
Maloftigas la aper',
Ke la ombro de autuno
Sombre kuŝas sur la ter'.

Ne malĝoju, ke tutfermis
Neĝo l' teron antaŭ vi.
Nigra nokto ne eternos,
Ne pereos la patri'.

Kredu, frat', la neĝ' degelos,
De l' printemp' audiĝos kant'.
Milde l' sun denove helos
Kaj ekfloros nia land'.

Ne malĝoju, ke evitas
Ĉiam nin la bela sort',
Ke konstante nin insidas
La mizer' ĉe nia pord'.

Ne malĝoju, ke radiojn
Sunajn kaŝis la malhel',
Ke dum nokt' la incendioj
Ĵetas fajron al ĉiel'.

La malbono nin premanta
Kiel fumo flugos for,
Kaj revivos nia lando
Sub la brilo de aŭror'.

1907

Tradukis Benciono Berin.

Al laboro!

Gefratoj! Vasta larĝa vojo
Kaj patroland' atendas nin —
Rikolto venis, agu ĝoje, —
Scienco forte logu vin!

Tra tuta land' vi portu kleron,
Tra land' dormanta en malhel'.
Kaj revekiĝu nia tero,
Popolon veku scijuvel'.

Plu ne ĉagrenu nin kverelo!
Nek bienul', nek cara vip',
Sed ordon faru sub ĉielo
Popolo mem lau pova tip'.

1917

Tradukis Adam Pavlukovec.

PAŬLUKO TRUS

Deka fundamento

(fragmento)

Falas neĝeretoj —
Diamantaj pilkoj,
Falas blankdланkegaj
Kvazaŭ en miraj'...
    Kombis la ĉerizoj
    Harplektaĵon silkan, —
    Falis desur ili
    Bela neĝplektaĵ'...

Ie malproksime
Ĉesis sonorado.
Neĝfloketoj dancas,
Ne videblas lun'...

Ŝajnas, ke denove
 Hejmen gvidas pado —
 Karan parencaŝaron
 Mi vizitas nun.
 La vespero vintra
 Tra brodaĵ' rigardas,
 Kvazau en la sonĝo
 Belas la lumet'.
 En animo mia
 La floreco ardas,
 En neĝera danco
 Brilas la ridet'.
 Jam denove vintro
 Blankan neĝkovrilon
 Disetendis vaste
 Super la kampar',
 Per silento ĝojo
 Venas en animon,
 Kaj forflugas foren
 Tristo kaj amar'...
 Semas neĝeretoj
 Songan tenerecon,
 Falas blankblankegaj
 Kvazau en miraj,
 Floras sur ĉerizoj
 Neĝa soleneco,
 En vespera sonĝo
 Dronas la vilaĝ'.
 Volas mi rakonti
 Al mi mem fabelojn,
 Audi melodion
 Per senvorta kant'.
 Ombroj en la ĉambro
 Kiel noktaj veloj...
 Venas en la sonĝo
 Kara patroland'.

Tradukis Grigorij Gercikov.

PJATRUSJO BROŬKA
(1905—1980)

Ĵuro de l'koro

Dankos eterne sekalan mi panon,
Akvon puregan kaj fonton malgrandan,
Verdan arbaron,
Ĉiel'-diafanon
Kaj rivereton en kampo fluantan;

Bruon de urbaj kvartaloj kaj placoj,
Kie hardiĝis mi daŭre kaj miris,
Stratojn, per suno teksitajn,
Senlacajn,
Kie mi bonajn amikojn akiris;

Homojn sincerajn kun kor' malavara,
Pretajn oferi sin por la Patrio,
Landon amatan
Sur ter' nia kara —
Ame ni nomas ĝin Belorusio!

Tradukis Klara Rabinoviĉ.

* *
*

Traflugis jen tagoj, foriris,
Ne eblas al ili reven'.
Al ŝanĝoj ne devas ni miri,
Vi ĉion komprenas vi mem.

Kaj ŝajnas — la sama ĉielo,
Sed sentas malsamon la kor'.
Ne pensas mi plu pri la steloj,
Pri via nur am' kaj favor'.

Forĵetu promesojn vi plene,
De mia bezon' estas norm':
Nur vorto afabla matene,
Afabla nur vorto por dorm'.

Tradukis Adam Pavlukovec.

Vi kiam estas tre malĝoja...

Vi kiam estas tre malĝoja,
ne pensu tro pli malesper'.
Rigardu, kia estas gaja
malgranda en montar' river',—
Malfermis ĝi ricecon sian,
belecon tutan ĝis la fund',
Kaj vi auskultu, nur auskultu
sonoron ĝian el profund'!

Vi kiam estas tre malĝoja,
el kap' sopiron ĵetu for,
Rigardu en herbejon vastan,
al verda herb' kaj bela flor',
Kaj kiel belas tiuj floroj,
malsama estas ĉiu flor',
Kaj kiel ĉiu bonodoras,—
ekflamas sentoj en la kor'!

Vi kiam estas tre malĝoja,
forgesu pri malgaja larm',
Kaj nur rigardu al betuloj,
rigardu, kia estas ĉarm'—
En mondon ja navigas ili,
similas branĉo al remil',
Folio ĉiu
kvazaŭ kantas al vivo gloron en trankvil'!

Tradukis Adam Pavlukovec.

ARKADZJO KULJAŠOŬ
(1914—1978)

* *
*

Betulon plantis mi kun ĝoja sento,
Ke ĝi post jaroj kvardek-kvardek kvin
Plenkreskos ne ĉe iu voja fin',
Sed ĉe la sojlo de l'estont'-jarcento.

Sub ĝia branĉ' junulo en juli',
Irante trafikvoje el la foroj,
Atendos ĝis varmegaj ĉesos horoj,
Alportos akvon por motoro li.

Kaj konos li nek mian tombkameron,
Nek mian vivon kiel civitan',
Sed pensos danke pri l'fervora man',
Fosinta zorge la printempan teron,

Plantinta arbon ne por mok' de l'vent',
Ne por si mem; transportis por homaro
Ĝi l'arbon ne al kampo el arbaro,
Sed el jarcent' al nova do jarcent'.

Tradukis Klara Rabinoviĉ.

MAKSIMO TANK
(*naskiĝis: 1912*)

Eksciu do

Elkreskis sur tombomontet' alta pin',
Eksciu do;
Radikojn ĝi plektas en tomba la min',
Eksciu do;
La astrojn ĝi tuŝas per sia kulmin',
Eksciu do;
Sonoras kun vent' ĝi mallaŭte sen fin',
Eksciu do:
Patrin',
Kie dormas la filo sub mont';
Vent',
Kie ludi per arc' kaj per ond';
Stel',
Kie pluve defali en mond';
Birdo migranta —
La hejmon ĉe l'font'.

Tradukis Klara Rabinoviĉ.

Tosto por amikeco

Se kune ĉiuj ni eklevos
La blankajn, flavajn, nigrajn manojn,
Ni povos ĝis plej foraj altoj
Eĉ movi nian sunon flaman.

Se ni kunplektos ĉiujn polmojn
De l' nigraj, blankaj, flavaj manoj,
Ni zonos per vivanta krono
Planedon nian, la malsanan.

Se ĉiuj ni mallevos pugnojn
De l' flavaj, nigraj, blankaj manoj,
Tuj renversigĝos la katenoj
Kaj mondon skuos uragano.

Do levu ni l' kalikojn plenajn
Da vinoj ŝaumaj, diafanaj
Por la eterna amikeco
De l' blankaj, flavaj, nigraj manoj.

Tradukis Benciono Berin.

ULADZIMIRO DUBOŬKA

(1900—1976)

*   *

*

Multaj ĉagrenoj en kor' mia nestis,
En mia kor' nur la morto ne estis.

Se ĝi alvenos en iu momento,
Estos ĝi tute por mi ne turmento,

Se dum disigĝa minuto severa
Serĉos min via rigardo tenera.

Mi ne bedaŭros eĉ korpon, animon,
Kiam nur sentos mi vian proksimon.

Se en alian mi mondon foriros,
Kaj vi du vortojn: «Mi amas» nur diros,

Tuj do revenos al mi miaj fortoj,
Ĉerk' renversigōs de tiuj ĉi vortoj.

Ili plensutos la tombon rigore,
Kiun fosistoj preparis fervore.

Jenan parolon atestu la suno,
Ankaŭ la steloj serenaj kaj luno:

Nek paradizon por mi, nek inferon,
Se mi neglektos ĉi-vortojn kaj veron!

Diru al mi nur: «Mi amas sincere!»,
Vivos, ekzistos mi tiam eterne.

Tradukis Klara Rabinoviĉ.

MIKOLA HVEDAROVĈ
(1904—1981)

* *
*

Korsaluton al vi, Balta maro!
Vian akvon lazuran mi gloras,
Kie frua ĉielo aŭroras
Kaj rebrilas la Lun' kaj stelaro.
Korsaluton al vi, Balta maro!

Sur la bordon obstina ondaro
Sen ripozo alkuras, forkuras,
Ĝin frapadas kolere, murmuras
Kaj ŝaumigās renkonte kun baro.
Korsaluton al vi, Balta maro!

Balancetis vi noktan lulilon
Kaj kolektis argentan lunbrilon.
Kvietiĝu, akceptu konsilon,
Estu bona proksima najbaro.
Korsaluton al vi, Balta maro!

Nova tago okulojn blindigas
Kaj mallumon de l'nokto forigas.
Nur ĉe l' bordo konkuras, intrigas
Atakanta senlaca ondaro.
Korsaluton al vi, Balta maro!

Korsaluton al vi, Balta maro,
Mi alportis el voj' malproksima.
Mi pri la maltrankvilo senlima
Tuj forgesas ĉe via akvaro.
Korsaluton al vi, Balta maro!

Tradukis Petras Ĉeliauskas.

ADAMO RUSAK'
(1904—1987)

Arbara kanto

Ho, betuloj kaj pinoj —
Partizanaj fratinoj,
Ho vi, juna kaj brua arbar'!
Nur ekaudos mi klaran
Vian kanton arbaran,
Tuj obsedos min sent' sen kompar'.

En memoro brulegoj,
Malamikaj la gregoj
Kaj malvarma blovado de l'vent',
Kaj pluvkot', kaj sopiroj,
Kaj dum nokt' militiroj,
Lignofajr' en arbara silent'.

Mia lando fiera,
Estas vi nun libera.
Mi iradis pro vi al batal'
Por neniam, neniam
Sub la jugon nazian
Trafu vi dum severa fatal'.

Pasis jaroj malbonaj,
Finis tondri kanonoj,
Bruas sole arbaro en for'.

Ho, betuloj kaj pinoj,
Partizanaj fratinoj,
Restos ĉiam en mia memor'.

El la belorusa: Adam Pavlukovec.

SERGEO NOVIK-PIAJUN
(nask. 1906)

Kanto de junaj geesperantistoj

Ekzistas multaj lingvoj en ĉi-mondo,
Nin logas sola, ŝajne bela kant'.
Ĝi ligas nin, mistera kvazaŭ ponto
Kun amikar' en ajna fora land'.

Kun ĝi ni vagos tra la tuta tero,
Parolos ĉie ni sen miskompren'.
En ĝi sendota ajnen la letero
Legota estos sen plej eta pen'.

Ĉar Esperanto, la simbol' de paco,
Al la gepatra lingvo estas frat',
Per ĝi batalas ĉiam ni sen laco
Por mondo sen militoj kaj invad'.

Infanaj koroj — junaj, sed persistaj.
Devizo nia: «Pac' kaj amikec'!»
Kaj pacafer' por geesperantistoj
Honora estas porĉiama dec'.

El la rusa: Adam Pavlukovec.

Ĉiuj homoj estas niaj fratoj

Kiam estis mi malgranda knabo,
Meditis ofte mi, ke ĉiuj homoj
Feliĉe povas vivi, kiel fratoj,
Trankvile loĝi do en siaj domoj,

Ke la milito estas ne necesa,
Nek larmoj de infanoj kaj patrinoj,

Ke ĉiuj volas vivi kaj amiki,
Labori en la kampoj kaj uzinoj.

La tempo pasis. En la tuta mondo
Leviĝis multe jam da batalantoj
Por forĝi la feliĉon al popoloj
En vivo paca dank' al Esperanto.

Nenia forto rompos niajn vicojn,
Ĉar ni batalas ĉiam por sukceso
De la ideo sankta de frateco,
De libereco, paco kaj progreso.

Steloj

Dediĉas al miaj gepatroj

Tagoj venas, tagoj pasas en angor',
Kvazau ondoj de riveroj fluas for.
Trian jaron mi suferas en ekzil',
Kaj turmentas mian koron maltrankvil',

Malproksimas tre gepatra la kaban',
Kaj ne premos mian manon frata man',
Trankviligos min nenies bona vort',
Sen patrujo sola esti — mia sort'.

La steletoj jen flagretas en ĉiel',
Kvazau nokte min rigardas ĉiu stel'...
Por vi estas, etaj steloj, la demand':
Kio estas en patria mia land'?

Ĉu jam dormas mia patro kaj patrin'?
Ĉu rigardas ankau steloj lin kaj ŝin?..
Eble pensas ili nun pri sia fil',
Kion faras mi ĉi tie, en ekzil'? —

Se ne dormas la gepatroj en la lit',
Se rigardas vin, steletoj, kun medit',
Vi alportu, vi transdonu ĝis sunbril',
Steloj karaj, la saluton de la fil'.

Por ke ili ne plu ploru en sopir',
Ke mi estas en ekzilo la martir'.

Venos, venos por ni ankaŭ bela hor',
Mi revenos hejmen gaja, en humor'.

Ni ekvivos, venos nova la esper',
Belorusan himnon kantos en liber',
Kaj kun kanto belorusa sen amar'
Ni plugados kaj semados en kampar'.

Nokte stelojn ni rigardos en ĉiel',
Kiel nun, aperos ili stel' post stel'...
Vi alportu al gepatroj ĝis sunbril',
Steloj karaj, la saluton de la fil'.

El la belorusa

ALESJO ZVONAK
(naskiĝis 1907)

Respondo

Ĉu celas rusoj al milit'?
E. Jevtuŝenko.

Ĉu celas Sovetio al milit'? —
Demandu vi unue belorusojn.
Ĥatynj' al vi respondos sen hezit'
Kaj frataj tomboj — la militakuzoj.

Al vi respondos filoj de la land',
En kiu — ve! — pereis ĉiu kvara.
Al vi respondos ajna nia rand'
Per tombmontet' kun rememor' amara.

Sed diros mi: vivadu en prosper'
Vi, junaĝuloj, sen militproblemoj,
Kaj ĉiam ĉie floru krizantemoj,
Kaj kantu najtingalo kaj paser'...

Ne por militaj, sed por pacaj temoj
Aperas la poetoj sur la ter'!

El la belorusa lingvo tradukis Adam Pavlukovec

MAKSIM' LUĴANIN

Malhela plezuro

Ĉu longe ĉi tio ja daŭris?
Minuton,
Eble dum jaro, pli eble... Nur
Al mi, knabino, se diri tuton,
Restis dolor' kaj malhela plezur'.

Plezur' — hodiaŭ kun vi renkonto,
Fremda vin ĉiam senti — dolor'...
Sed dum primaver' egale respondos
Per kant' najtingala la stulta kor'.

Elbelorusigis Adam Pavlukovec

ALEKSEJO ZARYCKI

La hungaro

Senĉese iris soldataro
Kaj restis ie jam landlim'.
Renkontis ĉe vilaĝ' hungara
La kamparanoj ĝoje nin.

Samkiel en Belorusio
Portata estis sal' kaj pan'.
Kun salutvort' al ni sin turnis
Hungara unu kamparan'.

Koloron perdis la ĉemizo
De l' laborema vilaĝan'.
Verŝajne estis akirebla
Tre malfacile lia pan'.

Sincere sonis liaj vortoj,
Li nin rigardis kvazau frat'.
Hungaran lingvon — jen la sorto —
Nek unu sciis eĉ soldat'.

Sed kiel li deziris tiam,
Ke nepre ni komprenu lin!..

Li paroladon ĉesis sian,
Silente nur rigardis nin.

Li pensis eble, kion fari?
La kapon levis al la sun'.
Kaj trovis li la vorton karan,
Li diris: «Lenin».
Tenis nun
Li sur la koro sian manon...
Kaj ni komprenis la hungaron.

El la belorusa: Adam Pavlukovec.

La plej bela lingvo

Versaĵojn de Heine legadis mi kaj
Revulo juna
Estante,
Mi vidis la rokon kun in' Lorelei
Ĉe Rejno-river' situanta.

Kaj kvazaŭ dum sonĝo sonoris la kant'
De la junulin' en ĉielo.
La lingvo germana al juna aŭdant'
Sonora tre ŝajnis kaj bela...

Sed kie ĝi estas, volum' de poet',
Legita kun granda plezuro?
Vundita nun, mi
Kuŝas ĉe arbustet'
Kaj tankoj jen preterveturas.

La tankojn postsekvas en kamp' soldatar',
Pereas labor' kamparana,
Fremdlandaj vestaĵoj, sen ajna erar'
Mi aŭdas la lingvon germanan.

Mi raŭkon, koleron nun aŭdas en ĝi,
Ĝi tiel malbele sonoras,
Ke fermus prefere l' orelojn tuj mi,
Senmovas nur man' pro doloro.

Ne estis delonge jam tio, amik',
Per sonĝ' rememor' ofte skuas...

Fenestron, malfermas fenestron jen mi,
Rigardas al mar' mi, ĝi bruas.

Situas apude germana urbet'.
Urbdomo, pregejo malnova.
La fumo de ŝipo en mara kviet'
Kaj mevon post ĝi mi tuj trovas.

Ni gaste
Alvenis al tiu ĉi land'
Pro bona amika impeto.
Ĉu volas vi kanti, mastrino?
Pri kant'
Ĉe mi estos unu nur peto —

La kanton germanan vi kantu, virin',
Nun pri Lorelei, jam konatan.
Verŝajne kunkantos laueble mi vin
Kun sento amika kaj frata.

La kanton malnovan komencis jen mi
Kaj ŝajne orbrilas la vortoj.
Komprenis mi: estas parol' de amik'
La lingvo plej bela kaj forta.

Tradukis Adam Pavlukovec.

ANATOLO ASTREJKA
(1911—1978)

Hejmen revenis la patro

Ne povas ekdormi en lito
Knab' spite malfrua la hor'
Post patra reven' el milito,
Post patra reveno el for'.

La panjo klopodas ĉe l' forno
Por manĝu li kun appetit'.
La domo ne plu estos morna
Post patra reven' el milit'.

Eniras la bonaj konatoj,
Sidigas ĉe l' mur' laŭ invit',
Parolas kun brava soldato
Post lia reven' el milit'.

Sur patra la brusto orbrilas
Medaloj kaj ankaŭ orden'.
Ebrias najbaroj, babilas
Ĉetable post patra reven'.

Ne povas ekdormi en lito
Knab', spite malfrua la hor,
Post patra reven' el milito,
Post patra reveno el for'.

Elbelorusigis Adam Pavlukovec.

PIMEN PANĈANKA

Kelkaj kalkuloj

Prikalkulu, kiom da metalo
Rompis la milita uragan':
Pensas mi, sufiĉus tiu ŝtalo
Por mil pontoj eĉ tra ocean'.

Kia kvant' da pano sen kompato
Estis cindrigita sur la ter',—
Kiom milionoj pro malsato
Preĝe levas manojn en mizer'.

Se mensogaj libroj, kvazaŭ ondo,
Ne verŝiĝus super ter' sen fin',—
Jam posedus ĉiu en la mondo
La alfabetumon, kredu min.

Ne la domoj, sed malliberejoj
Konstruatas ie sur planed'.
Por fiuloj mem en tiuj ejoj
Tute ja sufiĉus angulet'.

Se samtempe homoj al militoj
Unuvoĉe povus diri «ne!» —

Nun amasoj de enterigitoj
Estus ja savitaj de pere'.

Kaj se dume restas nepunita
Da fiuloj sangavida ar'—
Venos pun' por bando parazita,
Pristelinta homojn dum miljar'.

Tradukis Petras Čeliaskas.

ALESJO BACŲLA
(1918—1983)

Patrujo amata fiere

Patrujo, amata fiere,
Feliĉe vi vivu en glori:
Mi ĵuras al vi nun sincere
Pri amo fidela en kor'.

En kampoj, en grandaj uzinoj,
En ajna angul' de la land'—
Konstante laboras obstine
Soveta popolo kun kant'.

Mi vidas — disfloras la tero
Kaj flugas la kanto lau rond':
Gepatran nur landon preferos
Mi ĉiam en vasta la mond'.

Ni volas nenies terenojn,
Nur sola ĉe ni la dezir':
Renkonti en paco matenojn,—
Jen estas plej grava sopir'.

Kaj havi ni volas sincere
Amikojn kaj amon en kor'.
Patrujo, amata fiere!
Prosperu kaj vivu en glori!

El la belorusa lingvo tradukis Adam Pavlukovec.

MIKOLA AŬRAMĈYK
(*nask. en 1920*)

Apud la tombo de Maksimo Bahdanoviĉ

Vi ne trovis por vi
Savon en la montar'
Apud tera ĉe mar' paradizo...
Al ŝatata masiv'
De la pina arbar'
La sopiro turmentis vin kriza.

Lacigita sen norm'
Sub la suda ĉiel',
Vi ekkuŝis ĉi tie por ĉiam,
Por eterna la dorm'
Dum printempa la bel'
Sub de l' birdoj kantad' melodia.

Songojn vidu, poet',
Pri patrio sen ĉes'
Kaj dormetu ĉi tie trankvila,
Sonas via sonet',—
Foliar' de cipres'
Ĉiutage ĝin kantas ĝentile.

De la vivo klopod'
Estis via destin',
Via ankaŭ espero kaj nomo,
Por poet'— patriot'
Ĝis la monda eĉ fin'
Havu ĉiam la saman renomon.

Tradukis Adam Pavlukovec.

PETRO PRYĤODZKA
(*nask. en 1920*)

De vi ne venas la leter'

Mi antaŭ longe ĉe salikoj
Restigis vin. Blankiĝis ter'.
Leterojn legas jam amikoj —
De vi ne venas la leter'.

Ĉu mi ne konis vin, ĉu vian
Mi rompis revon sen esper'?
Ja ŝajnis: min vi amis tiam,
Sed ne alvenas la leter'.

Mi malkvietas, mi sopiras
Kaj ne kaŝeblas la sufer'.
«Ne tristu vi!» — amikoj diras,
Sed ne alvenas la leter'.

Ho, kion skribi, se mi scius,
Ke vi eksentu per paper'
Amforton de l' soldat', al kiu
Neniam venas la leter'...

Tradukis Petras Ĉeliauskas.

RYHORO BARADULIN

(nask. en 1935)

Vana klopodo

Mi pensas ĉiam nur
Ne pensi plu pri vi.
Sed tamen sen plezur'
Min kaptas la aviz':
Mi pensas ĉiam nur
Ne pensi plu pri vi.
Jen tasko por futur',
Ke gardu ĵuron mi,
Mi pensas ĉiam nur
Ne pensi plu pri vi.

Tradukis Adam Pavlukovec.

KANTOJ

Kanto de belorusaj geesperantistoj

Vortoj de A. Pavlukovec

Muziko de A. Gurov

Ni, belorusaj esperantistoj,
Kun amikar' el vasta la mond'
Por pac' batalas, estas forĝistoj
De mondestonto kaj nia sort'.

Ni korespondas kun konsidero:
En eksterlando ĉiu amik'
Pri nia vivo sciu la veron,
Pri nia lando kaj respublik'.

Gaste se venos eksterlandanoj,
Ĉiun renkontos ni kun estim',
Ĉies amike premos ni manon
Lau belorusa nia kutim'.

En frata rondo kantos ni kune,
En Esperanto sonos la kant',
Certe ni dancos ankaŭ komune —
Ni amikiĝis per Esperant'.

Kaj dum ni vivos sub la ĉielo,
Dum hor' feliĉa kaj dum mizer',
Al Esperant' ni restos fidelaj,
Pri venko ĝia restos esper'.

Refreno: Sur niaj brustoj verdan la stelon
Ni ĉiam portos kun sent' de fier'.
Nin unuigas nobla la celo —
La amikec de popoloj sur ter'.

Kanto kontraŭ la militfatalo

*Vortoj de A. Pavlukovec
Muziko de A. Gurov*

Homoj el la vasta mondo,
Ni ja estas samteranoj,
Ĉu preparos ni la morton
Por ni mem per propraj manoj?
Nin disigas lingvaj baroj,
Nin disigas ŝtataj limoj,
Ĉu pro malamikaj faroj
Restos ni militviktimoj?

Refreno: Esperanto estas bona rimedo,
Estas vere taŭga rimed'
Por ni komprenu unu alian
Sur nia ne tiom granda planed'.

Aŭ hodiaŭ au neniam —
Estas sola la elekto.

Ĉu pereos ni por ĉiam
Pro plej stulta la neglekto?
Sonu laute voĉo nia
En komuna pacbatalo
Por kunvivo harmonia
Kontraŭ la militfatalo.

Refreno: Esperanto estas bona rimedo...

Salutkanto

*Vortoj de A. Pavluĝovec
Muziko de A. Oreĥov*

Saluton, karaj geamikoj!
Ni bonvenigas kore vin
En nia verda respubliko
Kun frata amo kaj estim'.

Eksonu nia kant' komuna
Kaj regu inter ni sincer'!
Pleniĝu niaj koroj junaj
Per amikeco kaj esper'.

Ĉar estas ni esperantistoj,
Ni devas zorgi pri la pac'.
En lukto estu ni persistaj:
Por pac' batalu ni sen lac'!

Pri l' sorto de l' planedo Tero
Ni respondecas, amikar'.
Ne gravas tute la cetero,
Se temas pri la nobla far'.

Briladu ĉiam verda stelo,
Kaj sonu Esperanta kant'.
Serena estu la ĉielo
En ajna land', en ĉiu land'.

Раздзел V

ЭСПЕРАНТА-БЕЛАРУСКІ СЛОЎНІК

A

- abelo** пчала
abio піхта, яліна
abismo бездань, прорва
aboni падпісвацца (*на газету і інш. выданні*)
absinto палын
abunda багаты, шчодры, густы
acero клён, явар
acida кіслы; (*пераноснае*) з'едлівы
aceti купляць
adapti прыладзіць, прыстасаваць
adepto паслядоўнік, прыхільнік
adiau бывай
adicii (*мат.*) складаць, дабаўляць
admiri захапляцца, любавацца
admoni угаворваць
adoleska юнаці
adopti усынаўляць, удачараць; ус-прыняць, пераняць
adori гарача любіць, абажаць
adulti здраджваць (*мужу ці жонцы*)
advento калядны пост
aero паветра, **aerumi** праветрываць
afabla ласкавы, прыязны, мілы
afekti прытварацца, прыкідвацца
afero справа, **fiaferisto** дзялок, афе-рыст
aflikti засмучаць
afranki аплочваць (*паштовыя ад-праўленні*)
agi дзейнічаць
agendo запісная кніжка
aglo арол
aglomeri нагрувашчваць
aglutini склейваць
agnoski прызнаваць; узаконьваць (*дзіця*)
agro зямельны надзел
agrabla прыемны
ago узрост
ajlo часнок
akceli паскараць, садзейнічаць
akcento націск
akcepti прымаць
akcesora пабочны, другасны, дапа-можны
akcidento няшчасны выпадак, зда-рэнне
akcipitro ястраб
akiri набываць
aklami урачыста вітаць
akno прышч, вугор
akompani суправаджаць
akra востры
akrido саранча
akso вось, вал
akselo падпаха
akumuli назапашваць, збіраць
akupunkturo іголкаўколанне
akuŝi нараджаць
akuzi абвінавачваць
akvo вада, **akvumi** паліваць, ара-шаць
alarmo трывога
alaŭdo жаваранак
aleno шыла
alero павець, навіль страхі
alezi рассвідроўваць, расточваць
algo водарасць, багавінне
alia іншы, другі
alial па іншай (*другой*) прычыне
aliam у іншым (*другім*) месцы
alial іначай
aliena псіхічнахворы, вар'ят
alko лось
almenau прынамсі
almozo міласціна, міласць
alno вольха, аleshына
alta высокі
alterni чаргавацца, зменьвацца
aludi намякаць
alumeto запалка
ami любіць, хахаць

amindumi заляцаца, фліртаваць
amanito мухамор
amara горкі
amaso натоўп, гурт
ambau абодва, абедзьве
amelo кружмал
amiko друг, сябра
amoro моцнае пачуццё кахання
amplekso памер, аб'ём
amuzi забаўляць, пацяшаць
analo(j) летапіс, хроніка
analfabeta непісьменны
anaso качка
aneto кроп
angoro туга, неспакой
angulo кут (ок), вугал
angelo анёл
animo душа
animalo жывёліна
ankau таксама
ankorau яшчэ
ankro якар
anonco аб'ява, паведамленне
anero гусь
anstatau замест
antau да, перад
anticipe папярэдне
antikva старажытны
antro пячора
aparta асобны
aparteni належаць (*каму-небудзь*)
apenu ледзь, ледзьве, амаль
aperi з'яўляцца, паказвацца; вы-
ходзіць (*аб выданні*)
aplaudi апладзіраваць
apliki дадаваць; прымяняць; кары-
стацца
arogi падпіраць, падтрымліваць
arpo вяпрук, дзікі кабан
aprezi цаніць, шанаваць
aprobi ухваляць, адобрываць
apud ля, каля
araneo павук
arangî уладжваць, уладкоўваць,
упарадкоўваць
arbo дрэва
arbusto куст
ardi палаць, шугаць
ardeo чапля
areo плошча, прастора, паверхня,
участак, дзялянка
argilo гліна
argento серабро
arkeo каўчэг
armi узбройваць

aroganta нахабны, дзёрзкі
aromo водар, пах, пахучасць, духмя-
насць
arto мастацтва
artikolo артыкул; артыкул
aserti запэўніваць, пераконваць
aspekti выглядаць, мець выгляд
aspiri імкнуцца, жадаць
atendi чакаць
atento увага
atesti сведчыць, пасведчыць
atingi дасягаць; дамагчыся
atribui надаваць, прыпісваць; пры-
суджваць
atriplo лебядя
au ці, альбо
audi чуць
audaci адважвацца, асмельвацца
auguro прадвесце
aulo актавая зала, канферэнц-зала
auroro золак, заранак
auskulti слухаць
autodidakto самавучка
autuno восень
avo дзед
avantago перавага
avara скупы
aveno авёс
aventuro прыгода
avenuo праспект, шырокая вуліца
averti папярэджваць, паведамляць
раней
avida прагны, сквапны
avizo паведамленне
azeno асёл
azilo прыстанішча, прытулак

В

babili гутарыць, гаманіць, балба-
таць, лапатаць
bagatelo пусыяковіна, драбязя, дро-
бязь
bajoneto штык
baki пячы; абпальваць
balai месці, падмятаць
balanci гайдаць, хістаць
balbuti заікацца; мармытаць
baldau хутка, неўзабаве
baleno кіт
baloti галасаваць
bani купаць
bapti хрысціць
bari перагараджваць, загароджваць
barakti валтузіцца

barbo барада
barco боршч
bardano лопух
barelo бочка
bastono палка, кій, трысціна
bati біць, выцінаць
batali біцца, змагацца
beata шчаслівы, ціхамірны
bebo дзіцяня, малютка
bedo града, градка
bedauri шкадаваць
beko дзюба
bela прыгожы
beni благаслаўляць
bendo лента (*магнітафонная*)
benjeto аладка, блінец
benko лаўка, услончык, зэдлічак
bero ягада
besto звер, жывёліна
beto бурак
betulo бяроза
bezoni мець патрэбу
biciklo веласіпед
bieno маёнтак
biero піва
bildo карціна, малюнак, вобраз
bindi пераплятаць
birdo птушка
blago выхваляанне, хлусня, брахня
blanka белы
blasfemi блюзнерыць, сварыцца, лаяцца
blato таракан, прусак
blazono герб
bleki мыкаць, рыкаць
blinda сляпы
blonda бялявы
blovi дуць
blua сіні, блакітны
boato лодка, шлюпка
boji гаўкаць
boli кіпець
bombono цукерка
bona добры
bonvolu калі ласка
bori свідраваць, бурыць
bordo бераг
borso біржа
bosko гай
boto бот, **felta boto** валёнак
botelo бутэлька
bovo бык
brako рука (*уся*)
branco галіна
brando гарэлка

brasiko капуста
brava смелы, адважны, храбры
bređi разгадоўваць, гадаваць (*жы-
вёлу*)
bremso тормаз
breto паліца
brido вуздэчка, аброць
briko 1. цэгла; 2. кавалак, кусок,
брусок
brili блішчаць, ззяць, зіхаець
broco брошка
brođi вышываць
brogi апарваць, абдаваць кіпенем
broso шчотка
brovo брыво
brui шумець
bruli гарэць, палаць
bruna карычневы, руды
brusto грудзі
bruto жывёла, скаціна
brutala грубы, свінскі, зверскі
bufo хлапчанё, свавольнік, гарэзнік
buči забіваць, рэзаць, калоць (*жыў-
насць*)
budo будка, ларок, кіёск
bufo жаба
bufono блазен, штукар
bukani вэндзіць
bulo камяк
bulbo цыбуліна
bulko булка
bunta стракаты, пярэсты, квяцісты
bušo рот
buti акучваць
butero масла, **buterpano** бутэрброд
butiko крама
butono гузік

С

cedi саступаць; падавацца
cedro кедр
cejano васілёк, валошка
celo мэта, цэль
celebri святкаваць, ушаноўваць
sero цыбуля
cerbo мозг
cerealoj злакавыя
certa 1. упэўнены; 2. бяспрэчны;
3. некаторы, азначаны
cervo алень
cetera іншы, другі, астатні
cifero лічба
cigno лебедзь
cikonio бусел

cimo клоп
cindro попел, прысак; прах
ciro вакса
cirkonstanco абставіны
citi цытаваць
citrono лімон
civila грамадзянскі, цывільны
civito грамадзянства

Ĉ

ĉagreni засмучаць
ĉambro пакой
ĉapo шапка
ĉapelo капялюш
ĉapitro раздзел (*у кнізе*)
ĉar бо, таму што
ĉaro воз, павозка
ĉarma мілы, прывабны, чароўны
ĉarpenti цяслярыць
ĉasi паляваць,
ĉasta цнатлівы, нявінны; бязгрэшны
ĉefa галоўны
ĉelo ячэйка
ĉemizo кашуля, сарочка
ĉeno ланцуг
ĉerizo вішня (*плод*)
ĉerko гроб
ĉerpi чэрпаць
ĉesi пераставаць, пакідаць, спыняць
ĉevalo конь
ĉicerono праваднік
ĉielo неба
ĉifi мяць, камячыць
ĉifono ануца
ĉikani прыдзірацца, чапляцца
ĉirpi цырыкаць, цвыркаць, шчабятць, стракатаць
ĉizi даўбці

D

damao лань
damagi псаваць, пашкоджаць
damni праклінаць, клясці
dampi глушыць, заглушваць
danci танцаваць, скакаць
dangera небяспечны
danki дзякаваць **dank' al** дзякуючы
dauri працягвацца, доўжыцца, цягнуцца
decі належыць, пасаваць **decas al vi**
табе трэба
desidi вырашаць
dedici прысвячаць

defendi абараняць
defili ісці калонай
degeli раставаць, плавіцца
degeneri выраджацца
deklari аб'явіць, абвясціць, заявіць
dekstra правы **maldekstra** левы
deliri трызніць
demandi пытаць, распытваць
densa густы, часты
dento зуб
denunci даносіць; выдаваць, прадаваць
deponi захоўваць, здаваць на захоўванне
deprimo дэпрэсія, заняпад, маркота, нуда, журба
deputi выбіраць дэпутата
derivi 1. адхіляцца; 2. утвараць
desegni чарціць, рысаваць
destini прызначаць, прадвызначаць
determini вызначаць,
detruі разбураць, знішчаць
devi быць неабходным, быць павінным
dezerto пустыня
deziri жадаць
dio бог
diablo д'ябал, чорт
diafana празрысты
diamanto алмаз, дьямэнт
dianto гваздзік
diareo панос
diboĉi гуляць, п'янстваваць, весці разгульнае жыццё
diferenco розніца, адрозненне
difini вызначаць, выяўляць, даваць азначэнне
digo плаціна, гаць, грэбля, дамба
digesti ператраўляць
digno годнасьць, вартасць, гонар
dika тоўсты
diligenti старанны, руплівы, дбайны
diluvo патап, моцная паводка
dimanĉo нядзеля
dimensio памер
diri сказаць
direkti накіроўваць; кіраваць
disĉiplo вучань, паслядоўнік
diskreta стрыманы, сціплы
diskuti абмяркоўваць
disponi мець, распараджацца

disputi спрачацца
distingi адрозніваць
distri адцягваць, займаць, забяў-
 ляць, пацяшаць
distribui размяркоўваць
distrikto акруга, раён
diveni угадваць, адгадваць
diversa розны, усялякі
dividi дзяліць, падзяляць
do такім чынам, значыць
dogano таможная, мытная пошліна
dolca салодкі
dolori балець
domo дом
domage шкада, прыкра
domini панаваць, пераважаць
doni даваць
donaci дарыць
dorloti балаваць, песціць
dormi спаць
dorno шып, калючка, стрэмка
dorso спіна
doto пасаж
drasta рэзкі, моцна дзеючы
draši малаціць
drato дрот
dreni асушваць (*глебу*)
drinki піць, п'янстваваць
droni патанаць, тапіцца
dubi сумнявацца
duko герцаг
dungi наймаць

Е

ebena роўны, плоскі
ebria п'яны
eburo слановая костка
edifi навучаць, павучаць
eduki выхоўваць
edzo муж
efiki аказаць уздзеянне, паўплываць
egala роўны, аднолькавы
eklezio царква (*арганізацыя*)
eklipso зацьменне
ekscelenco правасхадзіцельства
eksciti узбуджаць, хваляваць, пад-
 бухторваць
ekskluziva выключны
ekskuzi прабачаць, дараваць
ekspedi адпраўляць, адсылаць
ekspliki тлумачыць
eksplodi узрывацца, трэскацца
eksponi выстаўляць (*напаказ, на
 продаж*)

ekspozocio выстаўка, экспазіцыя
ekspresa тэрміновы, скоры
ekstermi знішчаць, вынішчаць, вы-
 караняць
ekstrema крайні, надзвычайны, праз-
 мерны
ekumena усяленскі, экуменічны
ekvilibro раўнавага
ekzakta дакладны
ekzekuti караць **ekzekutisto** кат
ekzemplo прыклад
ekzercu практыкаванне
ekzilo ссылка, выгнанне
ekzisti існаваць
elasta пруткі, пругкі; гібкі, гнуткі
elefanto слон
elekti выбіраць, абіраць
elimini устраняць, выдаляць
elokventa красамоўны, выразны
embaraso цяжкасць, перашкода
embusko засада
emerito пенсіянер (*за выслугу га-
 доў*), асоба ў адстаўцы
eminenta выдатны, славыты, знатны
enigmo загадка
entrepreno прадпрыемства, пачы-
 нанне
enui нудзіцца, сумаваць, маркоціцца
envii зайздросціць
envulti зачараваць, заваражыць,
 сурочыць, урачы
epoleto пагон, эпалет
erari памыляцца
erinaco вожык
erpi баранаваць
escepto выключэнне (*напрыклад,
 з правіла*)
esenco сутнасць
esperu спадзявацца
esplori даследаваць, вывучаць, рас-
 следаваць
esprimi адлюстроўваць, выяўляць,
 выказаць
esti быць
establi засноўваць, устанавіваць,
 наладжваць
estimi паважаць
estingi тушыць, гасіць
etendi працягваць, выцягваць, рас-
 пасціраць
etero эфір

eterna вечны, бясконцы
etoso дух, атмасфера (*асяроддзя, эпохі*)
evento падзея, здарэнне
eventuala магчымы, верагодны, выпадковы
evidenta відавочны, яўны, бяспрэчны
eviti пазбягаць, унікаць, ухіляцца

F

fabelo казка
fablo байка
faco паверхня, вонкавы бок (*рэчы*)
facio морда, мыса, пыса, храпа
facila лёгкі
fadeno нітка; лёска
fago бук
fagopiro грэчка
fajfi свістаць
fajli шліфаваць, апрацоўваць напільнікам
fajna зграбны, прыгожы, высокапробны
fajro агонь
fako 1. адзел; 2. вобласць (*дзеянасці*); 3. прадмет (*вучэбны*)
fali падаць
falci касіць (*траву*)
faldi складваць у складкі
falko сокал
falto маршчына
famo слава, вядомасць
familio сям'я
fanfaroni выхваляцца
fantomo прывід, здань
fari рабіць
farbo фарба
faringo глотка, ляпа, зяпа, пашча
farmi арандаваць
farti жыць, мецца, пачуваць сябе, адчуваць сябе
faruno мукá
fascini зачароўваць, прывабліваць
fasko пук, пучок, вязка, звязак, ахпак
fasti пасціць
fato лёс, наканаванне
fatala непазбежны, наканаваны, суджаны
favora прыхільны, добразычлівы, спрыяльны
feo дух **feino** фея (*міфічныя істоты*)
febla слабы, немачны
febzo гарачка, ліхаманка, трасца

teki спаражняцца
fekulo крухмал
fekunda урадлівы
felo шкура, неапрацаванае футра
felica шчаслівы
femuro сцягно
fendi калоць, расколваць, расшчапляць
fenestro акно
fero жалеза
ferdeko палуба
ferioj канікулы
fermi закрываць
feroca люты, жорсткі, бязлітасны, бесчалавечны
ferovo стараннасць, дбайнасць, руплівасць
festo свята
festeno банкет, бясёда, урачыстасць, святкаванне
fetoro смурод
fianco жаніх
fidi спадзявацца, разлічваць (*на каго-небудзь*); давяраць
fidela верны, надзейны; пэўны, дакладны
fiera горды, ганарлівы; ганарысты, фанабэрысты
filo сын
filamento нітка, валакно, валасок
filandro павуцінне
filio аддзяленне, філіял
filiko папараць
filistro абывацель, чалавек з абмежаваным круглядама
fini канчаць, спыняць
fingero палец (*рукі*)
firma моцны, цвёрды, стойкі, устойлівы
firmamento небасклон
fiŝo рыба
flago флаг
flagri палаць, гарэць, шугаць, палымнець
flako лужына
flamo полымя
flano блін, праснак, аладка, дранік
flanko бок
flari нюхаць
flati ліслівіць, падлізвацца, дагдажаць
flava жоўты
flegi даглядаць (*хворых, дзяцей*)
fleksi гнуць, згінаць, згібаць
fliki латаць, лапіць, цыраваць

flirti 1. пырхаць; лётаць; 2. заляцацца
floko жмут, пасма, шматок
floro кветка **florumi** аздабляць кветкамі
floso плыт
flui цячы
flugi ляцець
fluida цякучы, вадкі
fluso прыліў (*марскі*)
flustri 1. шаптаць; 2. шушукацца, шаласцець, шамацець
foiro кірмаш
fojo раз
fojno сена
foko цюлень
fola шалёны, звар'яцелы
folio ліст (*паперы, дрэва...*) **foliumi** гартаць
fondi засноўваць, ствараць
fonto крыніца
for! прэч! вон!
forgesі забываць, забывацца
forgi каваць
forko відэлец
formiko мурашка
forno печ
fornelo кухонная пліта
forta моцны, дужы
fortika моцны, трывалы
fosi капаць
fosto слуп, стаяк, вушак
foto крэсла
frago суніцы; трускалкі
fragila крохкі
fragmito трысенёг; трысцё
frakasi разбіць на друзачкі, рас-трушчыць; зруйнаваць
frakseno ясень
frambo маліна
frandi ласаватца
frango махры
frapi стукіць, грукаць; удараць
frato брат
fraudi ашукваць, абдурваць
fraulo халасцяк
frekventi наведваць (*часта*)
fremda чужы
freneza шалёны, звар'яцелы
freša свежы
fringo берасцянка
fringelo чыж
fripono махляр, круцель, ашуканец
friti смажыць

frivola лёгкадумны, пустапарожні, пусты
frizi завіваць, рабіць прычоску
fromago сыр
frosto мароз; азноб, дрыжыкі
froti церці, расціраць, націраць
frua ранні
frunto лоб
fugі уцякаць, ратавацца
fulgo сажа
fulmo маланка
fumo дым
fundo дно, днішча
funebro жалоба
fungo грыб
furioza люты, раз'юшаны, шалёны
furoro вялікі поспех
fusilo ружжо, стрэльба
fuši рабіць спехам, халтурыць; псаваць
futuro будучае, будучыня

G

gaja вясёлы
gajni выйграваць
galanto пралеска
galgo шыбеніца
gambo нага (*уся*)
gamelo кацялок (*паходны*)
ganto пальчатка
gapi быць разявакай
garbo снап
gardi захоўваць, берагчы; сцерагчы, пільнаваць
gargari паласкаць, прапалоскваць
garni дапаўняць, аздабляць
gaso газ
gasto госць
gazeto перыядычнае выданне (*газета, часопіс*)
genro род
gento род, племя
genuo калена
gesto жэст
ginsengo жэньшэнь
glacio лёд
gladi прасаваль
glano жолад
glaso шклянка
glata гладкі, роўны
glavo меч
gliti слізгацца, коўзацца
globo 1. шар; 2. глобус
glori услаўляць

glui клеіць
glugli булькаць
gluti глытаць
gluteo ягадзіца
gobio пячкур
golfo заліў
gorgo горла, гартань
graco (рэл.) ласка
grado ступень, градус, бал
grajlo крупы, мелкі град
graki каркаць; квакаць
granda вялікі
graso тлушч, сала
grati драпаць, скрэбці
grateno падсмажаная скарыначка
gratuli віншаваць
grauli рыкаць
grava важны, значны
graveda цяжарная
grego статак
greno хлеб (*у зерні: жыта, пшаніца і інш.*)
grenado граната
grio крупы
grilo цвыркун, конік
grimaco грымаса
grimpi узбірацца, узлазіць, караскацца
grinci скрыгатаць, скрыпець
grivoj скваркі
griza шэры; сівы
groso агрэст
grotto грот, пячора
gruo журавель
grumbli бурчаць
grumelo камяк, згустак
grundo грунт, глеба
grunti рохкаць
gufo пугач
gumo гума, гумка
guno цялушка
gusto смак **gustumi** каштаваць, прабаваць
guto кропля
gvati высочваць, дапільноўваць, падпільноўваць
gvidi кіраваць, правіць

Ĝ

ĝangalo джунглі, нетры
ĝardeno сад **legomĝardeno** агарод
ĝemi стагнаць, вохкаць, цяжка ўздыхаць
ĝemeloj блізняты

ĝeni турбаваць, рабіць турботы **ĝeni sin** саромецца
ĝenerala агульны, усеагульны
ĝenro жанр
ĝentila ветлівы, пачцівы, далікатны
ĝermo зародак, завязь, парастак
ĝibo горб
ĝoji радавацца, цешыцца
ĝui цешыцца, карыстацца з задавальненнем
ĝusta дакладны, правільны, у самы раз

H

haĉi штрыхаваць
hajlo град
haki сячы, калоць (*дровы*)
halo вялікая зала
haladzo чад
halti спыняцца, затрымлівацца
haro волас; шэрсць (*у жывёл*)
hardi гартваць
haringo селядзец
hasti спяшаць, спяшацца
hauto скура; лупіна
havi мець
haveno гавань, порт
hazardo выпадак, выпадковасць, неспадзяванасць
hebeto тупы (*чалавек*)
hebreo яўрэй
hedero плюшч
hejmo дом, дамашні ачаг
hejti паліць (*у печы*); уключаць (*лямпі*)
hela яркі; ясны, светлы
helianto сланечнік
helmo шлем
helpi дапамагаць
heni іржаць
hepato печань, пячонка
herbo трава
herdo статак; чарада
heredi атрымліваць у спадчыну
herezo ерась, ілжэвучэнне
hernio грыжа, кіла
heroldo вяшчальнік, вястун, веснік
heterodoksa іншаверны; іншадумны
heziti хістацца, вагацца, быць у нерашучасці
hierau учора
hipokriti крывадушнічаць
hirundo ластаўка
hodiau сёння

hoko крук, кручок
homo чалавек
honesta сумленны, прыстойны
honori шанавець, ушаноўваець
honti саромецца
horo гадзіна
hordeo ячмень (*расліна*)
horlogo гадзіннік
horori жахацца, адчуваць жах
hospico прытулак, прыстанішча, ба-
гадзельня
hufo капыт
humida вільготны,
himila пакорлівы, паслухмяны, ціх-
мяны
humoro настрой
humuro гумар
hundo сабака
hurli выць, завываць

Н

horo, horuso хор

I

imagi уяўляць
imiti пераймаць, імітаваць
imortelo бясмертнік
impertinenta дзёрзкі, нахабны
impeto парыванне, імкненне
impliki заблытваць, ускладняць
imponi выклікаць павагу, імпаніра-
ваць
imposto падатак
impresi рабіць, выклікаць уражанне
inauguri 1. урачыста адкрываць;
2. пакласці пачатак
incendio пажар
incendio выпадак, здарэнне
inciti дражніць, раздражняць, зла-
ваць, раззлоўваць
indigni абурацца, гневацца
indigeno тубылец, туземец, тутэйшы
indiki паказваць, абазначаць, ад-
значаць
indulgi быць спагадлівым, літасці-
вым; дараваць
infano дзіця
infanterio пяхота
infekti заражаць (*хваробай*)
infero лекла
inflamo запаленне
influi уплываць, рабіць уплыў
ingenia знаходлівы, вынаходлівы;
умелы, майстэрскі

inko чарніла, атрамант
inklino схільнасць
inkluzive уключна
insekto насякомае
insidi падпільноўваць, рабіць заса-
ду; скласці змову
insigno значок
insisti настойваць, дамагацца
inspiri натхняць
instali наладзіць, уладкаваць, уста-
навіць, абсталяваць
instigi падахвочваць, схіляць, пад-
бухторваць
instrui вучыць, навучаць
insulo востраў
insulti ляць, сварыцца, абражаць,
зневажаць
inteligenta разумны, кемлівы; інтэ-
лігентны
intenci мець намер, намервацца, за-
думваць
intensa напружаны, узмоцнены, ін-
тэнсіўны
interna унутраны
interpreti тлумачыць, перакладаць
intesto кішка
inulo дзівасіл
inundi затапіць, заліць, навадніць
invadi урывацца **invado** нашэсце
inventi вынаходзіць
inversa адваротны, зваротны
investi дараваць, узнагароджваць;
надзяляць; ускладаць
inviti запрашаць
iri ісці
iriza вясёлкавы, радужны, радасны

J

ja ж, жа
jako куртка, тужурка, пінжак
jam ужо
jaro год
jasmeno язмін
jelpi скавытаць, вішчаць, пішчаць
jen вось, вунь
jes так, але
**ju... des... чым... тым... (пры параў-
нанні)**
jubili трыумфаваць, спраўляць ура-
чыста, радавацца
judo яўрэй, іудзей
jugo ярмо, няволя, прыгнёт
juglando грэцкі арэх
jugi судзіць, выносіць прысуд; мер-
каваць, думаць, лічыць

juki свярбець
juna малады
jungí запрагаць
junipero ядловец
jupo спадніца
juro права
justa справядлівы
juvelo каштоўнасць, скарб

Ї

ĵako пераключальнік
ĵaluza раўнівы
ĵami глушыць (*перадачу*)
ĵaudo чацвер
ĵeti кідаць, кінуць
ĵudo дзюдо
ĵuri клясціся, прысягаць
ĵurnalo газета; дзённік
ĵus толькі што

К

kabo мыс
kabano хаціна, халупа; хата
kaço каша
kadavro труп
kaduka драхлы, лядашчы, трухлявы
kafo кава
kaĝo клетка
kaj і, а
kajo набярэжная; прыстань; плат-форма, перон
kajero сшытак
kajto папяровы змей
kaki (*feki*) апаражняцца
kalo мазоль
kaldrono кацёл
kaleŝo экіпаж, брычка, каляска
kaliko келіх, кілішак, кубачак;
(*рэл.*) чаша
kalko вапна
kalkano пятка **kalkanumo** абцас
kalkuli лічыць, падлічваць
kalsono споднікі **kalsoneto** трусы
kalumni паклёпнічаць, узводзіць
паклёп
kaluno верас
kalva лысы
kalvario 1. распяцце (*малюнак*);
2. месца пакарання
kamarado таварыш
kamelo вярблюд
kameno камін, печ; ачаг

kamiono грузавік, грузавы аўтама-
біль
kamizolo фуфайка
kamomilo рамонак
kampo поле
kampanilo званіца, вежачка
kano трыснёг
kanabo каноплі
kanajlo падлюга, нягоднік, па-
скуднік
kanapo канапа
kancero 1. рак (*хвароба*); 2. краб
kando ледзянец
kandelo свечка
kankro (*заал.*) рак
kanono 1. гармата; 2. канон; статут,
правілы
kanoto човен, лодка, катэр
kanti пець, спяваць
kantarelo лісічка (*грыб*)
kantiko (*рэл.*) гімн
kantino буфет, сталовая (*на прад-
прыемстве*)
kanzono песня
kapo 1. галава; 2. вяршыня
kapabla здольны
kapacito ёмістасць
kapelo 1. капліца; 2. капэла
kapro казёл, каза
kapreolo казуля
kaprico капрыз
kapti лавіць, злавіць, схапіць
kara 1. мілы, дарагі; 2. дарагі (*аб
кошце*)
karafo графін
karakoli гарцаваць
karaso карась
karbo вугаль
karcero карцэр, турма
kardo чартапалох
karitato міласэрнасць
karno цела, плоць
karoto морква
kargo 1. карп; 2. запясе
karpeno граб
kartoĉo патрон
kaserolo каструля
kastelo замак
kaŝtoro бабёр
kaŝi хаваць, утойваць, скрываць
kato кот
katedralo кафедральны сабор
kateno кайданы, пугы, ланцугі
katuno баваўняная тканіна, паркаль
kauri сядзець на кукішках

kauzo прычына
kavo яма, роў; упадзіна; дупло
(у дрэве)
kaverno 1. пячора; 2. дупло (у зубе)
kaviaro ікра (ежа)
kazo 1. (грам.) склон; 2. выпадак
kazeo тварог
kazerno казарма
kelo склеп, падвал, сутарэнне
kelka некалькі
keno лучына
kepo кепі, кепка
kesto скрынка
kikeriki кукарэкаць
kirli размешваць, узбоўтваць; збі-
ваць (масла)
kisi цалаваць
kitelo рабочая спецвопратка
klaci пляткарыць
klaki ляпаць, бразгаць, ляскаць,
пстрыкаць
klapo клапан, вентыль
klara ясны, светлы; зразумелы
klarjono труба, горн, ражок
klauno клоун
klara адукаваны
klifo уцёс; абрывісты, стромкі бераг;
стромыя скалы
klini нахіляць, нагінаць
klingo лязо, клінок
klinko клямка, зашчэпка, засаўка
klopodi клапаціцца, мець клопат,
увіхацца
knabo хлопчык, хлопец
knaki скрыгатаць (зубамі)
knari скрыпець, рыпець, храбусець;
трашчаць
knedi мясіць (цеста)
kofro куфар, скрыня
koincidi супадаць
koiti савакупляцца
kojno клін **kojni**, **kojnumi** убіваць
клін
koko певень
kokcinelo божая кароўка
kokeriki кукарэкаць
kokri здраджваць (жонцы ці мужу)
koks сцягно, клуб, ляжка, таз
kolo шыя
kolaziono закуска; лёгкае снаданне
ці вячэра
kolekti збіраць
koleri сердаваць, злаваць, злавацца
koliero калье, каралі

kolombo голуб
kolonelo палкоўнік
koloro колер
kolubro вуж
kolumno 1. строй, калона; 2. слупок,
калонка (у газеце...)
komo коска
kombi прычэсваць, зачэсваць
kombini спалучаць, камбініраваць
komenci пачынаць
komenti вытлумачваць, каменціра-
ваць
komisii даручаць
komisiono камісія
kompano прыяцель, друг
kompari параўноўваць
kompati шкадаваць
kompensi кампенсавачь, замяняць
kompili складаць, укладаць
komplemento дапаўненне, дадаванне
kompleta поўны (без пропуску)
komplezo ласка, паслуга, паслужлі-
васць
komplika прыналежны, які мае дачы-
ненне
kompliki ускладняць
komploto заговор, змова
komponi складаць, ствараць, пісаць
музыку
komposti (палігр.) набіраць
kompreni разумець
komputi лічыць **komputilo** лічыльнік
komputero электронна-вылічальная
машына
komuna агульны, супольны
komunii (рэл.) прычашчаць
komuniki паведамляць
koni знаць, ведаць
koncerni тычыцца, датычыцца
konciza сцісла, кароткі
kondamni асуджваць, прысуджаць,
прыгаворваць
kondico умова
kondimento прыправа
kondolenco спачуванне
konduki весці, праводзіць
konduti паводзіць сябе
konekso сувязь, спалучэнне, злу-
чэнне
konekti уключаць, далучаць
konfesi 1. прызнавацца, прызнаваць;
2. спаўдаць, спаўдацца
konfesio веравызнанне
konfidi давяраць
konfirmi пацвярджаць, сцвярджаць

konforma адпаведны
konfuzi сароміць, бянтэжыць
konjekti здагадвацца
konkери заваёўваць, пакараць
konkludi рабіць высновы, падлічваць
вынікі
konkordo згода, узаемаразуменне
konkubi быць у сужыцці
konkuri сапернічаць, спаборнічаць,
канкурыраваць
konscii усведамляць
konscienco сумленне, добрасумлен-
насць, свядомасць
konsekvenco вынік
konsenti згадзіцца, пагадзіцца
konservi захоўваць, берагчы
konsideri прымаць (*браць*) пад
увагу
konsili даваць параду
consilio рада, савет (*калегіяльны
орган*)
konsisti складацца з..., заключаць
ца ў...
konsoli суцяшаць, заспакойваць
konstanta пастаянны, заўсёдашні,
нязменны
konstati канстатаваць, пацвяр-
джаць, устанаўліваць
konstelacio сузор'е
konsterni уражваць, азадачваць,
прывесці ў жах
konstruo будаўніцтва
konsumi спажываць, расходаваць
konto рахунак
kontempli сузіраць, разглядаць
kontenta здаволены, задаволены
kontesti аспрэчваць, абвяргаць, вы-
казваць нязгоду
continua працяглы, бесперапынны,
пастаянны
kontrau супраць
kontribui садзейнічаць, дапамагаць
konvalo ландыш
konveni падыходзіць, адпавядаць
konversacio гутарка
konvikti выкрываць, абвінавачваць
konvinki пераконваць, упэўніваць,
запэўніваць
kooperi супрацоўнічаць, дзейнічаць
сумесна, супольна
koro сэрца
korbo кашолка, кош, карзіна
kordo струна, цеціва
korekti выпраўляць, карэктіраваць

korespondi перапісвацца, весці пе-
рапіску
koroko корак
korno рог, ражок
korniko варона
korpo цела, тулава, корпус
korpolenta мажны, тлусты, гладкі,
поўны
kosti каштаваць, быць вартым
koto грязь, смецце
kotizo членскі ўзнос, доля
kotono бавоўна
koturno перапёлка
koverto канверт
kovrigi накрываць, засцілаць
kraĉi пляваць
krajono аловак
kraki трашчаць, храбустаць
krakeno сухар, сухое пячэнне
krampo скаба, дужка
kranio чэрап; галава
kravato гальштук
krei ствараць, тварыць
kreĉi верыць
kreĉo 1. смятанка; вяршкі; 2. крэм
(*для рук і г. д.*)
kreĉo хрэн
krepusko змрок, прыцемак
kreski расці
kreĉo (patkuko) блін, аладка
kreto мел, крэйда
kreteno крэтын, ідыёт
kreĉi лопнуць, трэснуць
krii крычаць
kriĉi прасяваць (*праз сіта, рэшата*)
krimo злачыства
kripla пакалечаны, знявечаны
kripto склеп, падземелле
kripta тайны, таемны, патаемны
krōĉi зачапіць; захапіць крукам
krono вянок
kruco крыж
krucifikso распяцце
kruĉo конаўка, кубак, куфаль, збан
kruda сыры, неапрацаваны
kruela бязлітасны, люты, жорсткі
kruro галёнка, частка нагі ад ступні
да калена
krusto кара, корка; скарынка
kruta круты, стромкі, стромы
krudri шыць
kuglo куля
kuiri гатаваць, смажыць, пячы
kuko пірог, піражок
kukolo зязюля

kukui кукаваць
kukumo гурок
kukurbo гарбуз
kulo камар
kulero ложка
kulmo сцябло, саломіна
kuloto трусы; штонікі (*кароткія*)
kulpa вінаваты
kumulī 1. назапашваць; 2. сумя-
шчаць
kuniklo трус (*звярок*)
kupro медзь
kuri бегчы
kuraci лячыць
kuraga храбры, смелы, адважны
kurba крывы, сагнуты
kurento ток (*электр.*)
kurta кароткі
kurteno фіранка; засьлона; штора
kuseno падушка
kuşineto падшыпнік
kuşi ляжаць
kutimo звычка, прывычка
kuvo таз, ванна
kuzo дваюрадны (стрыечны) брат
kvaki квакаць; -кракаць
kvalito якасць, уласцівасць
kvankam хоць, хаця
kvanto колькасць
kvarto кварта, чвэрць
kvazau як быццам
kveri буркаваць
kvereli сварыцца, лаяцца
kverko дуб
kvietā ціхі, спакойны, лагодны
kvita які не мае даўгоў, вольны ад
доўгу
kviviti цырыкаць, цвыркаць

L

labori працаваць
laca стомлены
lacerto яшчарка
laçi шнураваць
lado бляха
lago возера
laika свецкі, людскі
lakso панос, сапсаванне жывата
laktō малако **laktumo** малако (*у
рыб*)
lama кульгавы
lamentī лямантаваць, бедаваць,
скардзіцца
lano шэрсць

lanco кап'ё, дзіда
lançi спуściць (*карабель на ваду*);
запусціць (*ракету*)
lando краіна
lango язык
langvoro млявасць, млосць, знямога
lanta павольны, марудны
lanterno ліхтар
lanugo пух, пушок
lapo лопух
laro чайка
lardo сала
larga шырокі
lariko лістоўніца
laringo гартань
larmo сляза
lasi пакідаць, не чапаць; адпускаць
lasta апошні
latero бок; ірань
latrino прыбіральня, туалет
laudi хваліць, усхваляць
lauta 1. гучны, моцны; 2. гучны,
шырокі
lavi мыць
lavendo лаванда
leciono урок
ledo скура (*вырабленая*)
legi чытаць
legitimi узаконьваць, прызнаваць
законным
legomoj агародніна
lego закон
legera (malpeza) лёгкі
leki лізаць, аблізваць
lekanto маргарытка, стакротка
lentugo вяснушка; рабацenne
leono леў
leontodo адуванчык
leporo заяц
lepro праказа
lerni вучыць, вучыцца
lerta умелы, майстэрскі, спрытны
letero пісьмо, ліст
leucisko плотка
levi падымаць; павышаць
libelo страказа
libera свабодны, вольны, незаняты,
незалежны
libido палавая цяга, палавы інстынкт
libro кніга
licī быць дазволеным
licio дзераза
ligi звязваць; прывязваць
ligno драўніна; дрэва (*матэрыял*)
liki цячы, прапускаць ваду

likeno 1. лішайнік (*расліна*); 2. лішай (*мед.*)
lila ліловы, бэзавы
lilako (siringo) бэз
limo мяжа, граніца
lino лён
lingvo мова
linko рысь (*заал.*)
lipo губа
lirli дурчаць, журчаць (*аб ручаі*)
lispi шацяляць
lito ложка
litero літара
liva (maldekstra) левы
liveri пастаўляць, дастаўляць, забяспечваць
livio шызы голуб (*дзікі*)
livida змртвела-бледны, пасінены, ссінены
logi прывабліваць, прыцягваць
logi жыць (*дзе-небудзь*)
loko месца, мясцовасць
lokalo памяшканне
lokusto конік; саранча
longa доўгі
lontana далёкі
loti кінуць жэрабя **lotumi** разыгрываць (*выйгрыш*)
lui наймаць, браць напрат (*памяшканне, мэблю і г. д.*)
lubriki змазваць, падмазваць
lucerno лампада, каганец, святільня
lucida ясны, светлы (*аб розуме*)
ludi гуляць; іграць
lukti змагацца, весці змаганне; (*спарт.*) бароцца
luli калыхаць
lumo святло
lumbo паясніца
lumbriko дажджавы чарвяк
lundo панядзелак
lupo воўк
lupeo лупа, павелічальнае шкло
lupeno лубін
lupolo хмель
luti літаваць, паяць
lutro выдра

М

maceri вымочваць, размочваць
maci жаваць, разжоўваць, перажоўваць

magazeno магазін
magazino ілюстраваны часопіс
magra худы; посны (*аб мясе*); бедны (*аб рудзе, ураджай*)
maizo маіс, кукуруза
majesta вялікасны, велічны
majstro майстар сваёй справы, знаўца; маэстра
majusklo вялікая літара
makabra змрочны, пануры, пахавальны
makarono міндальнае пячэнне
makaronio макароны
makintoŝo (pluvmantelo) плашч
makulo пляма
makzelo сквіца
maleo драўляны малаток; калатушка
malgrau не гледзячы на..., насуперак
malica злы, злосны, зласлівы, каварны
malversacio 1. злоўжыванне (*службовае*); 2. растрата
mano грудзі жаночыя; вымя
mano рука (кісць)
manao манна
mandareno мандарын (*гіст.*)
mandarino мандарын (*плод*)
mangi есці
maniero спосаб; манера
maniko рукаў (*вопраткі*)
manki неставаць, не хапаць; бракаваць; адсутнічаць
mantelo плашч, накідка; мантыя
mapo карта (*геагр.*)
maro мора
marĉo балота
marĉandi таргавацца
mardo аўторак
marĝeno поле (*старонкі*)
marmito кацялок, чыгунок
marmoro мрамур
marmoto сурок
marŝi хадзіць, крочыць, шагаць
martelo малаток; молат
marteso куніца
martiro мучанік, пакутнік, ахвяра
masakri вынішчаць, выразаць
masklo (-virseksulo) самец
masoni будаваць з камення
masto мачта
mastro гаспадар, уладальнік
mast-rumi гаспадарнічаць
matura спелы; (*аб чалавеку*) сталы

mana (**malbona**) дрэнны, дурны, благі
medo мёд (*nanitak*)
medio асяроддзе
mediti раздумваць, разважаць
meĵo міля (*мера дайжыні*)
meki бляяць (*аб казе*)
melo барсук
meleagro індык
melki даіць
melono дыня
melongeno баклажан
mem сам
membro член
memori памятаць
mencii згадваць, прыгадаваць; упамінаць
mendi загазаць, зрабіць заказ
menso дух, інтэлект, разумовыя здольнасці
mensogi хлусіць, ілгаць, маніць
mento мята
mentono падбародак
merdo (**ĵekaĵo**) кал
meriti заслугоўваць
merizo чарэшня
merkato рынак
merkredo серада
merkurialo пралеска
merlo чорны дрозд
mesago пасланне, зварот
meti класці; змяшчаць
metio рамяство; промысел
mevo чайка
mezo сярэдзіна
mezuri мераць, вымяраць
mielo мёд
mieno выраз твару, міна
migri вандраваць, мігрыраваць
miksi мяшаць, змешваць, перамешваць
mil тысяча
milda ціхі, лагодны, мяккі
milio проса
militi ваяваць
milvo каршун
mino паклад, пласт, слой, жыла (*геалаг.*)
minaci пагражаць
minusklo малая літара
miopa блізарукі
miozoto незабудка
miri здзіўляцца
miraklo цуд, дзіва
mirtelo чарніцы

mistero тайна, таямніца
mito міф
mitralo кулямёт
mizero галеча, беднасць
mizerikordo міласэрнасць, літасці-васць, спагада
modera памяркоўны, стрыманы, сціплы
moderna сучасны
modesta скромны, сціплы, непатрабавальны, непераборлівы
moki насміхацца, здэкавацца; высмейваць
mola мяккі
mono грошы
monato месяц (*года*)
mondo 1. свет, сусвет; 2. свет, грамадства
monedo галка
monstro вырадак, пачвара, страшыдла
monto гара
montri паказваць, выяўляць
moro звычай
mordi кусаць
morgau заўтра
morna пануры, прыгнечаны
moroza хмурны, маркотны, сумны
morti паміраць
moruo траска
moskeo мячэць
movi рухаць, перасоўваць
mueli малоць; здрабняць; таўчы
mugi раўці (*аб льве, быку; аб буры і г. д.*)
multe многа, шмат
multipliki памнажаць
mung (**ĵaĵpurigi**) смаркацца
munti манціраваць, устанавіць, сабраць (*тэхн.*)
muro сцяна
murdi забіваць, учыніць забойства
murmuri журчаць, шамаець; мармытаць
muso мыш
muskolo мускул; мышца
mustardo гарчыца
mustelo куніца
muŝo муха
muta нямы
muzelo рыла, лыч, мыса, пыса

N

nadlo стрэлка (*гадзінніка і інш.*); іголка (*прайгравальніка*)

nafto нафта
paĝi плаваць
pajo (*kobro*) кобра, змяя-акулярніца
pajbaro сусед
pajlo цвік
pajtingalo салавей
papo карлік
paro бручка
paski нараджаць
paturo прырода
pauzi нудзіць
pavigi плыць (*на караблі*)
pazo нос **pazumo** пенснэ
pazio нацыст
nebulo туман
necesa неабходны, патрэбны
neglekti грэбаваць, пагарджаць, не
 звяртаць увагі
neĝo снег
nelumbo лотас
pero унук
pepre абавязкова
nesto гняздо
nevo пляменнік
nevuso радзімы знак, радзімка
nigra чорны
nikso вадзянік **niksino** русалка
nivelo узровень
nobelo дваранін
nobla высакародны, шляхетны, вя-
 лікадушны
poscio паняцце, уяўленне, разуменне
podo вузел
pokto ноч
pomo імя; назва; прозвішча
nomado качэўнік
pombro лік, лічба, колькасць
nordo поўнач
noto заметка, нататка, запіс; нота
novico 1. навічок; 2. паслушнік
 (*у манастыры*)
pubo воблака, хмара
nuda голы
nudelo локшына
nuko патыліца
nukso арэх
nun цяпер, зараз
nupto (*edzifesto*) шлюб
nur толькі
nutri карміць

О

obei паслухацца, падпарадкавацца
obeza тлусты, поўны, гладкі
objekto прадмет, рэч, аб'ект

oblikva касы, крывы, нахілены, па-
 каты
oblonga прадаўгаваты
obsцена непрыстойны, пахабны
obsedi неадчэпна праследаваць,
 адольваць, апаноўваць
observi назіраць, сачыць; трымацца
 (*правілаў і інш.*)
obskura цёмны, невыразны, цьмяны
obstaklo перашкода
obstina упарты; настойлівы
obteni атрымаць, палучыць, дабіцца,
 дамагчыся
obuso снарад
oceanо акіян
odori пахнуць, мець пах
ofendi крыўдзіць, зневажаць, аб-
 ражаць
oferi ахвяраваць, прыносіць у ахвяру
oferti прапаноўваць (*тавар*)
ofici служыць, займаць пасаду
ofte часта
ojstro авадзень
okazi здарацца
okcidento захад
okcipito патыліца
oksikoko журавіны
okulo вока
okupi 1. займаць; 2. (*ваен.*) аку-
 паваць
okzalo шчаўе
olda (*maljuna*) стары (*на гадах*)
oleo алей
omaĝo пашана, павага
ombro цень
ombrelo парасон
ondo хваля
onklo дзядзька
opinii думаць, мець думку, мерка-
 ваць
oponi прэрэчыць
oportuna зручны; падыходзячы, пры-
 датны; слухны
opulo каліна
oro золата
orangо апельсін
ordo парадак
ordinara звычайны
ordoni загадваць, прадпісваць
orelo вуха **orelumo** тэлефонная труб-
 ка **orelumoĵ** навушнікі
orfo сірата
orgeno арган (*муз.*)
orgojlo (*-fieraco*) фанабэрыстасць,
 ганарыстасць, пыха

oriento усход (*геагр.*)
origino паходжанне, узнікненне
oriolo івалга
orko касатка (*дэльфін*)
orli падрубліваць, падшываць (*матэрыю*)
ornami упрыгожваць
ortodoksa прававерны; праваслаўны
oscedi пазыхаць; зеўраць
oscili гайдацца, вібраваць
osto косць, костка
ovo яйка

Р

расо 1. мір; 2. спакой, спачын
pacienco цярпліваць, цярпенне
pado сцежка
paduso чаромха
paŝi страляць
pagi плаціць, аплочваць
pagano язычнік, ідалапаклоннік
pageo старонка
rajaco паяц, блазен
rajlo саломе
raki пакаваць, цюкаваць, укладць
rala бледны
palaco палац
palato паднябенне
palavro шматслоўнасць, разглагольстваванне
paliso кол (*частакола*); жэрдка, падпорка (*для раслін*)
palpi мацаць, кратаць, кранаць
palrebro павека **palrebrumi** моргаць, падморгваць
palpiti трапятацца, трымцець, дрыжаць, калаціцца
rampelmuso грэйпфрут
pano хлеб
panako жэньшэнь
panej заглохнуць (*аб маторы*); спыніцца, перастаць працаваць
paniko 1. паніка; 2. проса
pansi перавязваць, рабіць перавязку
pantalono штаны
pantofloj пантофлі, тапачкі
papago папугай
papavo мак
papero папера
rapilio матыль, матылёк
rapriko папрыка, чырвоны перац
rapulo прышчык
rapadizo рай

parcelo зямельны надзел
pardonj дараваць, выбачаць
parento сваяк
parentezo 1. дужка; 2. пабочнае слова ці сказ
parkere напамяць
parohoj (**paroko**) парафія, прыход
paroli размаўляць
parto частка, доля, пай
partizano 1. прыхільнік, паслядоўнік; 2. партызан
paruoj сініца
pasi праходзіць, пераходзіць
pasero верабей
pasio гарачае (*моцнае*) захапленне, пачуццё ці цяга
pasko вялікдзень
pasto цеста; паста; маса
pastro свяшчэннік
paŝi крочыць, шагаць, хадзіць
paŝti пасвіць
pato патэльніа
patro бацька
patrolo патруль, дазор
pauti надзьмуць губы, быць нездаволеным
pavo паўлін
pavimo маставая, брук
peco кавалак, кусок, штука
pediko вош
pego дзяцел
peki грашыць
pekli саліць, мачыць, квасіць, нарыхтоўваць пра запас
pelej гнаць, праганяць
pelmelej блытаніна, бязладдзе
peltoj футра
pelvoj 1. таз (*посуд*); 2. таз (*анат.*)
peni старацца, прабаваць, намагацца
pendi вісець
pendolo маятнік
penetri пранікаць, трапляць
peniko пэндзаль, пэндзлік
pensi думаць, меркаваць
penseoj браткі (*кветкі*)
peni каяцца, пакаяцца
pentekosto сёмуха
peni маляваць
peonoj пешка (*у шахматах*); шашка
peonio півоня
peri шчабятаць, цырыкаць, цвыркаць; леятаць
percepti успрымаць, адчуваць
perco ёрш, аджгір

perdi губляць, страчваць
perdriko курапатка
perej гінуць; знікаць
perfekta дасканалы, бездакорны, беззаганны
perfidj здраджваць
perko акуль
perlo жэмчуг
permesi дазваляць
permuti перастаўляць, змяняць парадак
persekuti праследаваць, гнаць, падвяргаць ганенням
persisti упарціцца, упірацца, настойваць
persvadi угаворваць, пераконваць
peruko парук
pesi узважаць
pesto 1. чума, пошасць; 2. (*пераноснае*) бедства
peti прасіць
petalo пялёстак
petoli дурэць, гарэзнічаць, свавольць
petrolo газа **kruda petrolo** нафта
petroselo пятрушка
pezi важыць, мець вагу
pia набожны
piceo елка, яліна
piedo нага, ступня; 2. ножка (*мэблі*); 3. падэшва (*гары*)
pigo сарока
pigra (**mallaborema, maldiligenta**) лянівы, гультаяваты
piki 1. калоць, праколваць; 2. джаліць, кусаць (*аб насякомых*)
pilĉardo сардына (*жывая*)
pilgrimi паломнічаць, вандраваць
pilko мяч
pilorio ганебны слуп
pimento стручковы (*чырвоны*) перац
pino сасна
pinglo шпілька
pinto кончык, востры канец, вастрэй
pioĉo кірка, матыка, рыдлёўка
pipo люлька (*для курэння*)
pipro перац
pipo груша (*плод*)
pirolo снягір
pirozo пякотка
piri (**urini**) мачыцца
pisti таўчы, драбіць, раздрабняць
pistolo пісталет; 2. распыляльнік (*ферба*)
pitoreska маляўнічы

pizo гарох
placo плошча, пляц
plaĉi падабацца
plado блюда
plafono столь
plago кара, бедства, няшчасце
planko падлога
planto расліна
plata плоскі, роўны, гладкі
plekti плесці, заплятаць; скручваць, звіваць
plena поўны **plenumi** выконваць
plendi скардзіцца, наракаць
pleto паднос (*посуд*)
plezuro здавальненне, уцеха
plongĉi 1. ныраць, даваць нырца; 2. пікіраваць (*авія.*)
plori плакаць
ploto плотка (*рыба*)
plotono узвод
plu болей, далей
plugi араць
pluki 1. зрываць, збіраць (*кветкі*); 2. перабіраць (*струны*)
plumo пяро
plumbo свінец
pluraj не адзін, некалькі, многа
pluvo дождж
podio памост; эстрада
poento 1. ачко (у гульні, спаборніцтве); 2. бал, адзнака
rojĉo запясеце
rokalo бакал, келіх; кубак (*спарт.*)
rolmo далонь
poltrono баязлівец
polvo пыл
romo яблык
rompa пышны, урачысты
ronardo кінжал
ronto мост
roplo таполя
ropolo народ
porcelano фарфор
porĉo дзверы
porĉo свіння
porti несці
posedi уладаць, валодаць
posteno пост, пасада
postuli патрабаваць, настойліва прасіць
poŝo кішэнь
poto гаршчок, кацялок
potenco улада, панаванне
potvi магчы, мець магчымасць

povra (*malriĉa, kompatinda*) бедны
pramo паром
prava справядлівы, слушны **esti pra-**
va мець рацыю
precipe асабліва, пераважна, галоў-
 ным чынам
preciza дакладны, пэўны
prediki прапаведваць
preferi аддаваць перавагу, палічыць
 за лепшае
pregi маліцца
prelego (*публічная*) лекцыя
premi ціснуць, сціскаць; 2. прыгня-
 таць
preni браць, узяць
prepari рыхтаваць, падрыхтаваць
presi друкаваць
preskau амаль
preskribi прапісваць, прадпісваць
preta гатовы
preventi прадухіляць
prezo цана
prezenti 1. прапанаваць; 2. знаё-
 міць; 3. прадстаўляць
prezidi старшынстваваць
primavero вясна (*паэт.*)
printempo вясна
privata прыватны
prizono турма
probabla імаверны, праўдападобны,
 магчымы
produkti вырабляць, ствараць
profeto прарок
profiti атрымліваць карысць, пры-
 бытак; карыстацца
profunda глыбокі
proklami абвясчаць, абнародваць
prokrasti адкладваць, адтэрміноў-
 ваць
proksima блізкі, бліжні
promeni прагульвацца
promesi 1. абяцаць, абавязвацца;
 2. прадракаць, паказваць
prononci вымаўляць
proponi прапаноўваць
propra уласны, асабісты
prosperi працвітаць, мець поспех
provi 1. спрабаваць; 2. выпрабоў-
 ваць
prov verbo прыказка, прымаўка
providenco прадбачанне, доля, лёс
provizi забяспечваць
provizora часовы
provoki падбурховаць, правака-
 ваць

prudenta разважны, прадбачлівы
prujno іней, шэрань, намаразь
pruno сліва (*плод*)
prunto доўг (*грошай і г. д.*)
pruvi даводзіць, даказваць
pugno кулак
pulo блыха
pulmo лёгкае
pulvo порох
pulvoro парашок
pumpi пампаваць
puni караць, пакараць
punkto 1. кропка; 2. пункт, кропка,
 мецца
punto карункі
pupo лялька
pura чысты
puso гной
puŝi пхаць, штурхаць
puto студня, калодзеж
putri гніць, псавацца

R

rabi грабіць, рабаваць, выкрадаць
rabato скідка, уступка
raboti стругаць, габляваць
racio розум
rado кола
radio 1. прамень; 2. радыё
radiko карань
rafano рэдзька
rajdi ехаць верхам, конна
rajto права
rakonti расказваць
rampi 1. паўзці, поўзаць; 2. слацца
 (*на зямлі*)
rano жаба
rando край, кант
ranunkolo казалец
rapo рэпа
rapida борзды, шпаркі, хуткі
rara (*malofta*) рэдкі
raspi 1. церці на тарцы; 2. апрацоў-
 ваць рашпілем
gasti зграбаць граблямі
raĉo пацук
raĉka хрыплы, сіплы
raupo 1. вусень; 2. гусеніца (*тэхн.*)
gavi захапляць, зачароўваць, пры-
 водзіць у захапленне
raveno, gavinio яр, роў, лагчына
gazi галіць, брыць
razeno (*gazono*) газон
rebo вінаградная лаза

reciproka узаемны
reciti чытаць напамяць; выконваць
рэчытатывам
recitalo сольны канцэрт
redingoto сурдут
redukti змяншаць, абмяжоўваць
refuti адхіляць; абвяргаць
regi кіраваць (*краінай і г. д.*)
regali частаваць
regimento полк
regiono раён; вобласць
regno дзяржава
regulo правіла
rego цар, кароль
rekompenci узнагароджваць
rekta прамы
relo рэйка
relativa адносны, суадносны
remi веславаць
rendevuo сустрэча, спатканне
renkonti сустракаць
genomo вядомасць, рэпутацыя
genversi 1. перакульваць, абароч-
ваць; 2. скідаць, звяргаць
representi прадстаўляць, быць прад-
стаўніком
respekti шанаваць, паважаць
respondi адказваць (*каму-небудзь*)
responsi адказваць (*за што-небудзь*,
за каго-небудзь)
resti заставацца
reto сетка
revi марыць
revelacio адкрыццё
revuo 1. часопіс; 2. агляд; 3. агляд
войск, парад
rezervi пакідаць за сабой, пакідаць
пра запас
rezidi пражываць, мець месца жы-
харства
rezigni адмаўляцца, выракацца
rezisti супраціўляцца, аказваць
супраціўленне
rezoni разважаць
gibo чырвоныя парэчкі
gibeli паўставаць, узнімаць паў-
станне
gicevi атрымліваць
gica багаты
gidi смяяцца
gifugi хавацца, укрывацца, скры-
вацца
gifuzi адмаўляцца, адмаўляць, ад-
хіляць
rigardi глядзець

rigida цвёрды, тугі; адубелы
rigli зачыняць (*на засайку, на за-
валу*)
rigora строгі, суровы
rikani выскаляцца, насміхацца
rikolti жаць, збіраць ураджай
rilati адносіцца, ставіцца
rimo рыфма
rimarki заўважаць, прыкмячаць
rimedo сродак, спосаб
rimeno рэмень, папруга
rimeso перасылка грошай
rimorso мукі (*дакоры, згрызоты*)
сумлення
ringo 1. кольца; 2. кола; 3. пяр-
сцёнак
rinocero насарог
ripo рабро
ripari папраўляць, выпраўляць, ра-
мантаваць, рапараваць
ripeti паўтараць
ripozi адпачываць, спачываць
ripoci упікаць, дакараць
rito цырымонія, абрад
rivalo сапернік, канкурэнт
riveli праяўляць, выяўляць
rivero рака
rizo рыс
robo сукенка, плацце
roko скала, уцёс
rompi 1. ламаць, разбіваць; 2. пера-
пыняць, разрываць
rondo 1. круг, кола; 2. кола, гурток
rongi грызці, лузаць, лушчыць;
раз'ядаць, тачыць
ronki 1. храпці; 2. рохкаць; 3. фыр-
каць (*аб кані*)
rongoni муркаць, варкатаць
roso раса
rosino разынкі
rosmaro морж
rosti смажыць, скварыць
rosto хобат
rubo смецце, хлам, адкіды
rubando стужка, тасьма; палоска
rubuso ажына
rugâ чырвоны
rukto адрыжка
rukuli буркатаць
ruli 1. качаць, катаць; 2. скручваць,
згортваць
rumo ром
rumekso шчаўе
rumoro гул, голас, гоман

rusta іржавы
rustika вясквы, просты; неачэ-
саны
rusulo сыраежка, суравежка
rutino навук, спрыт; 2. коснасць,
рутына
ruza хітры, каварны

S

sabato субота
sablo пясок
sabro шабля
sacerdoto свяшчэннік; іерэй
sago страла
sagao сага, сказанне, паданне
sagaca праніклівы, празорлівы
saga разумны
sako мех, мяшок, торба, кайстра
sakri ляяць, клясці
sakramento таінства; прычасць
sakrilegio кашчунства, блюзнерства,
святагатацтва
salo соль
salajro заработная плата
saliko вярба
salikoko крэветка
salivo сліна
salmo ласось; сёмга
salono 1. гасціная; 2. зала
salti скакаць
saluti прывітаць
salvo залп
sama такі ж самы
sambuko бузіна
sana здаровы, дужы
sandro судак
sango кроў
sankta святы, свяшчэнны
sapo мыла
saporo прысмак
sarki палочь
sata сыты
satano сатана, шатан
saturo чабор
sauco соус, падліўка
saurkrauto кіслая, квашаная ка-
пуста
savi ратаваць
scii знаць, ведаць
scienco навука, веды
scilo пралеска
scintili іскрыцца, бліскаць, мігцець
scipovi умець, ведаць
scirpo чарот

sciuro вавёрка
sebo тлушч, лой, здор
segi пілаваць
sego стул, крэсла
sejno невад
seka сухі
sekalo жыта
sekso пол
sekulara свецкі, не царкоўны
sekura бяспечны
sekvi 1. ісці следам; 2. наследаваць;
3. сачыць; 4. вынікаць
selo сядло
semo семя, насенне
semajno тыдзень
semolino манныя крупы
senco сэнс, значэнне
sendi пасылаць
senso пачуццё, адчуванне
sentí адчуваць
sentimento пачуццё, чуласць, чул-
лівасць
sentinelo вартавы
separi аддзяляць, раздзяляць
sepulti хаваць, пахаваць
serci шукаць
serena ясны, светлы
serpo серп, сякерка
serpento змяя
seruro замок
servi служыць; абслугоўваць
servico сервіз
servila рабалежны, ліслівы, падліз-
лівы
servitudo рабства, прыгонніцтва
servuto паншчына
severa строгі, суровы
sibli шыпець, сіпець; шумець; сві-
стаць (*аб ветры*)
sidi сядзець
siegi абложваць, асаджваць
sigelo пячаць, пячатка, кляймо
signo знак, адзнака, прыкмета; зна-
чок
signifo значэнне
silabo склад (*слова*)
silenti маўчаць
siliko крэмень
silikvo струк
silko шоўк
siluro сом
simbolo сімвал
simio малпа
simila падобны

simpla прости
sino 1. чэрава, вантроба, лона; 2. грудзі, пазуха
sincera шчыры, чыстасардэчны
singularo адзіночны лік
singulti ікаць
sinistra (maldekstra) левы
sinjoro пан
sinki апускацца, спускацца, зніжацца
siringo бэз
sitelo вядро
situi знаходзіцца, быць размешчаным
skabelo (piedbenketo) лавачка, услончык, зэдлічак
skalo маштаб, памер; шкала
skarpo шалік
skatolo скрынка, шуфлядка, шка-тулка
skermi фехтаваць
sketi катацца на каньках
skio лыжа
skilo пралеска
skipo змена (*на вытворчасці*)
skizi рабіць эскіз, накід; намячаць
sklavo раб, нявольнік
skolo школа (*у навуцы, літаратуры, мастацтве*)
skoldi ляяць, распякаць
skolto 1. скаўт; 2. разведчык
skrapı скрэбці, драпаць, чыркаць
skribi пісаць
skui трэсці, устрэсваць, узбоўтваць
skualo шквал
skulpti ляпіць, разбярць, высякаць
skurgo бізун, нагайка
skvaro сквер
slavo славянін
sledo сані, санкі
slipo картка, картачка (*для карта-тэкі*)
slogano лозунг, заклік
smirgo наждак
snufi сапці, круціць носам
sobra цвярозы, памяркоўны, устры-маны, сціплы
socio грамадства, грамадскасць
societo таварыства, суполка, гра-мада
softa (mallauta) ціхі, мяккі
sofi смагнуць, хацець піць
sojlo парог
sola адзіны, адзінокі

solena урачысты
solida 1. грунтоўны, важкі; 2. цвёр-ды, моцны, трывалы
solvi 1. вырашаць, рашаць; 2. раст-вараць (*xim.*)
solventa (pagokapabla) плацежа-здолны
sombra змрочны, пахмурны, пануры
somero лета
somnambulo лунатык
soni гучаць
songo сон **songi** бачыць у сне, сніць
sonko асот
sonori звінець
sopiri тужыць, нудзіцца
sorbi убіраць, упіваць, усмоктваць, паглынаць
sorci варажыць, чараваць
sorgo рабіна
sorto лёс
sovaga 1. дзікі, дзіклівы, нелюбімы; 2. люты, жорсткі
sozio дваінік
spaco прастора
spado шпага
speco род, сорт, гатунак
specimeno узор, рэкламны экзэмпляр
spiegulo люстра, люстэрка
spekti глядзець, быць гледачом
sperta вопытны, спрактыкаваны
spezo грашовае абарачэнне
spico спецыя, прыправа
spiko колас
spiri дыхаць, уздыхаць
spirito дух, душа
spite наоपरак, насуперак
splito асколак, абломак; трэска, шчэпка; стрэмка
sprita дасціпны, трапны, спрытны
spuro след, адбітак
sputi харкаць (*крывёй, сліззю*)
stablo станок, варштат; мальберт; козлы
stagni быць нерухомым, застойным
stako стог (*саломы*); кіпа (*кніг*)
stalo памяшканне для жывёлы (*лю-бое*)
stando стэнд; шчыт
standardo штандар, сцяг, флаг
stango шост, жэрдка
stari стаяць
stato стан, становішча
staturō стан, постаць
stebi шыць (*на машыны*), стра-чыць

stelo звязда, зорка
stepo стэп
sterko 1. гной, памёт; 2. угнаенне
sterni расцілаць, слаць
stertori хрыпець
stevardo сцюрд **stevardino** сцюрд-дэса
stipo кавыль
stiri кіраваць (*аўтамабілем і г. д.*)
stoko наяўны запас тавараў
stomako страўнік
strabi 1. быць касавокім; 2. глядзець скоса
stranga дзіўны
strangoli задушыць, удавіць
strato вуліца
strebi імкнуцца
streči напружыць; нацягнуць
strio паласа; стужка; баразна
strigo сава
striko забастоўка
striкта дакладны, строгі, няўхільны
struto страус
studi вывучаць, займацца; даследаваць
stufi тушыць, гатаваць на пары
stulta дурны, тупы, бесталковы
sturno шпак
subita раптоўны, неспадзеўны
sublima велічны, грандыёзны; узвышаны
submarino падводная лодка
subsidi сціхаць, змаўкаць, спадаць
substitui замяшчаць, падстаўляць, падмяняць, замяняць
subtila тонкі; дробны; кволы
subtrahi адымаць
subvencio дапамога грашовая, да-тацыя
suci ссаць, смактаць, карміцца грудзьмі
sudo поўдзень (*геагр.*)
suferi пакутаваць, мучыцца
sufice дастаткова, даволі, хопіць
sufoki душыць; заглушаць
sugesti навучаць, намаўляць; схі-ліць, падказаць
suko сок
sukceno янтар, бурштын
sukcesi мець поспех; паспяваць (*што-небудзь зрабіць*)
sukero цукар
sulko 1. маршчына; 2. баразна, ра-зора; жалабок
suno сонца

superstico забабоны, прымхі
suplemento дадатак
supozi дапускаць, мець на ўвазе
supre наверх, уверсе **supren** на-верх, увверх
surda глухі
surfo прыбой
surfaco паверхня
surprizi здзіўляць, уражваць
suspekti падазраваць
suspiri уздыхаць; стагнаць
susuri шастаць, шамацець, шаляс-цець; гусці; журчаць
svarmi кішэць, быць у вялікай коль-касці
svati сватаць
svelta стройны, зграбны
sveni млець, траціць прытомнасць
svingi махаць, размахваць, гай-даць, хістаць

Š

šafo авечка, баран
šajni здавацца, уяўляцца
šako 1. шахматы; 2. шах (*у гульні*)
šalmo 1. саломінка, чарацінка; 2. жалейка, дудка
šalti уключаць; завесці
šanco шанц, удача
šanceli хістаць, калыхаць, гайдаць
šanelo фарватэр
šangi мяняць, замяняць
šargi грузіць, нагружаць; абця-жраваць; зараджаць
šarko акула
šati паважаць, любіць, шанаваць
šaumo пена
šedo павець, паветка, пуня, адрына
šelo кара, корка, лупіна; шкарлупі-на, шалупінне
šelko падцяжкі, шлейкі
šerci шуткаваць
šiboleto тайны пароль
šildo 1. шчыт; 2. шыльда
šimi цвісіць, плеснець, броснець
šindo гонта, drankа
šinko вяндліна, шынка
šipo карабель, судна
širi рваць, зрываць
širmi засланяць, закрываць; засце-рагаць
škopo (**šovelilo**) чарпак
šlako (**škorio**) шлак
šlimo 1. глей, мул, ціна; 2. гразі (*лячэбныя*)

^**ġlosi** зачыняць, замыкаць
 ^**ġmaci** цмокаць, цокаць, чмякаць, цвякаць, хлюпаць
 ^**ġminko** румяны, грыв, губная памада
 ^**ġmiri** мазаць, абмазваць
 ^**ġnuro** вяроўка, аборка, шпагат, шнур
 ^**ġsovi** соваць, пхаць, рухаць
 ^**ġsoveli** зграбаць (*лапатай*)
 ^**ġspari** захоўваць, зберагаць, ашчаджаць
 ^**ġspato** лапата, рыдлёўка
 ^**ġspini** прасці, сукаць; плесці (*павуцінне*)
 ^**ġspruci** пырскаць
 ^**ġsranko** шафа
 ^**ġsraubo** 1. шруба; 2. вінт (*самалёта, парахода*)
 ^**ġsrumpi** зморшчыцца, скурчыцца; пакарабаціцца
 ^**ġstalo** сталь
 ^**ġstato** дзяржава
 ^**ġsteli** красці, выкрадаць
 ^**ġstipo** цурбан, пацурбалак, палена; калода
 ^**ġstofo** матэрыя, тканіна
 ^**ġstono** камень
 ^**ġstopi** 1. затыкаць, закаркоўваць; 2. цыраваць
 ^**ġstrumpo** панчоха ^**ġstrumpeto** шкарпэтка
 ^**ġstupo** ступень, прыступка; падножка
 ^**ġsuo** чаравік, туфель
 ^**ġsuldo** доўг (*напрыклад, грашовы*)
 ^**ġsultro** плячо
 ^**ġsuti** сыпаць, ссыпаць; выкінуць
 ^**ġsvebi** лунаць, лятаць, вісець у паветры
 ^**ġsveli** пухнуць, апухаць; набракаць, набрыньваць
 ^**ġsviti** пацець

Т

tabelo табліца; табель; расклад
tabernaklo скінія, даразахавальніца
tablo стол
tabulo дошка; планка
tacmento атрад; брыгада (*рабочых*); каманда (*спарт.*)
tago дзень
tajli кроіць; абчэсваць; абразаць, падразаць
tajloro кравец
tajpi друкаваць на машыны

taksi ацэньваць, вызначаць цану
taluso насып
tamburo барабан
tamen аднак
tani вырабляць (*скуру*)
tangi дакранацца, датыкацца
tapeto шпалеры
tapiŝo дыван
tareno (fringelo) чыж
taso кубачак
tasko заданне, задача
taugi гадзіца, быць вартым; падыходзіць
tauro (virbovo) бык
tauzi мяць, камечыць; лахмаціць; прычапіцца
tavolo слой, пласт
teo чай, гарбата
teamo спартыўная каманда
tedi дакучаць, назяляць; наганяць нуду
tegi абцягваць, адзяваць, ахінаць
tegenario дамавы, хатні павук
tegmento дах, страх; прытулак, прыстанак
tegolo чарапіца
teko папка, партфель
teksi 1. ткаць; 2. рыхтаваць, распрацоўваць
telero талерка
tempo час
tempesto (ġstormo) бура, навальніца, шторм
tempio скронь
templo храм
teni трымаць
tenaca вязкі, ліпкі, клейкі
tenajlo абцугі; клешчы; шчыпцы; кусачкі
tendo палатка, тэнт
tendeno сухажылле
tendenco тэндэнцыя
tenebro цемра, морак, змрок
tenera пямшотны, ласкавы, далікатны
tensio 1. напружанне; 2. ціск
tenti спакушаць, прывабліваць
tero зямля
terebinto шкіпінар
tereno участка, дзялянка, пляц; поле дзейнасці
terni чхаць
teruro жах, жудасць, страх
testamento 1. завяшчанне; 2. заповіт
testudo чарапаха

tetro цецярук
tetrao рабчык
tigo 1. сцябло, ствол; 2. ручка (прылады); 3. ножка (чаркі)
tikli казытаць
tilio ліпа (дрэва)
timi баяцца
timono дышаль, аглобля
timpano 1. гуслі; 2. барабанная перапонка
tineo моль
tinti бразгаць
tinuso тунец
tiri цягнуць, валачы; выцягваць
titolo 1. тытул; 2. загаловак
tokso яд, атрута
tolo палатно
toleri цярпець, пераносіць
tombo магіла, дол
tondi стрыгчы, падстрыгаць
tondro гром
torco факел, паходня; светач
tordi круціць, віць, сукаць
torento паток
torni тачыць, выточваць
tornistro ранец, рукзак
torporo здранцвенне, аняменне
torturi катаваць, мучыць
trabo бярвяно, бэлька, брус
traduki перакладаць (на іншую мову)
trafi 1. патрапіць; дамагчыся; 2. сустрэць (выпадкова)
trafiko рух, сувязь, зносіны
trajno поезд, цягнік
trakti 1. весці перамовы; 2. абыходзіцца, ставіцца
tramo трамвай
trampo 1. грузавае судна; 2. транспартны самалёт; 3. абадранец, бадзяга
trançi рэзаць, разразаць
trankvila ціхі, спакойны, ціхмяны
transversa папярочны
tređi працягваць, зацягваць, прасоўваць
trejni трэніраваць
tremi дрыжаць, трымцець
tremolo асіна
trempi макаць, акунаць, пагружаць
treni цягнуць, валачы
treți таптаць, мяць, расціскаць
trezoro скарб
tribo племя
tributo даніна, подаць

trifolio канюшына
triki вязаць
trikoto трыко
trilo трэль
trinki піць
trista (malgaja, malgoja) маркотны, сумны
tritiko пшаніца
trogo карыта, кармушка; жолаб
trompi падманваць, ашукваць
tropeolo настурка
troti бегчы рыссю
trovi знаходзіць, адшукваць
truo дзірка, адтуліна
trudi навязваць, назаляць
trufo кельня
trumpo рог (паляўнічы)
trumpeto труба (муз.)
trunko 1. ствол; 2. тулава; 3. магістраль
tubo 1. труба, трубка; шланг; цюбік; 2. ствол (гарматы)
tuco туш
tuj зараз; зараз жа, неадкладна
tuko хустка
tulipo цюльпан
tumulo магільны курган, пагорак
tuno тона
turo 1. вежа, вышка; 2. тура (у шахматах)
turbulenta неспакойны, буяны, шалёны
turdo дрозд
turkiso біруза
turmenti мучыць, непакоіць, кроіць (сэрца, душу)
turni круціць, паварочваць
tusi кашляць
tusilago падбел
tuși чапаць, кратаць, кранаць
tuta цэлы, увесь

U

ulcero язва
uliginoso буякі
ulmo вяз
ululi выць (аб войку і інш.); вухкаць (аб пугачы)
ungo пазногаць; кіпцюр
unio саюз
unverso сусвет
upaso (antiaro) анчар
urupo удод
uro зубр

urbo горад
urceolo белы гарлачык (*бат.*)
urĝa неадкладны, тэрміновы
urino мача
urogalo глушэц (*птушка*)
urso мядзведзь
urtiko крапіва
usona амерыканскі (*Злучаных Штатаў*)
utero 1. матка; 2. чэрава, вантроба
utila карысны, прыдатны
uzi карыстацца, выкарыстоўваць
uzino завод

V

vaĉo вахта (*дзяжурства*)
vadi пераходзіць уброд
vagi блукаць, бадзяцца
vagabondo бадзяга, валацуга
vaki пустваць, быць не занятым, свабодным
vakcinio брусніца
vakero каўбой
vakso воск; масціка
valo даліна, лог
valida сапраўдны, прыгодны
valizo чамадан, сакваяж
valori каштаваць, мець каштоўнасць ці значэнне
vana дарэмны, марны
vando сцяна, перагародка
vanelo кнігаўка
vango шчака
vanta нікчэмны, легкадумны, дробязны
varogo пара (*выпарэнне*)
vargo тавар
varbi вербаваць, прывабліваць, прыцягваць
varii вар'іраваць, змяняцца, розніцца
varma цёплы
varti няньчыць; даглядаць, клапаціцца
vasta шырокі; вялікі, прасторны
ve! нажаль, **ve al mi!** авохці!
vegeti 1. вырастаць; 2. гібець, марнець
vehiklo павозка, сродак перамяшчэння
vejno вена, жыла
veki будзіць, абуджаць
velko каромысел
velo 1. ветразь; 2. мяккае паднябенне (*анат.*)

velki вянуць; марнець; блякнуць; нікнуць
veluro аксаміт
veni прыбываць, прыходзіць, прыязджаць; наступаць
vendi прадаваць
vendredo пятніца
veneno яд, атрута
venĝi помсціць
venki перамагаць
vento вецер **ventumi** праветрываць
ventoli вентыліраваць, праветрываць
ventro жывот, бруха, пуза
verpo густы хмызняк, зараснік
vera праўдзівы, сапраўдны
veratro чамярыца
verbo дзеяслоў
verda зялёны
verdiko прыгавор, прысуд
vergo прут, пруток, дубец
verki ствараць, пісаць (*творы*)
vermo чарвяк
verniso лак
verso верш
verŝi ліць, разліваць; рассяйваць (*святло*)
verto цемя, макаўка
vertebro пазванок
vertigo галавакружэнне
veruko бародаўка
vervo натхненне, запал
vespo аса
vespero вечар
vespro вячэрня
vesti апранаць
veŝto камізэлька
veti ісці ў заклад, біцца аб заклад
vetero надвор'е
veturi ехаць
veziko пазыр, пазырок
viando мяса
viburno каліна
vico чарга, чарада, шэраг, шарэнга
vidi бачыць
vidvo удавец
vigla бадзёры; бойкі; жвавы
viktimo ахвяра
vil0 пасма, касмык, косма
vilago вёска
vimeno вярба нічая, лаза
vinagro воцат
vindi перавязваць, спавіваць; ху-таць, захінаць
vintro зіма

violo фіялка, браткі
violenta шалёны, раз'юшаны
violono скрыпка
vipo бізун, хлыст, пуга
vipero (vipuro) гадзюка
viro мужчына
virga нявінны, цнатлівы, некрануты
virto дабрачыннасць, дабрадзей-
насць
viŝi выціраць
vito вінаград (*расліна*)
vitelo жаўток (*яйка*)
vitro шкло
vivi жыць
vizago твар
vizio праява; прывід, здань
viziti наведваць
voco голас
vojo дарога, шлях
vojagi падарожнічаць, вандраваць
voki зваць, клікаць, заклікаць
vokto наглядчык
voli хацець
volonte ахвотна
volumo том, выпуск
volupto сладастраснасць, асалода,
уцеха, юр

volvi абвіваць, абмотваць, абкруч-
ваць
vomi нудзіць; ванітаваць
vori есці (*аб жывёлах*), *жэрці*
vorto слова
vortico 1. вір; 2. віхор
vosto хвост
voto абяцанне, зарок
vringi выкручваць, выціскаць
vulpo ліса
vundi параніць

Z

zibelo собаль
zimo браджэнне
zimbalono (timbalo) цымбалы
zinko цынк
zipo засцежка-маланка
zizelo суслік
zono 1. пояс; 2. пояс, зона
zorgi клапаціцца, даглядаць
zumi 1. гусці (*аб насякомых, аб ма-
торы*); 2. напяваць пра сябе, на-
пяваць нападуголаса

БІБЛІЯГРАФІЯ

1. Эсперанто-русский словарь. М., 1974.
2. Русско-эсперантский словарь. М., 1966.
3. Андреев Н. Д. Международный вспомогательный язык эсперанто. Л., 1957.
4. Семенова З. В., Тетерин Г. Н. Основы международного вспомогательного языка эсперанто. Л., 1958.
5. Сергеев И. В. Основы эсперанто. М., 1961.
6. Кернер А. А. Эсперанто в 12 уроках. Благовещенск, 1962.
7. Колкер Б. Г. Методические разработки по международному языку эсперанто. Уфа, 1980.
8. Исаев М. И. Язык эсперанто. М., 1983.
9. Гісторыя Беларускай ССР: У 5 т. Мн., 1973. Т. 3.
10. Галакціёнаў С. Г., Яцкевіч Г. М. Рыцар навукі з Нянькава: Уладзіслаў Дыбоўскі. Мн., 1989.
11. Беларуская-рускі слоўнік. Пад рэдакцыяй К. К. Крапівы. Мн., 1962.
12. Русско-белорусский словарь. Под редакцией Я. Колоса, К. Крапивы и П. Глебки. М., 1953.
13. Enciklopedio de Esperanto. Budapest, 1979.
14. Drezen E. Historio de la mondlingvo. Leipzig, 1931.
15. Mobusz A. Dokumentoj de Esperanto. Berlin, 1921.
16. Zamenhof L. L. Originala verkaro. Leipzig, 1929.
17. Esperanta antologio. Red. W. Auld. La Laguna de Tenerife, 1958.
18. Baza literatura krestomatio. Budapest, 1986.
19. Gvidlibro por supera ekzameno. Red. A. Pechan. Budapest, 1979.
20. Seppik H. La tuta Esperanto. Sofia, 1971.
21. Ojalo J. Esperanto keele opik. Tallinn, 1973.

ЗМЕСТ

Ад аўтара	3
Раздзел I. Эсперанта на Беларусі	5
Раздзел II. Практычная граматыка мовы эсперанта	18
1. Алфавіт (18). 2. Вымаўленне (18). 3. Правілы напісання (19). 4. Назоўнік (19). 5. Прыметнік (20). 6. Скланенне назоўнікаў і прыметнікаў (20). 7. Вінавальны склон і яго ўжыванне (21). 8. Артыкль (23). 9. Прыслоўе (24). 10. Займеннік (25). 11. Табліч- ныя займеннікі і займеннікавыя прыслоўі (26). 12. Дзеяслоў (27). 13. Займеннікавыя дзеясловы (29). 14. Дзеепрыметнік (30). 15. Складаныя формы дзеяслова (30). 16. Пераходныя і непераходныя дзеясловы (33). 17. Безасабовыя дзеясловы (35). 18. Лічэб- нік (35). 19. Прыназоўнік (36). 20. Складаныя і састаўныя пры- назоўнікі (45). 21. Пераклад прыназоўнікаў (45). 22. Злучні- кі (54). 23. Часціцы (56). 24. Выклічнікі (56). 25. Словаўтварэн- не (57). 26. Прыстаўкі (58). 27. Ужыванне прыназоўнікаў у якасці прыставак (59). 28. Суфіксы (62). 29. Складаныя словы (66). 30. Прынцыпы дастатковасці і неабходнасці (66). 31. Некаторыя асаблівасці мовы эсперанта (67).	
Раздзел III. Вучэбныя практыкаванні і тэксты	70
А. Практыкаванні (70). Б. Вучэбныя тэксты (78).	
Раздзел IV. Наша хрэстаматыя	97
Раздзел V. Эсперанта-беларускі слоўнік	132
Бібліяграфія	159

Справочное издание
Павлюковец Адам Александрович
ЯЗЫК ЭСПЕРАНТО
ПРАКТИЧЕСКОЕ ПОСОБИЕ
 Минск. Издательство «Навука і тэхніка»
На белорусском языке
 Даведачнае выданне
Паўлюкавец Адам Аляксандравіч
МОВА ЭСПЕРАНТА
ПРАКТЫЧНЫ ДАПАМОЖНІК

Загачык рэдакцыі *У. М. Ківаціцкі*. Рэдактар *Л. В. Гятроўская*. Мастак *В. В. Сайчанка*.
 Мастацкі рэдактар *В. В. Сайчанка*. Тэхнічны рэдактар *В. А. Віцэнка*. Карэктар *Л. В. Пятроўская*.

ІБ№ 3965

Зладзена ў набор 31.07.91. Падпісана ў друк 09.04.92. Фармат 84×108¹/₃₂. Папера друк. № 2.
 Гарнітура літаратурная. Афсетны друк. Ум. друк. арк. 8,40. Ум. фарб.-адб. 8,72. Ул.-выд. арк.
 7,74. Тыраж 4000 экз. Зак. № 858. Цана 15р. Выдавецтва «Навука і тэхніка» Акадэміі навук
 Беларусі і Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь. 220067. Мінск, Жодзінская,
 18. Друкарня імя Францыска Скарыны выдавецтва «Навука і тэхніка». 220067. Мінск,
 Жодзінская, 18.

15 p.